

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಕಲೆ:
ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ

(ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ದೃಶ್ಯಕಲಾ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ
ಎಂ.ಫಿಲ್ ಆಂಶಿಕ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕರು
ಸುರೇಶ ಎಸ್. ಬಡಿಗೇರ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಗವಾಯಿ
ಉಪನ್ಯಾಸಕರು
ವಿ.ಎಸ್.ಎಂ. ಪದವಿಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು, ಗದಗ

ಸಹ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ಎಸ್.ಸಿ. ಪಾಟೀಲ
ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ದೃಶ್ಯಕಲಾ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

...ಲಾ ವಿಭಾಗ
...ಲಾ ನಿಕಾಯ
... ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ- ೫೮೩ ೨೭೬
೨೦೦೮

447

ಪರಾಮರ್ಶೆಗೆ ಮಾತ್ರ

"ಸಿರಿಗನ್ನಡ" ಗ್ರಂಥಾಲಯ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೫೮೩ ೨೭೬

447

AKSHARA GRANTHALAYA

ACC.NO. 130091

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಕಲೆ : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ

(ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ದೃಶ್ಯಕಲಾ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ
ಎಂ.ಫಿಲ್ ಆಂಶಿಕ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಬಂಧ)

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಸಂಶೋಧಕರು
ಸುರೇಶ ಎಸ್. ಬಡಿಗೇರ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಗವಾಯಿ
ಉಪನ್ಯಾಸಕರು,
ವಿ.ಎಸ್.ಎಂ. ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು, ಗದಗ

ಸಹ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ.ಎಸ್.ಸಿ.ಪಾಟೀಲ
ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ದೃಶ್ಯಕಲಾ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

೨೦೦೮

ದೃಶ್ಯಕಲಾ ವಿಭಾಗ
ಲಲಿತಕಲಾ ನಿಕಾಯ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ- ೫೮೩ ೨೭೬

091
SUR K

130091

447

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

'ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಕಲೆ : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ಸಂಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಎಂ.ಫಿಲ್ ಪದವಿಗಾಗಿ **ಸುರೇಶ ಎಸ್. ಬಡಿಗೇರ** ಅವರು ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿಬಂಧವು ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ದಿನಾಂಕ: 15/10/08
ಸ್ಥಳ: ಗದಗ

ಡಾ.ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಗವಾಯಿ
ಉಪನ್ಯಾಸಕರು
ವಿದ್ಯಾದಾನ ಮಹಿಳಾ
ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು, ಗದಗ

ಸಹ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

'ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಕಲೆ : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ಸಂಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಎಂ.ಫಿಲ್ ಪದವಿಗಾಗಿ **ಸುರೇಶ ಎಸ್. ಬಡಿಗೇರ** ಅವರು ನನ್ನ ಸಹ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿಬಂಧವು ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಹ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ.ಎಸ್.ಸಿ.ಪಾಟೀಲ
ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ದೃಶ್ಯಕಲಾ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

ದಿನಾಂಕ :
ಸ್ಥಳ :

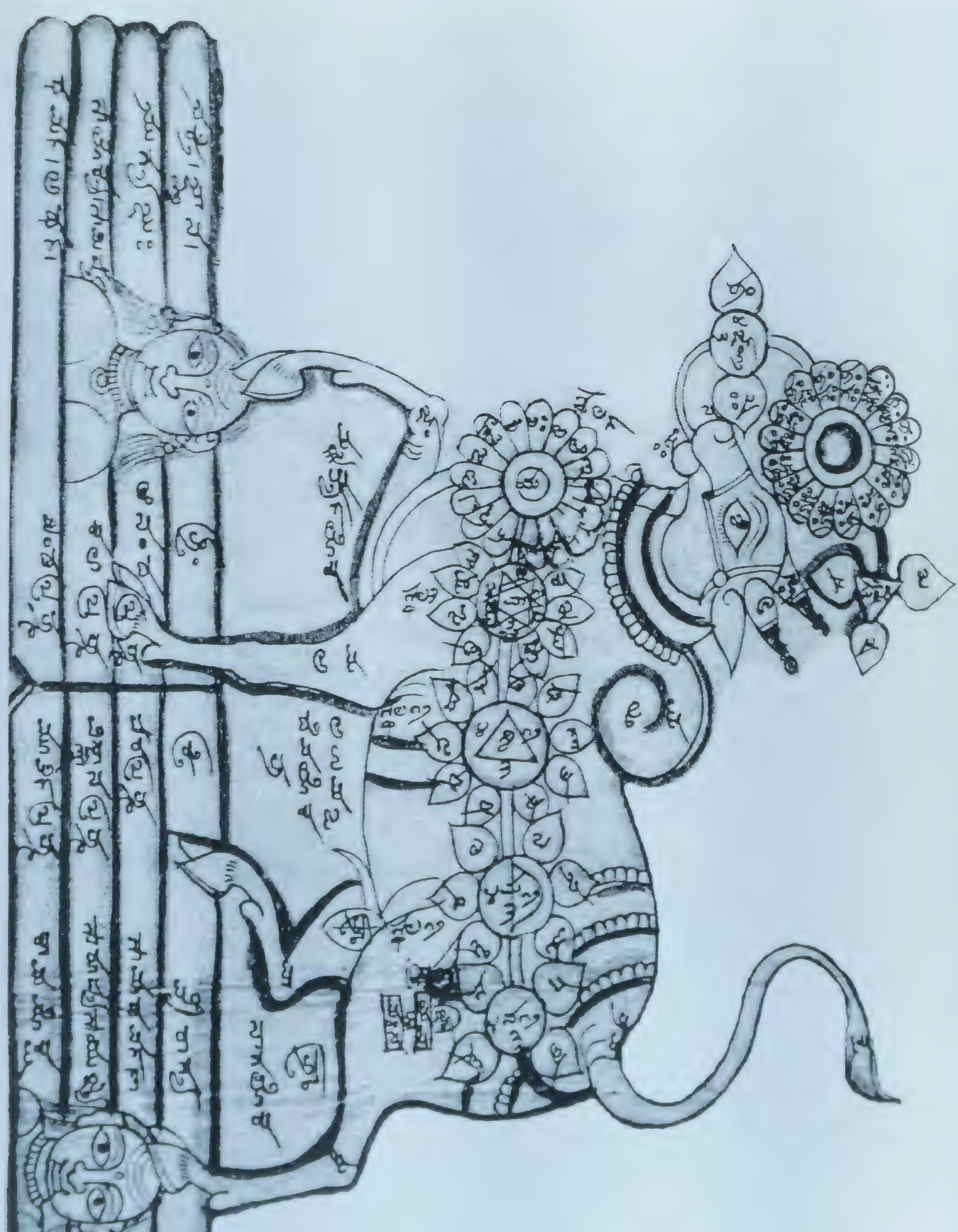
ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

'ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಕಲೆ : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ಸಂಪ್ರಬಂಧವನ್ನು **ಡಾ.ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಗವಾಯಿ** ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ, ಎಂ.ಫಿಲ್ ಪದವಿಗಾಗಿ ಲಲಿತಕಲಾ ನಿಕಾಯದ ದೃಶ್ಯಕಲಾ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಪ್ರಬಂಧವು ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸುರೇಶ ಎಸ್. ಬಡಿಗೇರ
ಸಂಶೋಧಕರು
ದೃಶ್ಯಕಲಾ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ,ಹಂಪಿ

ಸ್ಥಳ: ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ
ದಿನಾಂಕ :

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಾಯ ಒಂದು

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ಸ್ವರೂಪ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ವೈಧಾನಿಕತೆ

ಆದಿಮಾನವನು ತನ್ನ ಜೀವಿತ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆದಂತಹ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಅನುಭವ, ಅನಿಸಿಕೆ, ಭಾವನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಮನೋವ್ಯಾಪಾರ ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಅನೇಕ ಮಾಧ್ಯಮಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮಾಧ್ಯಮಗಳು ಮಾನವನ ಬುದ್ಧಿಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೆಳೆದು ಬರುತ್ತವೆ. ಅಂತಹ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ವೇದಗಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬರೆದಿಡಲು ತಾಳೆಗರಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಲಿಪಿ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗುವಂತಾಯಿತು. ಇವೆ ಮುಂದೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳಾಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದವು. ಇವುಗಳ ರೂಪ, ಸ್ವರೂಪ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿವರಿಸಬಹುದು.

ಕಲೆಯು ಜೀವ ವಿಕಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾನವನೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದು, ಅವನೊಂದಿಗೆ ಬೆಳೆದುಬಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ಮೂಲವಾದುದ್ದಾದರೆ, ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಾಹಿತ್ಯವು ವಿಕಸಿತ ಮಾನವನ ಬುದ್ಧಿ ಜನ್ಯವಾದುದ್ದಾಗಿದೆ. ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಅಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವು ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮದ ನೆಲೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಆದಿಮಾನವನ ಬದುಕು, ಹೋರಾಟ, ಉಳಿವಿಕೆಯ ಸಂಕಲ್ಪಗಳು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡು ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದದ್ದು ಚಿತ್ರಕಲೆ. ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳ ಅಂತರವನ್ನು ಮೀರಿ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸುಗಮಿಸಿರುವ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜೊತೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ನಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಇಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಚಿತ್ರ' ಮತ್ತು 'ಸಾಹಿತ್ಯ' ಒಂದೆಡೆಗೆ ಇರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ನಾವು 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಎರಡಿಲ್ಲದಂತೆ, ಒಂದರೊಳಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬೆಳೆದು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರುವಂತೆ, ಒಂದನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಧ್ವ

ಮತ್ತು ಲಿಪಿ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಮುಂಖಾಂತರ ಕಲ್ಪಿತ ಪದಗಳ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಆಯಾ ದೇಶೀಯ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆಶಯಗಳನ್ನು, ಭಾವಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ. ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ದೇಶೀಯ ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ದೇಶೀಯ ಸೀಮಿತ ಶಬ್ದಕೋಶಗಳ ಗಡಿಯನ್ನು ಇತಿಹಾಸದ ಕಾಲಮಾನವನ್ನು ದಾಟಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಭಿತ್ತರಿಸಬಲ್ಲದು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲೂ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಮೇಲೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಲಾಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿಯ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಇರುವ ಹಲವು ಮಿತಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಇವೆ. ಹತ್ತು ಮಟಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಿವರವನ್ನು ಒಂದು ಚಿತ್ರವು ವಿವರಿಸುವಂತೆ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಬೆಡಗನ್ನು ಒಂದು ಚಿತ್ರವು ವಿವರಿಸಲಾರದೆ ಉಳಿಯಲೂ ಬಲ್ಲದು.

ಇಂತಹ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೇತುಬಂಧನದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳು, ಲಿಪಿಕಾರರು, ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಸಹಬಾಳ್ವೆಯ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಅದನ್ನು ಭೂರ್ಜ್ವಪತ್ರ, ತಾಳೆಗರಿ, ಕೋರಿಕಾಗದ, ಕಡತ ಎಂದೂ ಕಟ್ಟು ರೂಪವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟು, ಕವಳಿಗೆ, ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಗ್ರಂಥ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ 'Manuscript' ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿ'ಯೆಂಬ ಒಂದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಡಾ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವುದು ಸರಿಯೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಡಾ.ಬಿ.ಕೆ.ಹೀರೆಮಠ ಅವರು 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಭಾರವಲ್ಲದ ಲೇಖ್ಯ ವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಂದ ಬರೆದ ಜೀವನಾವಶ್ಯಕ ಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನ ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರತಿಕೃತಿಗಳು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ.ಬಿ.ಕೆ.ಹಿರೇಮಠ ಅವರ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಶ್ರೀಯುತರಾದ ಎಸ್.ಎಂ.ಖತ್ರೆಯವರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಡಾ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರವರೆಗೂ ನಡೆದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ವಿವರಣೆಯಂತಿದೆ. ಅದು ವ್ಯಾಪಕಾರ್ಥವನ್ನು ಒಳಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೇಳಿದ ಸ್ಥೂಲ ಸ್ವರೂಪದ ವಿವರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಇಂತಹ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಅರಸರ ಸಪ್ತ ಸಂತಾನ (ಶ್ರೀವತ್ಸ-ನಿಘಂಟು)ದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಾನ, ಗ್ರಂಥ ಜ್ಞಾನದುಡುಗೊರೆಗಳೆಂದೂ, ಬದುಕಿನ ಸ್ವಸುಖದ ಪರಸುಖದ ಕಾಮಧೇನುಗಳೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಕನ್ನಡಿಗರು ಅವುಗಳನ್ನು ಪೂಜ್ಯಭಾವನೆಯಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಡಾ.ಬಿ.ಕೆ.ಹಿರೇಮಠ ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಿ.ಕೆ.ಹಿರೇಮಠ ಅವರ ತರುವಾಯ ಇದೇ ರೀತಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಇರುವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿರುವ ಡಾ.ಎಸ್.ಸಿ.ಪಾಟೀಲರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯೆಂದರೆ ಕೈಯಿಂದ ಬರವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಗೊಂಡ ವಸ್ತ್ರಪಟ, ವೃಕ್ಷಪತ್ರ (ತಾಡೋಲೆ, ಭೂರ್ಜಪತ್ರ) ಕಾಗದ, ಚರ್ಮದಂತಹ ಹಗುರವಾದ ವಸ್ತು ಅಥವಾ ಕಟ್ಟುಗಳು ರಕ್ಷಾ ಕವಚಗಳ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಒಳಗಡೆ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬರವಣಿಗೆಯ

ವಿಷಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಥಾ ಸಂದರ್ಭ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ರೇಖಾ ವರ್ಣಚಿತ್ರ ವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಥಾ ಸಂದರ್ಭ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ರೇಖಾ ವರ್ಣಚಿತ್ರ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೊಂದನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ರಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಮಾನವನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮದ ಸಂವಹನ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ತನ್ನನ್ನು, ತನ್ನ ಪರಿಸರವನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುವ ದಿನದ ಬದುಕನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ, ಕಲ್ಪಿಸುವ, ಚಿಂತನೆಗೆ ಅಳವಡಿಸುವ ವಿಕಾಸದ ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಜೀವನದ ಮೈಲುಗಲ್ಲುಗಳಾಗಿವೆ.

ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಕೊಡು ಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಭಿನ್ನ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಹಾಲು-ಬೆಲ್ಲಗಳ ಸಂಗಮ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅಥವಾ ಇದನ್ನೇ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಎರಡು ಅನಿಲಗಳು ಸಂಗಮಿಸಿ ಜನೋಪಕಾರಿ ಮತ್ತು ಜಗೋಪಕಾರಿಯಾದ ನೀರಿನಂತಹ ಅಮೂಲ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪೂರಕವಾಗಿರುವುದನ್ನೇ ನಾವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಒಂದೊಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಭಾಷೆಯಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿನದೇ ಆದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಧಾನ ಆಕಾರ ರೂಪಗಳು ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಆ ಜನ ಸಮುದಾಯದ-ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಾಲದುದ್ದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಅಂಶವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಜನಪದರ ಹಿರಿಮೆ. ಜನಪದದ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಾಗಲೇ ಒಂದು ಕಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗುತ್ತದೆ. ದೀರ್ಘಾಯುವಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಚ್ಯುತಿ ಇಲ್ಲದ ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಮಾತು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದಾಗಿದೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಈ ಮಾತಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ.

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ

ಮಾನವನ ಬದುಕಿನ ಸಂವೇದನೆಗಳಲ್ಲಿ ತೀರಾ ಹತ್ತಿರವಾದ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯೂ ಒಂದು. ಮಾನವನು ಬರವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ದಾಖಲಾತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ನಂತರ ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣು, ಚರ್ಮ, ಭೂರ್ಜಪತ್ರ ಹಾಗೂ ತಾಳೆಗರಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ದಾಖಲಾತಿಯ, ಬರವಣಿಗೆಯ ಸಾಧನಗಳಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಠ, ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಹಿರಿಯ ಸಂಶೋಧಕರು ಗಮನಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವಂತಹ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವೂ ಒಂದು. ಇಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಚಿತ್ರಿತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು

ವೈವಿಧ್ಯತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿವೆ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪರಂಪರೆಯ ಆಸ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತಾಂತ್ರಿಕ, ಮಾಟ-ಮಂತ್ರ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಹಾಗೂ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿದ್ದು ಇಂಥ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಅವುಗಳು ಮುಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ದೃಶ್ಯಾತ್ಮಕ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ದಾಖಲಾತಿಯಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಮೇಲಿನ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು ಬಣ್ಣಗಳ ಬಳಕೆ ಹಾಗೂ ಇವುಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದಿದ ಇತಿಹಾಸ, ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ವಸ್ತು ವಿಷಯವನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಜನಪದ ಶಿಷ್ಟಪದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವು ಇಲ್ಲಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಕುರಿತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವಲಯ ಗುರುತಿಸಲಾಗದ ರಸವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಆಪತ್ತುಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿವೆ. ಈ ಆಪತ್ತುಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಗಿರುವ ಆಪತ್ತುಗಳನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಹೇಗೆ ನಿವಾರಿಸಬಹುದು. ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರಿಪಾಲನೆಯ ಕ್ರಮಗಳೊಂದಿಗೆ ವರ್ಣನಾತ್ಮಕ ಸೂಚಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವ ಹಾಗೂ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಕುರಿತು ಮುಂಬರಲಿರುವ ಅಧ್ಯಯನ ಶೀಲರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಲಭ್ಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಭಂಡಾರಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿದೆ.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ, ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರಗಳಂತೆ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ದಾಖಲೀಕರಣಗೊಳಿಸುವುದು ಮಹತ್ವದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಕೊಡುಗೆಯೂ ಅಪಾರವಾಗಿದೆ. ದೇಹದೊಳಗಿನ ನಾಡಿ. ಬ್ರಹ್ಮಕಮಲದಳ ಸಹಸ್ತ ಕಮಲದಳಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಬಣ್ಣಗಳ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನರ ಯೋಗ ಮತ್ತು ಕಲಾತ್ಮಕ ಬದುಕನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸುವುದು ಅಧ್ಯಯನದ ಮುಖ್ಯ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿದೆ. ವಚನಕಾರರು ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಉದ್ಧರಣೆ, ಕರಣಹಸಿಗೆ, ಸಕೀಲಗಳು, ಮಂತ್ರಗೋಪ್ಯಗಳಂತಹ ಅನೇಕ ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ವರ್ಣರಂಜಿತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಮಹತ್ವದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅವರ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಒಂದು

ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅಂಥವುಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕೊಳ್ಳಪಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಔಚಿತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತೀಯರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕಲಾ ಪರಂಪರೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕಿನ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡಿಗರು ಕಲಾಕಾರರಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಕಲಾ ಪೋಷಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ನಿರ್ಮಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಈ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ನಮ್ಮ ನಾಡನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಪದ್ಭರಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಕಟಿತ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಆಕರಗಳಾಗಿದ್ದ ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಅವುಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅರ್ಥಕೊಡಲು ರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಆಯಾ ಕಾಲ ಘಟ್ಟಗಳ ಪರಿಮಿತಿಯಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ, ಆಯಾ ಭಾಗದ ಜನ ಜೀವನದ ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಾರುವ ಕಾಲ ಕೋಶಗಳಂತಿವೆ. ಅವುಗಳ ಕುರಿತು ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ನಡೆಸಿ ನಮ್ಮ ಗತಜೀವನದ ವಿವರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಬಲ್ಲವುಗಳಾಗಿವೆ.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಅಧ್ಯಯನವು ನಿರ್ಮಾತೃಗಳ ಇತಿಹಾಸ, ಪೋಷಕರ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ರಚಿತಗೊಂಡ ಲೀಲೆ, ಪತ್ರದ ಸಿದ್ಧತಾ ವಿಧಾನ, ಚಿತ್ರರಚನೆ, ವರ್ಣಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಚಿತ್ರ ರಚನಾ ಪರಿಕರಗಳು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹಲವಾರು ತಾಂತ್ರಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳೊಂದಿಗೆ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಂದು ತಾತ್ವಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ಇರವ ಆಕರಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಆ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಮಾನವ ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದು ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವೇ ಆಗಿರುವ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಇತರ ಆಕರಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಇದು ನಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಪುನರ್‌ರಚಿಸಲು ಹೇಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರದ ಸಾಧನವಾಗಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಮನೋರಂಜನೆಗಾಗಿ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಭಾವನೆಗಳ ಕಲಾತ್ಮಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಹೇಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳ ತಂತ್ರ, ಶೈಲಿ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಬಗೆಯನ್ನು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ತುಂಬ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸದ ಕಾಲಕೋಶಗಳಂತಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಅಧ್ಯಯನವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವುದು ಬಹುತಡವಾಗಿಯೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ, ವೀರಶೈವ ಮತ್ತು ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಕಷ್ಟು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದಿದ್ದರೂ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹಲವು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಕುರಿತು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಯಾರೂ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಹತ್ತಾರು ಉದ್ದೇಶಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ಸ್ವರೂಪ

ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ಒಟ್ಟು ಐದು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿತಗೊಂಡ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸ್ವರೂಪದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಒಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ : ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ಸ್ವರೂಪ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ವೈಧಾನಿಕತೆ ಮತ್ತು ಇದುವರೆಗೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆಕರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ : ಚಿತ್ರಕಲೆ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಹ ಸಂಬಂಧದ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ: ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಗ್ರಹ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ವಿಷಯ ವಸ್ತು ವಿವರಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಿತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ: ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಿತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಮೂರು ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಬಂಧಿ ಚಿತ್ರಗಳು. ಅಲಂಕಾರಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಎಂದು ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಇವುಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳ ಮೂಲಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ : ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ, ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಜ್ಯಾಮಿತಿ ಚಿತ್ರಗಳು, ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು, ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯ ತಯಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಬಳಕೆ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆ

ಹಾಗೂ ವಿಷಯ ಸಂಪತ್ತು ಸನ್ನಿವೇಷಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಾರಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ : ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಐದೂ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ವಿವರಣೆಯ ಫಲಿತಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಅನುಬಂಧ ಮತ್ತು ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಬಗೆಗೆ ಪೌಷ್ಠಿಕವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಕಲಾ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಈ ಅಧ್ಯಯನವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಅನೇಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು ಇಂಥ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ವಿಫುಲ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಇವುಗಳು ಹಾಳಾಗದಂತೆ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಅನೇಕ ಮಠಮಾನ್ಯಗಳು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಒಂದಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ 'ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ಚಿತ್ರಪಟಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ' ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ವೈಧಾನಿಕತೆ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಆಕರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

೧) ಮೂಲ ಆಕರ ಸಾಮಗ್ರಿ

೨) ಆನುಷಂಗಿಕ ಆಕರ ಸಾಮಗ್ರಿ

೧) ಮೂಲ ಆಕರ ಸಾಮಗ್ರಿ : ದೃಶ್ಯಕಲೆಗಳ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಆಕರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿರುವ ವೀರಶೈವ, ಜೈನ, ಇತ್ಯಾದಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಬಂಧಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರಿಕ, ಸಾಂದರ್ಭಿಕ, ರಾಗಮಾಲಾ, ಜನಪದ, ಚಿತ್ರತ, ಫಲಕ, ತಾಂತ್ರಿಕ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳ ಛಾಯಾಚಿತ್ರ, ವಿಡಿಯೋಕರಣ

ಸಂದರ್ಶನವನ್ನು ಧ್ವನಿಮುದ್ರಿಸಿಡುವ, ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡುವ, ಬರೆದಿಡುವ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾಹಿತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಛಾಯಾಚಿತ್ರ : ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿರುವ ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ, ಚಿತ್ರಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಛಾಯಾಚಿತ್ರಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು. ರಚನೆಗೊಂಡ ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

೨) ಆನುಷಂಗಿಕ ಆಕರ ಸಾಮಗ್ರಿ : ಸಂಶೋಧನ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳು ಪ್ರಕಟಿತ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿಗಳು ನಿಘಂಟುಗಳು, ವಿಶ್ವಕೋಶಗಳು ಗೆಝಟಿಯರ್‌ಗಳ ಅನೇಕ ಲೇಖನಗಳು ಹುಡುಕಿದ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗುವುದು.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಕುರಿತು ಇದುವರೆಗೆ ನಡೆದ ಅಧ್ಯಯನಗಳು

೧೯೫೧ರಲ್ಲಿ ಗದುಗಿನ ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಮಠದಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ವಿರಕ್ತಿ ತೋಂಟದಾರ್ಯ ವಿರಚಿತ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಮಹಾಪುರಾಣವು ಎಡೆಯೂರ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪೌರಾಣಿಕ ಚರಿತ್ರೆ ಹೇಳುವ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿಯ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ೧೯ ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಥೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳು ರಚನೆಗೊಂಡಿವೆ. ಚಿತ್ರಗಳ ಕುರಿತಾದ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ವಿವರಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಆದರೆ ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗೆಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿವರಣೆಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ರಾಯಚೂರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕವಿತಾಳ ಗ್ರಾಮದ ಕಲ್ಮಠದ ಮ.ನಿ.ಪ್ರ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ 'ದೈಶ್ವರ್ಯ ಚಿದಾಭರಣ ಶಿವಾನುಭವವು' ಎನ್ನುವುದು ಉದ್ಧರಣೆಯ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಣೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಬೆಳಗಾವಿ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಮಠದ ಲಿಂಗಾಯತ ಸಂಶೋಧನಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕೇಂದ್ರದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿರುವ ಡಾ.ಎಸ್.ಆರ್.ಗುಂಜಾಳ ಅವರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡಿದೆ. ಉದ್ಧರಣೆಯು ವೀರಶೈವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ತತ್ವವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಕಾರದ ಚಿತ್ರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಕುರಿತು ಚಿತ್ರಕಲೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ 'ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ದರ್ಶನ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಮುಂತಾದ ೪೨ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿ ಇದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ವೇದ, ಆಗಮಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳ ಕುರಿತು ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ದರ್ಶನವೇ ಅಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆಯೆಂದರೆ ತಪ್ಪಲ್ಲ.

೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ಕೆ.ಟಿ.ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು 'ರಸೋ ವೈಸಃ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವೇದಕಾಲದ ಧಾರ್ಮಿಕ ದೇವತೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳ ಸೌಂದರ್ಯ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ರಸೋತ್ಪತ್ತಿಯ ಕುರಿತು ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಲಾಗದೆ. ೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ರಚಿಸಿದ 'ಡೆಕ್ಕನ್ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು' ಲೇಖನವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕಿರುರೂಪ ಚಿತ್ರವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣ ಸಂಯೋಜನೆ ರೇಖಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖಕರು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಚ್.ಎಲ್.ನಾಗೇಗೌಡರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ 'ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ' (ಭಾಗ-೧ ಮತ್ತು ೨)ರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಬರವಣಿಗೆ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕುರಿತು ತಾಳೆಪತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಡಾ.ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ 'ಸೌಂದರ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ' ಗ್ರಂಥವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯ ಕವಿಗಳು ಕಂಡ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೂಲಕ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೬೬ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಸ್.ಎಲ್.ಭೈರಪ್ಪನವರು ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಕ್ಕಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ಗ್ರಂಥ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಶೈಲಿ ಪ್ರಕಾರ ವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಸಂಬಂಧದ ಕುರಿತು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥ ಇದಾಗಿದೆ.

೧೯೬೮ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಚ್.ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಅವರು 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ವಿವರವಾದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶದ ಅನೇಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳ ಕುರಿತು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಮಹತ್ವದ ಅಧ್ಯಯನವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧೯೭೦ರಲ್ಲಿ ಎಸ್.ಅನಂತರಂಗಾಚಾರ್ ಅವರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಬೃಹತ್ ಗ್ರಂಥ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾರತಿ'. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಭಾರತೀಯ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಧರ್ಮ ಕಲೆಗಳ ಕುರಿತು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ೧೯೭೦ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಂ.ವಿ.ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಂ.ಕೇಶವಭಟ್ಟ ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪ್ರಾಕೃತ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥ ಇದಾಗಿದೆ.

೧೯೭೦ರಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಬರೆದ 'ಚಿತ್ರಕಲೆ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಕುರಿತಾದ ಹಲವಾರು ಲೇಖನಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆ ಸೌಂದರ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳು ಮುಂತಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಕೆ.ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್‌ರವರು 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲೆಗಳ ಭೂಮಿಕೆ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಕಲೆಯೊಂದಿಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಭೂಮಿಕೆಯಾಗುವ ಕಲಾ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೮೨ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಕೆ.ಶಿವರಾಮಕಾರಂತರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಕಲೆಯ ದರ್ಶನ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯ ದಾರ್ಶನಿಕ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಆಳವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನುಭವದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕಲಾವಿದರಿಗಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೮೨ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಕೆ.ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಅಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ' ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಭಾರತಿಯೇತರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಆಳವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿ ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದವರು ಡಾ.ಫ.ಗು.ಹಳಕಟ್ಟಿಯವರ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ತಂದಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಕುರಿತು ಸಮಗ್ರವಾದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಲ್ಲದೇ ಅನೇಕ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಮೂಲಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದೆ.

೧೯೮೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಕಾವ್ಯಾರ್ಥ ಚಿಂತನ' ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಲಕ್ಷಣದೊಂದಿಗೆ ಕಲಾ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಲಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ಲೇಖಕರು ವಿವರವಾದ ಮೀಮಾಂಸೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೮೩ರಲ್ಲಿ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ ಅವರು ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ, ಸೌಂದರ್ಯ ರಸಗಳ ಕುರಿತು ಹಲವಾರು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ದಾರ್ಶನಿಕ ವಿಚಾರವನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೮೫ರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ಕವಿಯ 'ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತ' ಕಾವ್ಯವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಅದು ಕನ್ನಡದ ಕೃತಿಯಂತೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಭಕ್ತಿ ಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಕಲಾತ್ಮಕಭಾವಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೮೫ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಬಿ.ವ್ಹಿ.ಶಿರೂರ ಅವರ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಗೌರವ ಗ್ರಂಥವು ಡಾ.ಭೂಸನೂರ ಮಠ ಅವರ ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಾಚಾರದ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಡಾ.ಜಚನಿಯವರು ವೀರಶೈವ ಉದ್ಧರಣೆ ಚಿತ್ರಗಳ ಕುರಿತು ಅಧಿಕೃತವಾದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೮೭ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯವು ಡಾ.ವರದರಾಜ್ ಹುಯಿಲಗೋಳ ಅವರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ 'ಭಾರತದ ಗೆಜಟಿಯರ್' ಗ್ರಂಥವು ಸಮಗ್ರ ಭಾರತದ ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಅಧಿಕೃತ ವಿವರವನ್ನು ನೀಡುವುದಲ್ಲದೆ ನೇಪಾಳದ ಷಾಹ್ ದೊರೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಹಾಗೂ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರ ರಚನಾ ವಿಧಾನದ ಕುರಿತು ವಿವರಗಳಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

೧೯೮೭ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಟಿ.ವ್ಹಿ.ವೆಂಕಟಾಚಲ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ರಚಿಸಿರುವ 'ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರಕಾವ್ಯ' ಈ ಕೃತಿಯು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ವಿನೂತನವಾದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕಲೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಪದಬಂಧದಂತೆ ಕನಕದಾಸರ ಮುಂಡಿಗೆಗಳಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ರೇಖಾಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧೯೮೯ರಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ.ಎಂ.ಎಚ್.ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಅವರಿಂದ ರೂಪಗೊಂಡ ಕಲೆ ಮತ್ತು ರಸಸ್ವಾದನೆ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿಯವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಅರ್ವಾಚೀನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳ ರಸಸ್ವಾದನೆ ಕುರಿತು ಲೇಖಕರು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೯೦ರಲ್ಲಿ ನಾ.ಗೀತಾಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿವೇಚನೆ' ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಮಹತ್ವ, ಅವುಗಳಿಗಿರುವ ಆಪತ್ತು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಳ ಕುರಿತು ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೯೨ರಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎಸ್.ಸಣ್ಣಯ್ಯನವರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಿಚಯ' ಗ್ರಂಥವು ವಿನೂತನವಾಗಿದ್ದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಕಲೆ ಕಲಾವಿದರ ಬಗೆಗೆ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವಾರು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಕಲಾ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಆಕರ ಗ್ರಂಥವಾಗುವಂತೆ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೯೨ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಬಿ.ಕೆ.ಹಿರೇಮಠ ಅವರು 'ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಎನ್ನುವ ವಿಷಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಕ್ಕೆ ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಕನ್ನಡದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವುಗಳ ರಚನಾಕ್ರಮ, ಸಂರಕ್ಷಣಾಕ್ರಮ, ಕಲಾವಿನ್ಯಾಸ, ಆಪತ್ತುಗಳ ಕುರಿತು, ನಿವಾರಣೆಗಳ ಕುರಿತು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಬಗೆಗೆ ಧ್ವನಿ ಎತ್ತಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೯೩ ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಕುಸನೂರು ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆ'ಯು ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಕಂದಕವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆ ಎರಡೂ ಒಂದು ಎಂಬುದನ್ನು ಹಲವು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾನವನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲೂ ಬಿಂಬಿತವಾಗಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಹಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೯೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ' ಈ ಗ್ರಂಥವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಕಲೆಗೆ ಆಕರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದು ಗ್ರಂಥ ಸ್ವರೂಪದ ಸೂಚೀಕರಣ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಕಲೆಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಳಂಥ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೯೩ರಲ್ಲಿ ಪಿ.ಆರ್.ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ 'ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪ್ರಪಂಚ' ಕೃತಿಯು ಚಿತ್ರಕಲಾ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಆಕರ ಗ್ರಂಥದಂತಿದೆ. ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರಿಂದ ಕಲಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕವಾದ ಅನೇಕ ಲೇಖನಗಳು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಲ್ಲದೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಕುರಿತು ಪರಿಚಯಾತ್ಮಕ ಲೇಖನವನ್ನು ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೯೫ರಲ್ಲಿ ಕೆ.ಎಸ್.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ ಅವರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ 'ಆನಂದಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ' ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರ ಬದುಕು ಬರಹದೊಂದಿಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಕುರಿತು ಇರುವ ಅವರ ವಿಚಾರ ಸರಣಿಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧೯೯೫ರಲ್ಲಿ ಪಿ.ಆರ್. ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿಯವರು 'ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳು' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಬೆಳೆದುಬಂದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅದು ಭಿತ್ತಿಯಿಂದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗೂ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಿಂದ ಶಿಲ್ಪ, ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ಭಿತ್ತಿಯವರೆಗೂ ಸಂಚರಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಕೃಷ್ಣ ಕಟ್ಟಿ ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ 'ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತ' ಗ್ರಂಥವು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಜಾನಪದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಂದಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತ ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು, ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

೧೯೯೮ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಂ.ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ 'ವಚನ ಶೋಧ-೧' ಈ ಗ್ರಂಥವು ಅನೇಕ ವೀರಶೈವ ಶರಣರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸಕೀಲ, ಉದ್ಧರಣೆ. ಮಂತ್ರಗೌಪ್ಯಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಶೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯವರ ಅನೇಕ ಶರಣರ ಸಕೀಲ ಚಿತ್ರಗಳು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿವೆ.

೧೯೯೮ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಸದಾನಂದ ಕನವಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಡಾ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ ಇವರುಗಳ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ರೂಪಗೊಂಡಿರುವ ಮಹಾಮಾರ್ಗ ಗ್ರಂಥವು ಡಾ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರ ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರ ಬದುಕು ಬರಹವಿದ್ದರೂ ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಕುರಿತು ಶಂಕರ ಪಾಟೀಲ ಅವರ ಬರೆದ ಒಂದು ಲೇಖನವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಅಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅವರು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೦ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಫ್.ಟಿ.ಹಳ್ಳಿಕೇರಿಯವರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಚಿತ್ರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಬಗೆಗೂ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳ ಬಗೆಗೂ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೧ ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಸ್.ಕೆ.ಅರುಣಿ ಅವರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ 'ದಖನಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು' ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಿಸರಿದವರೆಗೂ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ ಮನೆತನದ ದಖನಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಫ್.ಟಿ.ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಕಂಠ ಪತ್ರ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಾದ ಅನೇಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಬಿ.ಆರ್.ಹಿರೇಮಠ ಅವರ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಸ್.ಸಿ.ಪಾಟೀಲ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟ ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ 'ನಿಜದ ನೆಲೆ' ಈ ಗ್ರಂಥವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆ ಕುರಿತ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಮಹಾನ್ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ೧೩೭ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಿನ ವಿವಿಧ ಲೇಖನಗಳಿದ್ದು, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥ ಅಭಿಲಶಿತಾರ್ಥದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆಧುನಿಕ ಚಿತ್ರಗಳ ವಿವರಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಸಂಪಾದಕರು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ದುಡಿದಿರುವ ಡಾ.ಬಿ.ಕೆ.ಹಿರೇಮಠರ ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಈ ಗ್ರಂಥ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ.

೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಕೃಷ್ಣ ಕಟ್ಟಿಯವರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಕೆಳದಿ ಬಸವರಾಜ ಸಂಕಲಿತ 'ಶಿವತತ್ವ ರತ್ನಾಕರ'ದಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಲೇಖನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದೊರೆ ಬಸವರಾಜನಿಗಿರುವ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕಲೆಯ ವಿಷಯ ಕುರಿತು ಆಳವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಸ್.ಸಿ.ಪಾಟೀಲರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಸಮಗ್ರ ವಿವರವನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಣದೊಂದಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಜಾನಪದ ಶಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಟ ಜಾನಪದ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಉಪವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ವೈ.ಸಿ.ಭಾನುಮತಿ ಅವರು 'ಜೈನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ' ವಿಷಯ ಕುರಿತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ ಧವಳ, ಜಯಧವಳ, ಮಹಾಧವಳಗಳ ಬಗೆಗೂ ವಿವರಣೆ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೩ ಡಾ.ಸ್ನೇಹಾ ಭೂಸನೂರ ಅವರು 'ವೀರಶೈವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು : ಚಿತ್ರಕಲೆ' ವಿಷಯ ಕುರಿತು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಲೇಖನವು ಶಿವಯೋಗ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮತ್ತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಫಲಕಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಕೆ.ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಅವರು 'ಉದ್ಧರಣೆಗಳು : ಚಿತ್ರಕಲೆ' ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಉದ್ಧರಣೆ ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಗೋಪ್ಯ, ಸಕೀಲಗಳು ಕರಣಹಸಗೆ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಅನೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ

ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಅ.ಲ.ನರಸಿಂಹನ್ ಅವರು 'ಮುಸ್ಲಿಂ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು : ಚಿತ್ರಕಲೆ' ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಯ ಕಾಲದ ದಖನಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಫ್.ಟಿ.ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ಅವರು 'ಸಚಿತ್ರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು : ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಸಂಪಾದನೆ' ಲೇಕನದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ವಿವರ ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಚನ್ನಕ್ಕ ಪಾವಟೆ ಅವರು 'ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆ' ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಿದ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮತ್ತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಬಗೆಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಬಿ.ವ್ಹಿ.ಮಲ್ಲಾಪೂರ ಅವರು 'ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಿತ್ರಕಲೆ'ಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರಿಗೆ ಇದ್ದ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ.ಪಿ.ಆರ್.ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ ಅವರು 'ಜನಪದ ಚಿತ್ರಕಲೆ'ಯ ಕುರಿತು ವಿವರವಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ್ದು, ಜನಪದ ಬದುಕು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಬಿ.ಕೆ.ಹಿರೇಮಠ ಅವರು 'ಹೇಮಕೂಟದ ಮುಖಚಿತ್ರ' ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಂದಿಗೆ ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಬಿ.ಕೆ.ಹಿರೇಮಠ ಅವರು 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಲಿಪಿ ವಿಕಾಸ' ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಲಿಪಿ ವಿಕಾಸ ಮತ್ತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ. ಅವರು ಕನ್ನಡ ಓಲೆಗರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾತ್ಮಕತೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ 'ಬಸದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆದುಬಂದ ವಿವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೆ ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ 'ಔಷಧಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು' ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಔಷಧಿಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ರಸ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ 'ಎಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಕಲೆ'ಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ಎಲೆಯನ್ನು ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಗಳು ಬೆಳೆದು ಬಂದುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೪ರಲ್ಲಿ ಕೆ.ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಡಾ.ಅ.ಲ.ನರಸಿಂಹನ್ ಅವರಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶ್ರೀತಿಪ್ಪಾಜೆಪ್ಪನವರ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು ವಿನೂತನವಾದ ರೇಖಾ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿವೆ. ಅಜ್ಞಾತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಕಲಾವಿದರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ತಿಪ್ಪಾಜೆಪ್ಪ ಅವರನ್ನು ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಸಂಪಾದಕರು ಕಾಗದ ಪ್ರತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳ ರಚನೆಯ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಮೇಲೆ ನಡೆದ ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಡಾ.ಬಿ.ಕೆ.ಹಿರೇಮಠ ಅವರು ನೇರವಾಗಿ 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ' ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಶ್ರೀ ಯುತರು ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇವರ ಅಧ್ಯಯನ ವಲಯ ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ.

ಡಾ.ಎಸ್.ಸಿ.ಪಾಟೀಲರ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಚಿತ್ರಕಲೆ' ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಕುರಿತು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಚಿತ್ರಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಡೆದ ಅಧ್ಯಯನಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂದರ್ಭದ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಶೋಧನಾ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳ ಕುರಿತಾದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿದ್ದು ತೀರ ಇತ್ತೀಚೆಗಷ್ಟೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ೯೦ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರಗೊಂಡು ಈಗ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಗೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದೆ. ೧೯೮೦ರ ದಶಕದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

೧೯೮೦ರ ದಶಕದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ದೃಶ್ಯಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಡಾ.ಎಸ್.ಸಿ.ಪಾಟೀಲ ಅವರು ೧೯೮೩ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಮಂಡಿಸಿದ 'ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ಸಂಶೋಧನ ಕಿರು ಪ್ರಬಂಧ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಥಮ ಸಂಶೋಧನಾ ಅಧ್ಯಯನದ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ೧೯೮೭ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಡಾ.ಬಿ.ಕೆ.ಹೀರೆಮಠರವರ 'ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೯೧ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಸ್.ಸಿ. ಪಾಟೀಲರು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಮಂಡಿಸಿದ ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಪದ ಚಿತ್ರಕಲೆ' ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನೆ ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಿದ ದೃಶ್ಯಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಯನ ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ೧೯೯೫ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಅ.ಲ.ನರಸಿಂಹನ್ ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳು' ೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಸಂಪದಾಭಟ್ ಅವರ 'ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ ಸಂಗೀತ ಹಾಗೂ ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳು' ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಪುಷ್ಪ ದ್ರಾವಿಡ

ಅವರು ಮಂಡಿಸಿದ 'ಅನಿವಾಸಿ ಭಾರತೀಯ ಕಲಾವಿದ ದಿ.ನಿಕೋಲಸ್ ರೋರಿಕ್ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಕಲಾಕೃತಿಗಳು' ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೧ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಯಾದಪ್ಪ ಪರದೇಶಿಯವರು 'ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ೨೦೦೨ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಶಿವಾನಂದ ಬಂಟನೂರ ಅವರು 'ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಪದ ಶಿಲ್ಪಕಲೆ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ೨೦೦೨ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಗಿರೀಶ ಅವರು 'ಬುಡಕಟ್ಟು ಚಿತ್ರಕಲೆ' ೨೦೦೨ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಗವಾಯಿಯವರು 'ಕಲಾವಿದ ಎಂ.ಎ.ಚೆಟ್ಟಿಯವರ ಜೀವನ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ೨೦೦೨ರಲ್ಲಿ ಶರಣಪ್ಪ ಕೋಲ್ಕಾರ ಅವರ 'ಕೊಪ್ಪಳ ಹಂಪಿ ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಾಗಿತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದ ಕೃತಿ' ೨೦೦೨ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಸೌಮ್ಯ ಅವರ ಯಂತ್ರಾದಿ ವಿಜುವಲ್ ಆಫ್ ಶಂಕರಾ ಫಿಲಾಸಫಿ ವಿತ್ ರೆಫರೆನ್ಸ್ ಕಂಟೆಂಪರರಿ ತಾಂತ್ರಿಕ ಆರ್ಟಿಸ್ಟ್ ಪ್ರಮಿಳಾ ಲೋಚನ್ ಮೈಂಡ್, ಮ್ಯೂಸಿಕ್ ಆ್ಯಂಡ್ ಕಲರ್ ಎಕ್ಸಪೋಜಿಸ್ ಆ್ಯಂಡ್ ಡೆವೆಲಪ್‌ಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ರಾಗಮಾಲಾ ಆ್ಯಂಡ್ ಕಂಟೆಂಪರರಿ ಪೇಂಟಿಂಗ್, ಡಾ.ವೀಣಾ ಶೇಖರ್ ಮಂಡಿಸಿದ 'ಎ ಸ್ಟಡಿ ಆಫ್ ಹಿಸ್ಟಾರಿಕಲ್ ಪೇಟಿಂಗ್ ಆಫ್ ಕರ್ನಾಟಕ (೧೭೮೦-೧೮೨೦)' ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಸಿದ್ದಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿ ಹಿರೇಮಠ ಅವರ 'ಕಲಾವಿದ ಆರ್.ಎಮ್.ಹಡಪದ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಕುರಿತು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಸ್.ಸಿ.ಪಾಟೀಲರು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಮಂಡಿಸಿದ 'ಎ ಕ್ರಿಟಿಕಲ್ ಎನಾಲಿಸಿಸ್ ಆಫ್ ಆರ್ಟ್ಸ್ ಎಜ್ಯುಕೇಶನ್ ಆರ್ಟ್‌ಸ್ಕೂಲ್ ಲೆವೆಲ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ಟೇಟ್ ವಿತ್ ಸ್ಪೆಷಲ್ ರೆಫರೆನ್ಸ್ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಆ್ಯಂಡ್ ಪೇಂಟಿಂಗ್' ೨೦೦೪ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ವಿ.ಎಮ್. ಬಾಗಾಯಿತ್ ಅವರು 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಅರಸರ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' (೧೪೦೦-೧೮೦೦)'. ೨೦೦೪ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಶಶಿಕಲಾ ಹೂಗಾರ ಅವರ ಕರ್ನಾಟಕ ತೊಗಲುಗೊಂಬೆ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ ೨೦೦೪ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಶಿವಕುಮಾರ ಎ.ಜೆ. ಅವರ 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಮಕಾಲೀನ ಉತ್ಸವಗಳು ಹಾಗೂ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮೇಳಗಳ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳು' ೨೦೦೭ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಶಿವಪ್ರಕಾಶ ಎಲ್.ತುಕ್ಕಣ್ಣವರ ಅವರ 'ಕರ್ನಾಟಕ ರಥ ಶಿಲ್ಪಕಲೆ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಇವೆಲ್ಲ ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳು. ೨೦೦೮ರಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಬಾಗೋಡಿಯವರ ಎಂ.ಫಿಲ್ ಪದವಿಗಾಗಿ ಮಂಡಿಸಿದ ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದ 'ಜೆ.ಎಸ್. ಖಂಡೇರಾವ್ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಮತ್ತು ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಎ.ಎಸ್.ವಿಶ್ವನಾಥ ಅವರ 'ಯಕ್ಷಗಾನ ದೃಶ್ಯಕಲೆಯ ಮುಖವರ್ಣಿಕೆ ಮತ್ತು ವೇಷಭೂಷಣ' ಇವು ಎಂ.ಫಿಲ್ ಪ್ರಬಂಧಗಳಾಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಕರ್ನಾಟಕ ದೃಶ್ಯಕಲೆ ಕುರಿತಾಗಿ ಬಂದ ಸಂಶೋಧನಾ ಅಧ್ಯಯನಗಳಾಗಿದ್ದು ಈಗ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಿ.ಎಚ್.ಡಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ನಿರತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಅನೇಕ ಬಿ.ಎಫ್.ಎ. ಪದವಿ, ಎಮ್.ವಿ.ಎ ಪದವಿ ಹಾಗೂ ಎಮ್.ಎಫ್.ಎ. ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಅಧ್ಯಯನದ ಭಾಗವಾಗಿ ಕಿರು ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ರಚನೆಯಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ನೂರೈವತ್ತಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ತೀವ್ರವಾಗಿ

ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಲಿದೆ ಮತ್ತು ನಡೆಯಬೇಕಿದೆ. ೨೦೦೬ರಲ್ಲಿ ಸುಚಿತ್ರ ಲಿಂಗದಳ್ಳಿ ಅವರ ವಿಜಯನಗರ ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಎಂ.ಫಿಲ್. (ಸಂ) ಪ್ರಬಂಧ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ. ೨೦೦೬ರಲ್ಲಿ ರವಿನಾಯಕ್ ಅವರ ಕಿನ್ನಾಳದ ಕಲೆ ಎಂ.ಫಿಲ್. (ಸಂ) ಪ್ರಬಂಧ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ. ೨೦೦೭ರಲ್ಲಿ ಶಶಿಕಾಂತ ಬಸರಿಕಟ್ಟಿ ಅವರ ಕಲಘಟಗಿ ಕಲೆ ಎಂ.ಫಿಲ್. (ಸಂ) ಪ್ರಬಂಧ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ. ೨೦೦೭ರಲ್ಲಿ ಉಮೇಶ ಅವರ ಜೈನ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಎಂ.ಫಿಲ್. (ಸಂ) ಪ್ರಬಂಧ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ. ೨೦೦೭ರಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎಂ.ಪಾಟೀಲ್ ಅವರ ನಿಪ್ಪಾಣಿವಾಡೆ ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಎಂ.ಫಿಲ್. (ಸಂ) ಪ್ರಬಂಧ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ. ೨೦೦೭ರಲ್ಲಿ ಶೈಲಾ ಬರಡೋಲ ಅವರ ಸಂತ ಶುಭರಾಯರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಎಂ.ಫಿಲ್. (ಸಂ) ಪ್ರಬಂಧ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

○□○

ಅಧ್ಯಾಯ ಎರಡು

ಚಿತ್ರಕಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಸಹ ಸಂಬಂಧ

ಎಲ್ಲ ಕಲೆಗಳ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶ ಸಂವಹನವೇ. ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಗೆ ತಲುಪುತ್ತಾ ಇಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೇಗೆ ಜನಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿದೆಯೋ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಅನೇಕರಿಗಿದೆ. ಚಿತ್ರಕಲೆ ಜನರಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ದೂರ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮಿತಿಗಳು ಕಾರಣ. ಅಂತೆಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಕೆಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮ್ಯತೆಗಳೆಡೆಗೆ ಗಮನಹರಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಾನವನ ಮಾನಸಿಕ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮೂರು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಮೊದಲನೆಯದು ಬುದ್ಧಿ ಅಥವಾ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯದು ಇಚ್ಛೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಮೂರನೆಯದು ಭಾವನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ವಿಶಾಲವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಈ ಮೂರೂ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.

ಆದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಉಳಿದುವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಾವನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಇದು ಜೀವನದಲ್ಲಿನ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೆ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಭಾವನಾ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ರೂಪದ್ದು, ಇದರ ವ್ಯವಹಾರ ನೇರವಾಗಿ ಹೃದಯಗಳೊಡನೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಹಲವಾರು ಸಮಾನ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಕಾವ್ಯ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿರುವಷ್ಟು ಅದರ ಉಳಿದ ಯಾವ ಅಂಗಗಳೂ ಹತ್ತಿರವಾಗಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ನಡೆಯುವ ಘಟನೆಗಳನ್ನು, ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಸಂವೇದನೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಬೇಕು, ಹೇಳಬೇಕೆನ್ನುವ ಉದ್ವೇಗದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಅನುಭವಗಳು ಪಕ್ವಗೊಂಡು ಪಕ್ವವಾದಾಗ ಅದು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಸಂವಹನದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ವಿಶೇಷವಾದ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಶಬ್ಧಗಳ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವವನು ಕವಿಯಾದರೆ ವರ್ಣ ರೇಖೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊರಹಾಕುವವ ಚಿತ್ರಗಾರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಂಗಿಕ ಅಭಿನಯದ ಮೂಲಕ ಹೊರಹಾಕುವವನು ನೃತ್ಯಗಾರನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಮಾಧ್ಯಮಗಳು ಬದಲಾದರೂ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಮೂಲಸೆಲೆ ಒಂದೇ ಆದರೂ ಉಳಿದ ಕಲಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಕೆಲವು ಮಾಧ್ಯಮಗಳಿಗೆ ಜನಗಳ ಹೃದಯವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಟ್ಟಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದು.

ಚಿತ್ರಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಸಾಮ್ಯವೆಂದರೆ ಈ ಎರಡೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯವು. ನಾಟಕ, ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾತು ಹೇಳಬಹುದಾದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಅದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಇತರರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಇತರರ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳೂ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ನಾಟಕವಂತೂ ವೈಯಕ್ತಿಕಕ್ಕಿತಂಲೂ ಸಮೂಹ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಕಲೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಹಿಮ್ಮೇಳದವರ ಗೀತ ರಚನಕಾರರ ನೆರವು ಬೇಕಾಗುತ್ತಲ್ಲವೇ? ಆದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಆ ಬಗೆಯ ಅನಿವಾರ್ಯಗಳಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಯಾರ ನೆರವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಬಲ್ಲವು.

ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಮಾಧ್ಯಮ ಗೋಚರ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದು ಮಾಧ್ಯಮ. ಭಾಷೆಗೆ ಇರುವ ಕೆಲವು ಮಿತಿಗಳು ಈ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಇಲ್ಲ. ಒಂದು ಕಲಾಕೃತಿಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ದೇಶದ ಸಹೃದಯನೊಬ್ಬ ಹೆಚ್ಚೇನೂ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮಂತೆಯೇ ನೋಡಬಲ್ಲ, ಅನುಭವಿಸಬಲ್ಲ, ವೈಶಾಲತೆ ಇರುವುದು ಆ ಕಾರಣವಾಗಿ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕಲಾಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ನೋಡಲು ಸಮರ್ಥವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿದ್ದರೆ ಅದರ ಸಾಂಗತ್ಯ ರಸಿಕರನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕಲೆ ಭಾಷಾತೀತವಾದುದು, ದೇಶಾತೀತವಾದುದು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಜ್ಞಾನ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಓದಬಹುದಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಮೂಲಕೃತಿಯ ಸತ್ವ ಬರುವುದು ಕಷ್ಟ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅನೇಕರು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿರುವ ಈ ಮಿತಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ವಿಶೇಷತೆ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾರದ್ದನ್ನು ಒಬ್ಬ ಕಲಾವಿದ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಚಿತ್ರದ ಮೂಲಕ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯವು ಶಾಬ್ಧಿಕ ಮಾಧ್ಯಮವಾದ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಲೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶ ಹಾಗೂ ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮವಾದ ಭಾಷೆಯ ಉದ್ದೇಶ ಒಂದೇ. ಎರಡರ ಉದ್ದೇಶವೂ ಸಂವಹನವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಾಧ್ಯಮವಾದ ಈ ಶಾಬ್ಧಿಕ ಭಾಷೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಾಧ್ಯಮವೂ ಹೌದು ನಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಂವಹನ ಸಂವಾದಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾವಹಾರಗಳೊಳಗೂ ಬಳಕೆಯಾಗುವ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಯೋಜನಿಕ ಸ್ವರೂಪ ನಮಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಹೃದಯನ ಜೊತೆ ಸಮಾನ ನೆಲೆ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವತೆ ಸಾಗಿಸುವ ಒಂದೆರಡು ಪದಗಳೋ ರಚನಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೋ, ಲಯವೋ ಇದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾಸ್ತವತೆಯ ಭಾಷೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿರುವ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಏನಿದ್ದರೂ ಚಿತ್ರಕಲೆಯದು ಅಂತರಾಳದ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕ್ರಮ ಮಾತ್ರ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕುರಿತು ಕೆಲವು ಅಪವಾದಗಳಿರ ಬಹುದಾದರೂ ಹಾಗಾಗುವುದು ತುಂಬ ಅಪರೂಪವೇ. ಅಂತಯೇ ಸಾಹಿತಿಯೊಬ್ಬ ಬಹುತೇಕ ಆಗಲೇ ಸಿದ್ಧವಿರುವ ಹಾಗೂ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ, ಭಾಷಾಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಭಾಷೆಯೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಅರ್ಥ ಅಥವಾ ಕಲ್ಪನೆಯಿದೆ. ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಹಲವಾರು ಅರ್ಥಗಳಿರಬಹುದು. ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅರ್ಥಗಳು ಬದಲಾಗಬಹುದು. ಹೊಸ ಶಬ್ದಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಕಡಿಮೆ. ಆದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಾದ ರೇಖೆ ಬಣ್ಣಗಳಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲ. ಅವು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅದರ ಅರ್ಥ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ ಹಿಂಸೆಯ ಕ್ರಾಂತಿಯ, ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಕುಂಕುಮದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದು ಅದರಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪಾವಿತ್ರ್ಯದ ಸಂಕೇತವಾಗಬಹುದು. ಸಮರ್ಥವಾದ ಕಲಾವಿದನೊಬ್ಬ ಅದನ್ನು ಶಾಂತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೂ ಇದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ, ರೇಖೆಗಳು ಕೂಡಾ ಹೆಬ್ಬಾರ್, ವಾಸುದೇವ್, ಆರ್.ಎಂ.ಹಡಪದ ಈ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ರೇಖೆಗಳೂ ವಿಭಿನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತವೆ. ಮಾಧ್ಯಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇಂದಿನ ಕಲಾವಿದ ರೇಖೆ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ತನ್ನ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ನಾವು ಕೊಲ್ಯಾಜ್ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಕಾಗದದ ಚೂರುಗಳು ವಸ್ತುಗಳ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನೆ ಮಾಡಲು ನಮಗೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಮಾರ್ಗವಿದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಂತೂ ಇನ್‌ಸ್ಟಲೇಶನ್, ಅಸೆಂಬ್ಲೇಜ್‌ಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗದಂತಹ ವಸ್ತುಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಇರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಮಿತಿಗಳಿವೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕವಾದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜ ಪರಸ್ಪರ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಸಂವಾದ ನಡೆಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಹಾಗೆಯೇ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೂ ಉಳಿದ ಕಲಾಪ್ರಕಾರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು. ಆದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಈ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಅರ್ಥವೂ ಭಾಷೆಯೊಂದರಲ್ಲೇ ಮೈದಾಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪೂರ್ಣವಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅನೇಕ ಅಂಗಗಳು ಅದರ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗೂಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಶಾಬ್ದಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಅಶಾಬ್ದಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಮನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮವನ್ನೆ ನೇರವಾಗಿ ದೂರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಂಗಡಸಬಹುದು. ಮೊದಲನೆಯದು ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. ಎರಡನೆಯದು ಶಾಸ್ತ್ರೋಪಯೋಗಿ ಮೂರನೆಯದು ಭಾವೋಪಯೋಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಹತ್ತಿರವಾಗುವುದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಭಾವೋಪಯೋಗಿಯಾದ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕವಿ ಹೇಳುವಾಗ ಚಿತ್ರವೊಂದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಅನುಭವಗಳು ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಭಾವತೀವ್ರತೆಗೆ ಅಥವಾ ಅಮೂರ್ತ ಭಾವಗಳಿಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಅವನು ಮೂರ್ತ ಪ್ರಪಂಚದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೆ ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಇಮೇಜ್' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಇಮೇಜ್' ಶಬ್ದವನ್ನು 'ಪ್ರತಿಮೆ' ಎಂದು ಕರೆಯಾಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕವಿಯು ತನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸುವ ಚಿತ್ರ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯು ಕೂಡಾ ಅದು ಕವಿಯ ಭಾವಾನುಭವಗಳನ್ನು ಶಬ್ದ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂವಹನಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಹಲವಾರು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತಿಯೊಬ್ಬನ ಉದ್ದೇಶ ಕಲಾವಿದನಂತೆ 'ಚಿತ್ರ' ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಓದುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಶಬ್ದದ ಪರಿಚಯ ನಮಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಘಂಟನ್ನು ತೆಗೆದು ನೋಡಬಹುದು. ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥಗಳೂ ಇಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಲತಾನಟಿ' ಎನ್ನುವಂತಹ ಹಲವಾರು ಪದಗಳು ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಲಾರವು. ಆದರೆ ಆ ಬಗೆಯ ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಅರ್ಥ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆ ಅದರ ರೂಪನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ಬಳಕೆಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶಬ್ದದ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಂತೆ ನಿಘಂಟು ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯ ಲೇಖನ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಸಾಧ್ಯ. ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೇ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ಸಿಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಕೆಲವೊಮ್ಮ ಅಮೂರ್ತ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣ ರೇಖೆ ಆಕೃತಿಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ ಇರುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಅರ್ಥ ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿರುವುದು ಅನುಭವ ಮಾತ್ರ. ಅದರ ಗ್ರಹಿಕೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ. ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿ ಇರುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಚಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯದ ನಡುವಿನ ಭೇದವನ್ನು ಲೇಸಿಂಗ್ ಎಂಬ ಜರ್ಮನ್ ವಿಮರ್ಶಕ ತನ್ನ 'ಲೆ ಅಕೂನ್' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಕಾವ್ಯ ಸಂಗೀತದಂತೆ ಕೃತಿಗಮ್ಯ ಕಲೆ ಚಿತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಗಮ್ಯ ಕಲೆ ಒಂದರ ಮುಂದೊಂದರಂತೆ ಸಂಚಲನದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಮುಂದಿನದನ್ನು ನಾವು ಉಚ್ಚರಿಸಬಹುದು ಆದರೆ ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಾವು ಒಂದೇ ಬಾರಿಗೆ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಗತಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದ್ದನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಬಲ್ಲದ್ದು. ಆದರೆ ನಿಶ್ಚಲ ವಸ್ತುವೊಂದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದೊಂದೇ ಅವಯವಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಕ್ರೀಯಾಶೀಲತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೇಲುಗೈ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ನಿಶ್ಚಲ ವಸ್ತುವಿನ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯೇ ಮೇಲುಗೈ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಒಂದು ರಮಣೀಯ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಬಹುದೋ, ಅಷ್ಟೇ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ 'ಒಂದು ಚಿತ್ರ ನೂರು ವಾಕ್ಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು' ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲಸೂಚನೆ ಬಹುತೇಕ ಸುಲಭವೇ. (ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಕಷ್ಟವೆನಿಸಬಹುದೇನೋ) ಆದರೆ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ನಿಖರವಾದ ಕಾಲವನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುವುದು ಕಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯ. ಈ ಕಾಲವನ್ನು ಕೂಡ ಎರಡು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಮೊದಲನೆಯದು ಯಾವ ಶತಮಾನದ್ದು, ಯಾವ ದಶಕದ ಯಾವ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದಿನದಲ್ಲಿ ಈ ಘಟನೆ ನಡೆಯಿತು ಎನ್ನುವುದು. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಇಸ್ವಿಯನ್ನು ತರುವ ಅಥವಾ ಆ ಕಾಲದ ಸಮಕಾಲೀನರ ಹೆಸರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಮೂಲಕವೂ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯದು ಭೂತ ವರ್ತಮಾನ ಹಾಗೂ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲಗಳದ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಹೋದನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಅಥವಾ ಹೋಗಲಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದು ತುಂಬ ಕಷ್ಟವೇ. ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಂತೂ ಎಂಥ ಕಲಾವಿದನಿಗೂ ದೊಡ್ಡ ಸವಾಲೇ ಸರಿ. ಹಾಗೆಯೇ ಚಿತ್ರವೊಂದರಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೋ ಅಥವಾ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆಯೋ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದು ತುಂಬ ಸುಲಭವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದಂತೆ ಓದುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಚಿತ್ರಕಲಾ ಮಾಧ್ಯಮ ಇರುವುದು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೊರತು ಓದುವುದಕ್ಕಲ್ಲ

ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಕಲಾಕೃತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಕಲಾಕೃತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸವಿಯುವುದಕ್ಕೆ ವೀಕ್ಷಕನಿಗೂ ಶಕ್ತಿ ಬೇಕು. ಕಲಾಕೃತಿಯ ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಅದರ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಕಲಾವಿದನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭಾವವನ್ನು ತನ್ನದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಚುರುಕು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಪಳಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಅರಿಯಲು ಹೇಗೆ ಭಾಷೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಿಳಿದಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಮೂಲ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಅರಿಯದವರು ಇದೆಂತಹ ಚಿತ್ರ ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಚಿತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಉದ್ಗಾರವಾಗದೇ ನಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನದ ಪ್ರದರ್ಶನವಾದೀತು.

ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬಹುಜನಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೂ ಕೆಲವೇ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಕಲಾಸಕ್ತರ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೂ ಘರ್ಷಣೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾವಿದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕಲಾಕೃತಿ ರಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದ ಆ ನಿಶ್ಚಿತ ಉದ್ದೇಶ ಯಾವುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವೀಕ್ಷಕ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಆ ಕೃತಿ ಕಲಾವಿದ ಬಯಸಿದಂತೆಯೇ ಅವನನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ತಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಿಫಿಲಿಸ್ ರೋಗದಿಂದ ನರಳುವವರಿಗೆ ಒಂದು ಕಾಲೋನಿಯಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲೋನಿಗಾಗಿಯೇ ಪುಟ್ಟ ಚರ್ಚೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಿತ್ರಕಾರ ಗ್ರೂನೆವಾಲ್ಡ್ ಆ ಚರ್ಚಿನ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಏಸುಕ್ರಿಸ್ತನ ಚಿತ್ರ ಬರೆದು ಕ್ರಿಸ್ತ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕಷ್ಟವನ್ನು ತಾನೇ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡ ಎಂಬ ಕ್ರೈಸ್ತ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹಾಗೂ ದಿನವೂ ಆ ಚರ್ಚ್‌ಗೆ ಬರುವ ಭಕ್ತರ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವನು ಆ ಕ್ರಿಸ್ತನನ್ನು ಸಿಫಿಲಿಸ್ ರೋಗದಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ. ಆ ಚಿತ್ರ ಅಲ್ಲಿನ ಭಕ್ತರಿಗೆಲ್ಲ ಪ್ರಿಯವಾಯ್ತು. ಆದರೆ ಅನೇಕ ಇತರ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅದು ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಕ್ರಿಸ್ತನನ್ನು ರೋಗಿಯಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ವೀಕ್ಷಕರು ಕಲಾವಿದನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದಿದ್ದರೆ ಅದು ಅವರನ್ನು ತಲುಪುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಬಹುದು.

ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಕಲೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವ, ಅನುಭವಿಸುವ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಕಲಾಕೃತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದರೂ ಕಲ್ಪನೆಯು ತನ್ನ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಪಾತ್ರ, ಗತಿ ಮತ್ತು ಲಹರಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ವಯಂ ಸೃಷ್ಟಿತ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಕಲ್ಪನೆಯು ಬೆಳೆದು ಅರಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಅರಳಿ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಕಲಾಕೃತಿ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಚಿತ್ರಕಲೆ ಈ ಮೂರಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದೊಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಈ ಕುರಿತು ಎಂ.ವಿ.ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು ಬ್ರೌನಿಂಗ್ ಕವಿಯ ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಒಂದು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದುವಾಗ ಸಂಗೀತ ರಚನೆಯನ್ನು ಕೇಳುವಾಗ ಅಥವಾ ಚಿತ್ರವನ್ನು

ನೋಡುವಾಗ ಕಲ್ಪನೆಯು ವಿಕಾಸ ಪಥವು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಧರ್ಮದಿಂದ ಕೂಡಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ತರ್ಕನಿಯಮವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ತರ್ಕನಿಯಮವು ತಮ್ಮ ಉಪಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ಗತಿಯ ಜೊತೆಗೂ ಸಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ತರ್ಕನಿಯಮವು ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಓದುವಾಗ ಒಂದು ಕಲಾಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಇರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿವಕಟವಾಗಿದೆ'.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನರನ್ನು ತಲುಪುವುದಕ್ಕೆ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಹಲವಾರು ಮಾರ್ಗಗಳಿವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯ ಸಹಸ್ರಾರು ಲಕ್ಷಾಂತರ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಟ ಮಾಡಿ ಜನತೆಗೆ ತಲುಪಿಸಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ನಾವು ಅನೇಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿರುತ್ತೇವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿರುವ ನಿಖರತೆ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗಳು ಚಿತ್ರಕಲೆಗಿಲ್ಲ. ದೈನದಿಂನ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯದಷ್ಟು ಚಿತ್ರಕಲೆ ಪಾತ್ರವಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ರವೊಂದನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದಂತೆ ಮುದ್ರಿಸಿ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಟ ಮಾಡುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದಾದರೂ ಕಲಾಕೃತಿಯ ಮೂಲ ಅಳತೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಮೈವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಅದರ ಮೂಲಸತ್ವವನ್ನು ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ತರುವುದು ಕಷ್ಟ. ಇನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮದಲ್ಲಂತೂ ಕಲೆಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಸಂವಹನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜನರಿಂದ ದೂರವೇ ಇದೆಯೆನ್ನಬೇಕು.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಹಲವಾರು ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದೆ. ಈ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಚ್ಚೂ ಕಡಿಮೆ ಅಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಚಿತ್ರಕಾರರೆಡೆಗೆ ನೋಡಿದರು. ಅಪೊಲನೈರ್ ತನ್ನ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದರ ಇಮೇಜ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದರೆ ಇಮೇಜಿಸ್ಟ್ ಕವಿಗಳು ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದರ ಮ್ಯಾನಿಫೆಸ್ಟೋಗಳಿಗೆ ತತ್ಸಮಾನವೆನಿಸುವಂತಹ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನೇ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಲು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕವನವೊಂದಕ್ಕೆ ಅವರು ಇಮೇಜೇ ಎಲ್ಲವೂ ಹಾಗೂ ಅದೇ ಕೊನೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಎಂಬ ಹೆಸರಾಂತ ಸಾಹಿತಿ ವಿಮರ್ಶಕ ಸ್ಟೀಫನ್ ಸ್ಪೆಂಡರ್‌ನ ಹೇಳಿಕೆಯೂ ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. (ಪೋರ್ಟ್‌ಪೋಲಿಯೊ ಅಂಡ್ ಆರ್ಟ್‌ನ್ಯೂಸ್ ಅನ್ಯುಯೆಲ್‌ನಲ್ಲಿನ ಪ್ರಬಂಧ-೧೯೬೭) ವಾಲ್ಟರ್ ಬೆಂಜಮಿನ್ ಅವರ (ಥೀಸಿಸ್ ಆಫ್ ಹಿಸ್ಟರಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಾವಿದ ಪಾಲಿಕ್ಲೀಯ ಚಿತ್ರವೊಂದರ ವಿವರಣೆ ಬರುತ್ತದೆ. 'ಎಂಜೆಲಸ್' ಎನ್ನುವ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯುಳ್ಳ ಪಾಲ್‌ಕ್ಲೀಯ) ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ದೇವತೆಯೊಂದರ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಲೇಖಕ ಎರ್ನ್ಸ್ಟ್ ಫಿಶರ್ ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ಲೀಯ ಈ ದೇವತೆಯೇ ಲೇಖಕರಾದ ಜೇಮ್ಸ್ ಜೋಯ್ಸ್, ಮಾರ್ಸೆಲ್ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ಕಾಫ್ಕಾ, ಇಲಿಯಟ್ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದೆ. ಚಿತ್ರಕಾರ ಕೂರ್ಬೆ ತನ್ನ ರಿಯಾಲಿಸಂ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ. ಒಂದು ವರ್ಷದ ನಂತರ ಅಂದರೆ ೧೮೫೭ರಲ್ಲಿ ಅವನ ಚಿತ್ರಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾದ ಗುಸ್ತಾವ್ ಫಾಬೇನ ಮೆಡಾಂ, ಬಾವರಿ: ಕಾದಂಬರಿ. ಫ್ರೆಂಚ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ರಿಯಾಲಿಸಂ. ಚಳುವಳಿಯ ಗಾಳಿಯನ್ನು

ಬೀಸಿತ. ರಿಲ್ಕ್ ಎನ್ನುವ ಜರ್ಮನಿಯ ಕವಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವನ 'ಡ್ಯು ಯು ನೋ ಎಲ್‌ಜೀಸ್' ಚಿತ್ರಕಲೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆಯಿತು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಭಾವ ಹಾಗೂ ಪ್ರೇರಣೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು. ವಿ.ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೆಲವು ಕವಿತೆಗಳಿಗೆ ನಂದಲಾಲ ಬೋಸರ ಮತ್ತು ವೆಂಕಟಪ್ಪನವರ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಚಿತ್ರವೊಂದರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ 'ಮಾತೆ–ಮೇರಿ–ಮಗು–ಏಸು' ಎಂಬ ಕವನ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಕೆಲವು ಸಮಕಾಲೀನ ಕಲಾಚಳುವಳಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ನೇರವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿವೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಚಳುವಳಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚಳುವಳಿಗಳಾಗಿಯೂ ಬೆಳೆದಿವೆ. ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಫ್ಯೂಚರಿಸಂ ನಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವರ್ಟಿಸಿಸಂ ಚಳುವಳಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ದಾದಾಯಿಸಂ, ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಸಿಸಂ, ಸರ್ರಿಯಲಿಸಂ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚಳುವಳಿಗಳಾಗಿಯೂ ಬೆಳೆದಿವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸಾಹಿತಿಗಳೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಚಳುವಳಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಫ್ಯೂಚರಿಸಂನ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದು ಇಟಲಿಯ ಕವಿ ಮಾರಿಸಿಟ್ಟಿ ಅಂತೆಯೇ ಈ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಮುಖ ಕಲಾಚಳುವಳಿ ಸರ್ರಿಯಲಿಸಂನ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದು ಕವಿ ಆ್ಯಂಡ್ರೆಬ್ರೆಟನ್.

ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಾದರೂ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಸಾಗಿವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸಂಕೇತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ರೀತಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಅದು ಸಂವಹನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಜನರನ್ನು ತಲುಪಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದೂ ತರವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂವಹನಕ್ಕೆ ರೂಢಿಗತವಾದ ಅರ್ಥಗಳುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಭಾಷೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಅಥವಾ ದೃಶ್ಯಕಲೆಗೆ ರೇಖೆ, ಬಣ್ಣ, ರೂಪ, ಅಂಶಗಳಿಂದ ಸಂಕೀರ್ಣಗೊಂಡ ದೃಶ್ಯ ಭಾಷೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನೋಡುವುದರ ಮೂಲಕವೆ ಈ ಕಲೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳೆರಡರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ವೈಚಿತ್ರ್ಯದಿಂದಾಗಿ ನಾವು ಭಿನ್ನತೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಅಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡೂ ಒಂದಾಗಿರುವುದು ಅನುಭವ ವೇದ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದಾಗಿದೆ.

○□○

ಅಧ್ಯಾಯ ಮೂರು

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ

ಕನ್ನಡ ಪರಚಿಂತನೆ, ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಶೋಧನೆ, ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಾಪಕಗೊಳಿಸಿ ಮತ್ತು ದೇಶೀ ಸತ್ವವನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗೂ ಕನ್ನಡದ ಕಂಪನ್ನು ಸೂಸುತ್ತ ಕನ್ನಡದ ಬಗೆಗೆ ಅರಿವು ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರವನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಡಾ.ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಇದುವರೆಗೂ ಅನೇಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕೆಲಸಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಮತ್ತು ನ್ಯಾಕ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ಬಿ ಪ್ಲಸ್ ಗ್ರೇಡ್‌ನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಕೀರ್ತಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕಿದೆ. ಇಂಥ 'ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ೧೯೯೬ರಲ್ಲಿ ಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಡಾ.ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಸ್ವ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ರೂಪಗೊಂಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ ೧೯೯೬ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗವಾಗಿ ಮೈಪಡೆಯಿತು.'[೧] ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾಡಿನ ತುಂಬ ಅಲೆದಾಡಿ ಮನೆ ಮನೆಗೆ ಅಧ್ಯಾಪಕರುಗಳು ಹೋಗಿ ನಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದಂಥ ಹಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಿ ಮತ್ತೆ ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿಷ್ಠವಾದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಅನಂತರ ಆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರವನ್ನು ತೆರೆದು ಆ ಬಗೆಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಲು ಒಂದು ದಾರಿಯನ್ನು ತೆರೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ೬೦೦೦ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಸಂಚರಿಸಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಒಡೆಯರಿಂದ ಕಾಡಿ ಬೇಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರಲಾಯಿತು. ಅಂಥ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾದ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಅವರ ಕುರಿತು ಒಂದು ಮಂಥನ ಮಾಡುವ ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ನನ್ನ ಮನ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಈ ಮೂಲಕ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಕಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ, ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮತ್ತು ಧಟ್ಟಮತ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ

ಉದ್ಧರಣೆಗಳಂಥ ವಿಶೇಷ ಬಗೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅವು ಹೇಗೆ ಜನಮುಖಿಯಾಗುತ್ತ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಯನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಬದುಕಿನ ಭಾಗವಾಗಿ ಹೇಗೆ ನೆರವಾಗಿವೆ ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

೧೯೯೬ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ (Dept of Manuscriptology) ಈಗ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಪ್ರೊ.ಎ.ವಿ.ನಾವಡ ಅವರು ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಈಗ ಅವರು ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಡಾ.ವೀರೇಶ ಬಡಿಗೇರ, ಡಾ.ಎಫ್.ಟಿ.ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ, ಪ್ರವಾಚಕರಾಗಿ ಡಾ.ಎಸ್.ಎಸ್.ಅಂಗಡಿ, ಡಾ.ಕೆ.ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಮತ್ತು ಡಾ.ಎಸ್.ಆರ್.ಚನ್ನವೀರಪ್ಪ ಅವರು ವಿಭಾಗದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ದುಡಿಯುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆ, ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಸೂಚೀರಚನೆ, ಸಂಪಾದನೆ, ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟಣೆ ಎಂಬ ಆರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ೧೯೯೮ರಲ್ಲಿ ಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿ ಬಂದ ಡಾ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಈ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲದೇ ಜನೇವರಿ ೪, ೧೯೯೯ರಂದು ನಡೆದ ನುಡಿಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಶಾಸಕರಾದ ಶ್ರೀ ಜಿ.ಶಂಕರಗೌಡ ಅವರಿಂದ ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರವು ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಉದ್ಘಾಟನೆಗೊಳ್ಳಲು ಡಾ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಯೇ ಕಾರಣ. ನಂತರ ಬಂದ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಡಾ.ಎಚ್.ಜೆ.ಲಕ್ಕಪ್ಪಗೌಡ ಅವರು ವಿಭಾಗದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ನಂತರ ಬಂದ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಡಾ.ಬಿ.ಎ.ವಿವೇಕ ರೈ ಅವರ ಅದಮ್ಯವಾದ ಆಸಕ್ತಿ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕಾರಣವಾಗಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ, ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಶೋಧನೆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಇಂದಿನ ಕುಲಪತಿಗಳಿದ ಡಾ.ಎ.ಮುರಿಗೆಪ್ಪ ಅವರು ತುಂಬಾ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಸಕ್ತಿ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಭಂಡಾರದ ಹಸ್ತಪತಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರೊ.ವೀರೇಶ ಬಡಿಗೇರ ಅವರ ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ. ನ್ಯಾಷನಲ್ ಮಿಶನ್ ಫಾರ್ ಮ್ಯಾನ್ಯುಸ್ಕ್ರಿಪ್ಟ್, ನವದೆಹಲಿ ಅವರು ೨೦೦೪ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹನ್ನೊಂದು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಅಡಗಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ದಾಖಲೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಸಂಗ್ರಹದ ಉದ್ದೇಶ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ವ್ಯಾಪಕ ಯೋಜನೆಯನ್ನೂ ನೀಡಿರುವುದು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿ. ಯೋಜನೆಯು ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಗಮವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಹಾಯಕರು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹನ್ನೊಂದು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಲಕ್ಷದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಾವಿರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮಾರು ಎರಡೂವರೆ ಸಾವಿರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು (ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ದೇವನಾಗರಿ, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು ಮತ್ತು ಮೋಡಿ)ಗಳನ್ನು ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೂಲೆ-ಮೂಲೆಗು ಸಂಚರಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಜಾಗೃತಿ

ಅಭಿಯಾನಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಈ ಕಾರ್ಯವು ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಈಗ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾದ 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ದೇವನಾಗರಿ, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು ಮತ್ತು ಮೋಡಿ ಲಿಪಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡಿದ್ದು, ಅವು ವಿವಿಧ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡಿವೆ. ಈಗ ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾಳೆಗರಿ ಮತ್ತು ಕೋರಿಕಾಗದ ಪ್ರತಿಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರತಿಶತ ೬೦ ಮತ್ತು ೪೦. ಒಂದು ಇಂಚು ಅಗಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ೪ ಅಡಿ ಉದ್ದನೆಯ, ಒಂದೆರಡು ಪುಟಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಒಂದು ಸಾವಿರ ಪುಟಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೃತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ.'[೨] ಅಮರಕೋಶ, ಬಸವಪುರಾಣ, ಬಸವರಾಜ ವಿಜಯ, ಭೈರವೇಶ್ವರನ ಕಾವ್ಯ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತ, ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತ, ರಾಜಶೇಖರ ವಿಳಾಸ, ಶಬರಶಂಕರ ವಿಳಾಸ, ಸ್ಥಲಕಟ್ಟಿನ ವಚನಗಳು, ಕರಣಹಸಿಗೆ, ಪದಮಂತ್ರ ಗೋಪ್ಯ, ತತ್ವಪದಗಳು, ಕೀರ್ತನೆಗಳಂಥ ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನ ಕರಣಹಸಿಗೆ, ಪದಮಂತ್ರ ಗೋಪ್ಯ, ಚೆನ್ನಪ್ಪ ಕವಿಯ ಯಕ್ಷಗಾನ ರೂಪದ ಶರಣಲೀಲಾಮೃತ, ಗುರುಬಸವನ ಸಪ್ತಕಾವ್ಯಗಳು, ಚಿದಾನಂದಾವಧೂತರ ಜ್ಞಾನಸಿಂಧು ಇತ್ಯಾದಿ ಕವಿಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದೊರಕಿವೆ. ಮತ್ತು ಲಿಪಿಕಾರನ ಹಾಗೂ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಉದ್ಯಮಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಅಂದರೆ ಒಂದಿಚಿನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಐದರಿಂದ ಸುಮಾರು ಆರು ಅಡಿಗಳವರೆಗೆ ತಾಳೆಗರಿಗಳಂಥ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ನಮಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅಲಂಕಾರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸಿರುವ, ಕಟ್ಟುಗಳ ಮೇಲೆ ಕಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಶಕುನ ಚಿತ್ರಗಳು, ತ್ರಿಜ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳು, ಗೊಂಬೆಯಾಕಾರದ ಚಿತ್ರಗಳು, ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಯ ಚಿತ್ರಗಳು, ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿತ್ರಗಳು, ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರದ ಚಿತ್ರಗಳು, ತಾಯ್ತದ ಚಿತ್ರಗಳು, ರಮಲ ಚಿತ್ರಗಳು, ತ್ರಿಕೋನಾಕಾರದ ಚಿತ್ರಗಳು, ನಂದಿ, ಈಶ್ವರ, ಆನೆ, ಆಕಳು, ಗಿಣಿ, ನವಿಲು, ಕಾಗೆ, ಹುಲಿ, ನರಿ, ಬೆಕ್ಕು, ಹಲ್ಲಿ, ಗೂಬೆ ಮುಂತಾದ ಬಗೆಯ ಚಿತ್ರಗಳು ನಮಗೆ ಇಂಥ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಯಂತ್ರ-ಮಂತ್ರ, ಕುರುಬ ರಟ್ಟಮತ, ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಮಾಧಿಕ್ರಿಯೆ, ಅಶ್ವ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ಗಾರ್ಧಬ, ಹೋರಾ ಮುಂತಾದ ಲೌಕಿಕಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳ ತಾಳೆಗರಿ ಕೋರಿಕಾಗದದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ. ವಿವಿಧ ನಮೂನೆಯ ಉದ್ಧರಣೆ ಪಟಲಗಳು, ದಾಖಲೆಗಳು, ಕಡತಗಳು, ಬರವಣಿಗೆಯ ಸಾಧನಗಳು ನೋಡುಗರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯದಷ್ಟೇ ಅವುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಬಗೆಗೂ ವಿಶೇಷ ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಗೆ ನಮ್ಮ ಲಿಪಿಕಾರರು ಬಹುಹಿಂದಿನಿಂದ ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ತೈಲಾದ್ರಕ್ಷೇತ್ ಜಲಾದ್ರಕ್ಷೇತ್ ರಕ್ಷೇತ್ ಶಿಥಿಲ ಬಂಧನಾತ್
ಮೂರ್ಖ ಹಸ್ತೇನ ದಾತವ್ಯ ಏವಂ ವದತಿ ಪುಸ್ತಕಂ

ಪುಸ್ತಕಂ ವನಿತಾ ವಿತ್ತಂ ಪರಹಸ್ತ ಗತಂ ಗತಂ
ಅಥವಾ ಪುನರಾಯಾತಂ ಜೀರ್ಣಂ ಭ್ರಷ್ಟಾ ಚ ಖಂಡಶಃ

ಪುಸ್ತಕ ಅಥವಾ ಓಲೆಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಎಣ್ಣೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು, ನೀರಿನಿಂದ ದೂರವಿಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಂರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೇ ಮೂರ್ಖರ ಕೈಗೆ ಕೊಡಬಾರದು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಅನೇಕ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಧೂಳು, ಹುಳುಗಳಿಂದ ದೂರವಿಡಲು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಬಟ್ಟೆಸುತ್ತಿ ಇಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಬಹುಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ತಂಪಾದ ಪ್ರದೇಶ (ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶ, ಮೈಸೂರು ಭಾಗ ಇತ್ಯಾದಿ)ಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿರುವ ತಾಳೆಗರಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಫ್ಯೂಮಿಗೇಷನ್ ಛೇಂಬರ್‌ನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ತಾಳೆಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ಧೂಳು ರೋಗಾಣುಗಳಾಗಬಾರದೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಿಟ್ರೆನಲ್ ಆಯಿಲ್‌ನ್ನು ಲೇಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಪರಂಪರಾನುಗತ ವಿಧಾನಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕಂಪ್ಯೂಟರ್, ಸ್ಕ್ಯಾನರ, ಸಿ.ಡಿ ಇತ್ಯಾದಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಸುಮಾರು ೧೦೦೦ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಕಟ್ಟುಗಳ ಸಾವಿರಾರು ಪುಟ ಮತ್ತು ಗರಿಗಳನ್ನು ಇಮೇಜ್ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗಣಕೀಕರಣಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುರಿದ ತಾಳೆಗರಿಗಳನ್ನು ಹರಿದ ಕಾಗದ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಇಮೇಜ್ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಮೂಲಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಿತವಾಗುವಂತೆ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ವೈಬ್‌ಸೈಟ್ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ವದಾದ್ಯಂತ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುವುದು ಈ ಭಂಡಾರದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸ್ಕ್ಯಾನರ್ ಮೂಲಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಸಿ.ಡಿ.ಯಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿವೆ. ಆಸಕ್ತರು ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಹಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಅವು ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ರೂಪಾಂತರಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಅನೇಕ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಮುರಿದು ಮೈಪಡೆಯುತ್ತ ಬರವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಪಡಮೂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅಂತಹ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವರೂಪದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ ಹೊಂದಿದೆ ಎನ್ನುವಂತದ್ದು. ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ನಮಗೆ ಜೈನ, ವೈದಿಕ, ವೀರಶೈವ ಮುಂತಾದ ಮತಧರ್ಮಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ನಮಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಕಾವ್ಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷದ

ವಿಚಾರ ಆ ಕಾಲದ ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಲಿಪಿ ಮಾಡಿಸಲಿಕ್ಕಿದ್ದ ಹಿಂದಿನ ಕಾರಣಗಳು ಮತ್ತು ಆಯಾ ಮತಧರ್ಮಗಳ ದೃಷ್ಟಿ ಧೋರಣೆಗಳ ಕುರಿತು ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಕ್ಕೂ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವುದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ಜನಪದರಲ್ಲಿ ದಿನನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾತಾಗಿರುವ ಬದುಕಿನ ಜೊತೆಗೆ ದಿನನಿತ್ಯದ ಏಳು ಬೀಳು, ದೇವರ ಕಾಟ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ವೀರಶೈವ ತತ್ವಸಿದ್ಧಾಂತ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದ ಉದ್ಧರಣೆಗಳು ಈ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿವೆ. ರಟ್ಟಶಾಸ್ತ್ರ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ಶಕುನದ ಚಿತ್ರಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಇವೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಮಾದರಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಗಮನಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೊಂದು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

○□○

ಅಧ್ಯಾಯ ನಾಲ್ಕು

ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಿತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ವೈವಿಧ್ಯತೆ

೪.೧. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಬಂಧಿ ಚಿತ್ರಗಳು

ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವಾಗ ನಾವು ಆಯಾ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ತಾತ್ವಿಕವಾದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಪರಿಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧರ್ಮವು ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಧಿ-ವಿಧಾನ, ವಿಧಿ-ಕರ್ಮಗಳು, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನಾವು ಅದರ ಪರಿಧಿಯೊಳಗೆನೇ ಅಭ್ಯಸಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ನಮಗೆ ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಹಲವು ಧರ್ಮಗಳು ಇರುವುದು ನಮಗೆ ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಶೋಕ ಪ್ರಚುರ ಪಡಿಸಿದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನ ಧರ್ಮವಾದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ.೫ನೇ ಶತಮಾದಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮ ಮಹಾವೀರ ಮುಂತಾದ ತೀರ್ಥಂಕರ ಮೂಲಕ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸುಮಾರು ೧೨-೧೩ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಬಹು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಒಂದು ಉಜ್ವಲವಾದ ಧರ್ಮವೆಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಅದೇರೀತಿ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಆನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವು ಹಲವು ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ ಪುರಸ್ಕಾರ, ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಅದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮದಷ್ಟೆ ಸರಿಸಮಾನವಾದ ಧರ್ಮವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವುದು ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆನಂತರ ವೈದಿಕ, ವೈಷ್ಣವ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಮುಂತಾದ ಧರ್ಮಗಳು ಸಹ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರೂಪಪಡೆದು ತಮ್ಮದೆ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಹೀಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ನಾವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವಾಗ ಅದರೊಳಗೆ ಕಾವ್ಯವಾಗಲಿ, ಕಥೆಯಾಗಲಿ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೋ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಬಂಧಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕವಿಯು ಹಿಂದೆ ತನ್ನ ಧರ್ಮದ ಬಗೆಗಿನ ನಂಬುಗೆ ಅವನು ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯುವಾಗ,

ಇಲ್ಲವೆ ಚಿತ್ರಬಿಡಿಸುವಾಗ ತನ್ನ ಧರ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿ ಧೋರಣೆಗಳೊಳಗೆ ಅದನ್ನು ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದು ನಾವು ಚಿತ್ರಕಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವಾಗ ಗಮನಿಸುವ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮ ತನ್ನ ಸತ್ವವನ್ನು ಬಹುಬೇಗನೆ ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ತನ್ನ ತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ, ಜೈನಧರ್ಮ, ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಗಳ ಬಗೆಗಿರುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟು ಸಧೃಡವಾದ ತತ್ವವನ್ನು ಜನ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಬೆಳಸಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮಂಡಿಸುವುದಾದರೆ ನಾವು ಬಹು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಹುಭಾಷಾ ಬಹುಧರ್ಮಗಳ, ಬಹುಜಾತಿಗಳ ಮರದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧರ್ಮದ ವಿಚಾರಗಳು ನಮಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದೇ ಹೋಗಬಹುದು ಅಥವಾ ಅವನು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನವರ್ಗಕ್ಕೆ ತಟ್ಟದೇ ಇದ್ದಾಗ ಆ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸುವ ಕವಿಗೆ ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಆನಂತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಮಾಡುವ ಲಿಪಿಕಾರನಿಗೆ ನೆನೆಪಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೇ ಹೊರತು ಪಂಡಿತರಲ್ಲ. ಆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಲಿಪಿಕಾರ ಇಲ್ಲವೆ ಕವಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಆ ಕಾವ್ಯದ ಒಟ್ಟಾರೆ ಆಶಯವನ್ನು ಆ ಚಿತ್ರದ ಮೂಲಕ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಇದು ಓದುವವರಿಗೂ ಕಾಮಧೇನುವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ಜೈನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನ ತೀರ್ಥಂಕರ, ವೃಷಭನಾಥರ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಚಿತ್ರಗಳಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದತೆ, ವೀರಶೈವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಂದಿ, ಈಶ್ವರ, ನಾಗರ, ಚಂದ್ರ, ಲಿಂಗ, ಮುಂತಾದ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆ ಉಳಿದ ಧರ್ಮಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೂ ಅವರು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡ ಚಿತ್ರಗಳು ಅಲ್ಲಿ ರೂಪ ಪಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಾವು ಆಯಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲವೊಂದು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದೆ.

೪.೧.೧. ಜೈನ ಚಿತ್ರಕಲೆ

ಭಾರತೀಯ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಜೈನರ ಕೊಡುಗೆಯೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲ, ಬಿಹಾರಗಳು, ಪಾಲಿಶೈಲಿಯ ಕಲೆಗೆ ಹೆಸರಾದ ಪಾಲರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಈ ರಾಜ್ಯಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಇವರ ಕಲೆಯನ್ನು 'ಪೂರ್ವಿ ಶೈಲಿಯ ಕಲೆ' ಎಂದು ಗುರುತಿಸುವ ಪರಿಪಾಠವಿದೆ. ಈ ಆಳರಸರು ಜೈನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿದರು. ಮತ್ತು ಆ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹಾಗೆ ಅವರಲ್ಲಿನ ವ್ರತ, ಆಚಾರ, ಆಚರಣೆ, ವಿಧಿಕರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸುವುದರಿಂದ

ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿದ್ದರೂ ಅವು ವೈವಿಧ್ಯಮವಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ, ಮೂಡಬಿದರೆ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತ್ರಿಜ್ಯ ಚಿತ್ರ, ಸುಳುಹುಚಿತ್ರ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಚಿತ್ರ, ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿ ಎಂ.ಎಂ.ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತ್ರಿಜ್ಯ ಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಜೈನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆದ್ಯತೆಯಿದೆ. ಧಾರವಾಡದ ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ (ಸಂಖ್ಯೆ ೪೪)ದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ ಸೇರಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತ್ರಿಜ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಇವು ಯಾವುದೋ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೂಲಗ್ರಂಥದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದಿರಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಿಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಒಂದು ಗರಿಯಲ್ಲಿ ಜೈನ ಸಂಬಂಧಿ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಒಂದು ಗರಿಯಲ್ಲಿ ಚಕ್ರ ಪದ್ಮಗಳಿದ್ದು ಸುತ್ತಲೂ ನಕ್ಷೆ ಧವಳ ಛತ್ರ ಹಾಗೂ ಅಂಚು ನಕ್ಷೆಯಿಂದ ನಂತರ ಸ್ತ್ರೀ ಚಿತ್ರವಿದ್ದು ಅದು ಜೈನಯಕ್ಷಿಯದೆಂದು ಭಾವಿಸಿಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಗರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಯಕ್ಷ ಯಕ್ಷಿಯರ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ ಆ ಬಳಿಕದ ಗರಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಚುನಕ್ಷೆ ಹಾಕಿ ಮೂರು ಭಾಗ ಮಾಡಿದ್ದು ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ತೀರ್ಥಂಕರರನ್ನು ಉಳಿದೆರಡು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ತೀರ್ಥಂಕರರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನಿ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಬರುವ ಸಮಕಾಲೀನ ಧರ್ಮಗಳಾದ ಜೈನ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂತಿವೆ. ಬುದ್ಧನಂತೆ ಮಹಾವೀರನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದನಲ್ಲದೇ ಸಮಾನ್ಯರ ಬದುಕಿಗೆ ಹೊಸತನವನ್ನು ತಂದಿದ್ದಾನೆ. ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಕುರಿತು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಷಯಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಮಗಧ ದೇಶದ ಪ್ರಾಕೃತ ಕಥೆ ಸುರುಸುಂದರಿ ತರಂಗವತಿಯರ ಕಥೆ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಯತಿಗಳು ಕಲೆಯನ್ನು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದವಲ್ಲದೆ ಸಾಧಕರು ಕಲಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಮಾ ಮೂರ್ತಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದರ ವಿರುದ್ಧ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿದವು. ಆದರೆ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಈ ಮನೋಭಾವ ದುರ್ಬಲಗೊಂಡಂತೆ ಜೈನ ಧರ್ಮೀಯ ತತ್ವಗಳು ದೋಷ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೋಷವೆಂಬ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವು. ಈ ನಿಯಮದಂತೆ ಸಾಧಕರ ವಾಸದಲ್ಲಿ ಭೂದೃಶ್ಯಗಳು, ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಆಕಾರರಹಿತ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಮೊದಲಿನ ಮನೋಭಾವದಂತೆ ರೂಪತಾಳಿದರೂ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ತೇಲುವ ಯಕ್ಷ ಗಂಧರ್ವರ ಚಿತ್ರಗಳು ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಂತೆ ಸ್ತ್ರೀದೇವತೆಗಳು ಮಹಿಳೆಯರ ಚಿತ್ರಗಳು ಜೈನ ಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂತೆ

ಗ್ರಂಥಗಳು. ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು. 'ಮನಸಾರ, ಮನುಷ್ಯಾಲಯ ಚಂದ್ರಿಕೆ, ಅಂಕ, ಬೋಧಿನಿ, ಸುಪ್ರಭೇದಾಗಮ, ವಾಸ್ತುವಿದ್ಯಾ, ಬೃಹತ್ಸಾಂಹಿತಾ, ಶಿಲ್ಪರತ್ನ, ಮಯ ಮತ, ಕಾಶ್ಯಪಶಿಲ್ಪ ತಂತ್ರ ಸಮುಚ್ಚಯ ಅಂಶು ಮಧ್ವೇದಾಗಮ, ವಾಸ್ತು ರತ್ನಾವಳಿ, ಕಾಮಿಕಾಗಮ ಪ್ರತಿಮಾ ಲಕ್ಷಣ, ಪ್ರತಿಮಾಮಾನ ಲಕ್ಷಣ, ರೂಪಮಂಡನ, ವಾಸ್ತುಮಂಡನ ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳು ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪಿ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವೂ ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪ ವಿಷಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿರುವ ಎನ್.ಅನಂತರಂಗಾಚಾರ್ ಅವರು ಕಲೆಯ ಕುರಿತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೊಳಗೆ ದಾಖಲೆಗೊಂಡ ಚಿತ್ರ, ಚಿತ್ರಕರ್ಮ, ಚಿತ್ರಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿ ಉಪಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ಹೀಗಿವೆ, ಒಂಭತ್ತು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತು, ಶಿಲ್ಪ, ತಕ್ಷವಿದ್ಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧಿಕರಣಗಳೇ ಇವೆ. ಮಹಾನಗರ ಸ್ಥಾಪನ ವರ್ಣನ, ಸುವರ್ಣಮಯ ಸಭಾಸ್ಥಾನ, ನಿರ್ಮಾಣ ವರ್ಣನ ಮತ್ತು ಸ್ಯಂದನತಯ ನಿರ್ಮಾಣ ವರ್ಣನ ಎಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಕರಣಗಳು ಸ್ಯಂದ ಪುರಾಣಾಂತರ್ಗತವಾಗಿವೆ.

ಜೈನಧರ್ಮ ಭರತಖಂಡದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಜೈನಧರ್ಮ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಸದಿಗೆ ದಾನ, ವಿಗ್ರಹ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ, ಚತುರ್ವಿಧ ದಾನ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರಗಳು ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದ್ದವು. ಆಹಾರ ಅಭ ಭೈಷಜ ಶಾಸ್ತ್ರದಾನಗಳು ಪ್ರತಿ ಜೈನ ಹೃದಯಗಳ ಮೈಮನಸ್ಸುಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಪಾವಿತ್ರ್ಯತೆಗೋಸ್ಕರ ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ಮೌಲಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳೆನಿಸಿದ್ದವು. ಆಹಾರ ಅಭಯ ಭೇಷಜಗಳಂತಹ ಜೀವನಾವಶ್ಯಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಧರ್ಮದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಖವಾದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಾನ ಜೈನಮತೀಯರ ಮೌಲಿಕ ಕೊಡುಗೆ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸುವ, ಅದನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ವಿಶೇಷ ದಾನವಾಗಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರದಾನದ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಹುಕಾಲ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲುವ ಮೌಲ್ಯಯುಕ್ತ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ವಿನ್ಯಾಸಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರ, ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ ದಾನ ಕೈಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅವರದು ತೆರೆದ ಹೃದಯ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಜೀವದುಂಬಿ, ಲಲಿತಕಲೆಗಳ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಜೈನಪುರಾಣಗಳ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇಷ್ಟು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದ ಚಿತ್ರಕಲೆ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಬಂದು ಕಾವ್ಯ ಕಳೆಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿದೆ. ನಾಗಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಕಲೆಯಷ್ಟೇ ಚಿತ್ರಕಲೆಯೂ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಪಡೆದಿದೆ ಎಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿದರ್ಶನವಿದಾಗಿದೆ. ಚೈತನ್ಯಶೀಲ ಕಲೆ ಕನ್ನಡ ಕವಿ ಪಂಪನಂತೆ ಅಭಿನವ ಪಂಪ ನಾಗಚಂದ್ರನಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವೆಡೆ ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆಯೆನಿಸಿದೆ. ಇಡೀ ಕಾವ್ಯದ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನರ್ತನಗಳಂತೆ ಚಿತ್ರಪ್ರದರ್ಶನದ ಒಂದು ಹೊಸ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ತೀರ್ಥಂಕರರ

ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದ ಕಾವ್ಯ ಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಚಿತ್ರ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ಶಬ್ದಚಿತ್ರಗಳ ಜೊತೆ ಬಿಡಿಸಿದ ಈ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿಂದಾಗಿ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ ಎರಡು ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸುಂದರ ಸಂಪುಟವೆನಿಸಿದೆ.

ಧವಳ, ಜಯಧವಳ, ಮಹಾಧವಳದಂತಹ ತಾಳೆಗರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸಲಾದ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಬಾಹುಬಲಿ ಮೊದಲಾದವರ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಅಭ್ಯಾಸ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜೈನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿಂದಾಗಿ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಕಲಾ ಪರಂಪರೆಯ ಮೌಲ್ಯ ತಿಳಿಸುವಂತಿವೆ. ಇಂಥ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ರಕ್ಷಣೆ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮಹತ್ವದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿದೆ.

೪.೧.೨. ವೀರಶೈವ ಚಿತ್ರಕಲೆ

ಆದಿಮಾನವನು ತನ್ನ ಜೀವನದ ಒಂದೊಂದು ಮೇಟ್ಟಲನ್ನೇರುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಕಣ್ಣು–ಮನಸ್ಸು–ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆತುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದುಂಟು. ತಾನು ಬಳಸುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಉಪಯುಕ್ತತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಹಲವಾರು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಾ ನೂರಾರು ಜನರ ಮನವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಒಪ್ಪ–ಓರಣ–ಬಣ್ಣ–ಬೆಡುಗುಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದನು. ಅಂತಹ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ ಸಾಕಾರವೇ ಚಿತ್ರಕಲಾ ರಚನೆ. ಇಂತಹ ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳನ್ನು ಮೊದಮೊದಲು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ, ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಂತಸಗೊಂಡ. ಮುಂದೆ ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ, ಬರೆದನು. ತಾನು ರಚಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳು ಚಿರಾಯುವಾಗಿ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲದಿಂದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಚಿತ್ರಕಲಾ ರಚನೆಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ತಾನು ರಚಿಸಿದ ಹಲವಾರು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಪರಮ ಪ್ರಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವದ ಕಲಾ ಕೃತಿಗಳು' ಹೌದೆಂಬುದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಗಮನಿಸುವ ಅಂಶ.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಮೊದಲು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ನಿರ್ಮಾಣದ ಹಂತದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯಾ ಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಂದರೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ವಿಕಾಸ, ಲೇಖನ ಸಾಮಗ್ರಿ–ಲಿಪಿಕಾರ, ಭಾಷೆ–ಲಿಪಿ–ಚಿತ್ರಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಸ್ವರೂಪ–ಆಕಾರ ಇವೆಲ್ಲವೂ ವಿಷಯ–ವಿವೇಚನೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡುದುದಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಹಳೆಯ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ಸಾಗಿ ಬಂದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತು ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೌಖಿಕ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದದ್ದು ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಂದುವರೆದು ಲಿಪಿ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೃತಿ ಪಾತಳಿಗೆ ಇಳಿದು ಬಂದದ್ದರಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಉಗಮವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಲೋಹ ಫಲಕ, ಸಾಂಧರ್ಬಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು, ಅಲಂಕಾರಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಬಂಧಿ ಚಿತ್ರಗಳು, ವೀರಶೈವ ಚಿತ್ರಗಳು, ಜೈನ ಚಿತ್ರಗಳು, ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳು, ಜಾನಪದ ಚಿತ್ರಗಳು, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳು, ಭಾರವಾದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲದ ವಸ್ತ್ರಪಟ, ವೃಕ್ಷಪತ್ರ, ಕಾಗದಗಳಂತಹ ಹಗುರು ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ

ಕೈಬರಹಗಳು ಮಾತ್ರ 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿ' ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಯಾವುದೇ ದೇಶದ ಪರಂಪರೆಯ ಉಗಮ – ವಿಕಾಸ ಎಂದರೆ ಅದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಪರಂಪರೆಯ ಉಗಮ – ವಿಕಾಸವೇ ಆಗಿದೆ.

ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವರು ಸಮಾಜದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವರ್ಗದವರು. ಅಂದರೆ ಅರಸರು – ಆಚಾರ್ಯರು – ವಿದ್ವಾಂಸರು. ರಾಜನ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥ ನಿರ್ಮಾಣವೂ ಸೇರಿದ ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಾಗಿ ಅರಮನೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರಗಳು ಆಚಾರ್ಯರ ಪ್ರವಚನಗಳಿಗಾಗಿ ಮಠ ಮಂದಿರಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರಗಳು ಅಧ್ಯಯನ ಹವ್ಯಾಸ ಕಾರಣವಾಗಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ ರೂಪಿಸುವಷ್ಟು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಲು ಅಥವಾ ಲಭ್ಯವಾಗಲೂ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಪಾರಂಪರಿಕವಾಗಿ ಜನ ಸಮುದಾಯುವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ನಂಬಿಕೆಯೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರಗಳು ದೇಶದಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಕುರಿತು ಬಂದಂಥ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ದಾನಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯ. ಇನ್ನೊಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ದೇವರಂತೆ ಪೂಜೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ. ಅಂದರೆ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ದೈವೀ ನೆಲೆಪಡೆದು ಕೊಂಡುದುದಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ದಾನ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯು ಪೊನ್ನನ ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣವನ್ನು ಸಾವಿರ ಪ್ರತಿ ಮಾಡಿಸಿ ದಾನ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ 'ಆಸ್ತಿ'ಯ ರೂಪ ಪಡೆದಿತ್ತು. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ತಮ್ಮ ಕೈಯಾರೆ ಬರೆದ ಮಹಾಭಾರತದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನೆರೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದನೆಂಬ ಅಂಶ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿಯೇ ಹಲವಾರು ಜನರು ತಮ್ಮ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಜಗಳವಾಡಿ ಬೇರೆಯಾಗುವಾಗ ತಲಾತಲಾಂತರದಿಂದ ತಲೆಮಾರಿನವರು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಂತಹ ಆಸ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಾ ಪಾಲುಮಾಡಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಈಗಲೂ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವೊಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಕೃತಿಯು ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗ ಮಾತ್ರ, ಹಾಗಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಕೃತಿಯ ಅಧ್ಯಯನವು ಸಹ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಹ ಗಮನಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಚಾರ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಒಂದೆಡೆಗೆ ಭಕ್ತಿ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಅಭಿಮಾನ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತುಗಳಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಮನೆತನದ ಆಸ್ತಿ, ಘನತೆ, ಗೌರವ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಹಾಗೂ ಲೌಕಿಕ ಸಂಪತ್ತುಗಳಾಗಿ ಬಾಳಿವೆ.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಆಯಾ ಮತ ಸಂಬಂಧಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳ ವಿಷಯ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದರೆ ಅಂಥವುಗಳ ಪತ್ರ ಇಲ್ಲವೆ ಫಲಕದ ಮೇಲೆ ತೀರ್ಥಂಕರರ, ಯಕ್ಷ–ಯಕ್ಷಿಣಿಯರ ಜೈನ ಮುನಿಗಳ, ಜೈನ ಬಿಂಬಗಳ ಚಿತ್ರಣಗಳೇ ವಿಷಯವಾಗಿರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶೈವ, ವೀರಶೈವ

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ರಕ್ಷಾಫಲಕ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗ, ನಂದಿ, ಶಿವ, ವೃಷಭಾರೂಢ, ಶಿವ, ಶಿವನ ಪರಿವಾರ, ಪಾರ್ವತಿ, ಶುಕಮುನಿ, ಗಣಧರರು, ಪುರಾತನ–ನೂತನ ಶರಣರು, ಅವರ ಜೀವನದ ಮಹತ್ವದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು, ಅರ್ಚಕರು, ಭಕ್ತರು, ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಉತ್ಸವ ಮೂರ್ತಿಗಳು, ಸೇವಕರು ಈ ಮುಂತಾದವುಗಳೇ ಚಿತ್ರಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.(ಚಿತ್ರ.೧–೪)

ಹೀಗೆ ಇಂಥ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಆಯಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಚಿತ್ರಿವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ರಕ್ಷಾ ಫಲಕಗಳ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಇದು ಈ ಧರ್ಮದ್ದೇ ಎಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ವೀರಶೈವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಫಲಕ ಮಾಧ್ಯಮದ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ದೇವಾನುದೇವತೆ, ಪೌರಾಣಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಶಿವಶರಣರು, ಶಿವ ಕವಿಗಳ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಸ್ವರೂಪ ಚಿತ್ರ ಅವರ ಜೀವನದ ಘಟನೆಗಳ ಚಿತ್ರಣದ ವಸ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆಯಾ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗಿ ಹೋದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ, ಶಿಷ್ಯರ, ಭಕ್ತರ ಚಿತ್ರಣಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪರಂಪರೆಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿವೆ. ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಫಲಕಗಳು ಹಾಗೂ ಪತ್ರಗಳು ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿವೆ.

ವೀರಶೈವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಪತ್ರ ಮಾಧ್ಯಮದ ವರ್ಣ ಚಿತ್ರ ರಚನೆಗಳು ತಾಳೆಗರಿ ಹಾಗೂ ಕಾಗದ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ರಚನೆಗಳು ಕೆಲವು ಸಲ ಅಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸಲ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅಲಂಕಾರಿಕ ಚಿತ್ರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಚುನಕ್ಷೆಗಳೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಹೂವು–ಬಳ್ಳಿ ಪ್ರಾಣಿ–ಪಕ್ಷಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ, ಜ್ಯಾಮಿತಿ ಈ ಯಾವುದೇ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಸಂಯೋಜಿಸಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ನಕ್ಷಾ ಚಿತ್ರಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸೌಂದರ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಚನೆಗೊಂಡಿದ್ದುದಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ರಂಚಿನಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಚಿತ್ರಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಪಾಠವನ್ನು ಉಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿವೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಚಿತ್ರಗಳು ಎಲ್ಲ ಮತೀಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ, ಕಲಾವಿದರು ಬಳಸಿರುವ ವರ್ಣಗಳು, ಆಕೃತಿಯ ರೂಪ–ರೇಷೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಚಿತ್ರಕಲಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ನಿಯತ್ತಾಗಿ ಪೂರೈಯಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ಪ್ರೌಢಿಮೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಒಬ್ಬ ಅನುಭವಿ ಕಲಾಕಾರರ ಚಿತ್ರಗಳು ಇವಾಗಿವೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಲಾವಿದರು ಕಲಾ ನೈಪುಣ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಆತ್ಮತತ್ವ ವಿಚಾರಗಳ ಜಿಜ್ಞಾಸುವಾಗಿದುದ್ದು, ಶರಣರ ಆತ್ಮ–ವಿಕಾಸ. ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಾ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದುದು ಈ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಈವರೆಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಫಲಕ ಮಾಧ್ಯಮ, ಹಾಗೂ ಪತ್ರ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಈ ಚಿತ್ರ (ರೇಖಾ) ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಜಾನಪದೀಯ ಶೈಲಿ ಇನ್ನು

ಕೆಲವು ಪ್ರೌಢ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡಂಥವುಗಳು. ಅಂದರೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಾರರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಪ್ರೌಢ ನಿಪುಣ ಕಲಾವಿದರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಸಾಕಷ್ಟು ಪಳಗದ ಚಿತ್ರಕಾರರೂ ಚಿತ್ರ ಬಿಡಿಸಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ವೀರಶೈವ ತತ್ವಸಿಂದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಿಗುವ ಉದಾರಹಣೆಗಳಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಗಮನಿಸುವುದಾದರೆ ಉದ್ಧರಣೆಗಳು (ಕ್ರ.ಸಂ.೫೦೮), ಮಿಶ್ರಾರ್ಪಣ (ಕ್ರ.ಸಂ.೫೯೯), ಉದ್ಧರಣೆ ಪಟಲದ ಚಿತ್ರಗಳು (ಕ್ರ.ಸಂ.೩೧೧೪) ಮತ್ತು ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದವಿರುವ, ಒಂದು ಅಡಿ ಅಗಲವಿರುವ ಪಟಲವನ್ನು ನಾವು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.(ಚಿತ್ರ.೫-೧೧)

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರರಚನೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸೀಮಿತ ಅವಕಾಶವಿದ್ದಾಗಲೂ ಈ ಚಿತ್ರಕಾರರು ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಪರಿಸರಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಕೌಶಲತೆಯಿಂದ ಚಿತ್ರ ಬಿಡಿಸಿರುವುದು ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರ, ವರ್ಣಗಳ ವಿಷಯ, ವಸ್ತುಗಳು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಧರ್ಮದ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಭಾವನೆಗಳ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿ ಹೇಳುವ ಕಲಾ ಸಂಪತ್ತುಗಳಾಗಿವೆ. ಅಂಥ ಚಿತ್ರಿತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಕುರಿತ ವಿವರವಾದ ನೋಟ ಈ ಅಧ್ಯಯನದ್ದಾಗಿದೆ.

೪.೨. ಅಲಂಕಾರಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು

ಯಾವೊಬ್ಬ ಲಿಪಿಕಾರನು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುವಾಗ ಅಕ್ಷರಗಳು ಅಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲಿ ಎನ್ನುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ಭಿನ್ನ ಭಿನನ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ಶೈಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ನಮಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಬರೆಪಗಾರನು ಅಕ್ಷರಗಳ ಒಳವರ್ತುಲಗಳ ಆಯಾ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲಿದನಾಗಿದ್ದ. ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಗಳ ವಿನ್ಯಾದ ಕುರಿತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

ಪೊಕ್ಕುಳು ತಲೆಕಟ್ಟುಮನ
ನ್ತರದವಯವಮನವಿದು ಖಂಡರಿಸಲುಕೀ
ಇಕ್ಕುಡನ ಬಲ್ಲನರಿಯ
ರ್ಮಿಕ್ಕವರೆನ್ತೊಸೆದು ಧರಣಿ ಬಣ್ಣಸುತಿಕ್ಕುಂ

ಕನ್ನಡ ಅಕ್ಷರಗಳ ಕ್ರಮಾನುಗತ ವಿವರಣೆ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. ಪೊಕ್ಕಳು ತಲೆಕಟ್ಟು ಮುಂತಾದ ಅವಯವಗಳ ಆಕಾರ, ವಿನ್ಯಾಸ, ವಿಧಾನಗಳ ಪರಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಅರಿವಿನಿಂದ ಬರೆದ ಬರಹ ಮುತ್ತಿನ ಸರಗಿಯಂತೆ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಮುತ್ತಿನ ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಕೆಲವರು ಮಹತ್ವ ಕೊಟ್ಟರೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪ, ಪಕ್ಷಿ, ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಸಾಲಂಕೃತ

ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಶೀಘ್ರಲಿಪಿ ಲೇಖನ ಪ್ರಾಚೀನ ಬರವಣಿಗೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧಾನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೆ ಸರಳೀಕರಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಇಂದಿನ ಸ್ಟೆನೋಗ್ರಫಿಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಅಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಲಿಪಿಕಾರರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸಹ ನಾವು ಗಮನಿಸಿಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬಹುಲಿಪಿಕೋವಿದರು ಛಪ್ಪನ್ನ ದೇಶ ಚಿತ್ರಲಿಪಿಕೋವಿದರು, ಚತುರ್ಭಾಷ ಲಿಪಿಕೋವಿದರು ಇದ್ದ ವಿವರಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆ ನೇಮಿತ, ಹವ್ಯಾಸಿ, ವೃತ್ತಿ ಲಿಪಿಕಾರರಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಬರೆಪಕಾರನಿಗಿದ್ದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನೋಧರ್ಮದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಪುಟಗಳ ಉಳಿತಾಯ ಸಣ್ಣ ಬರಹವನ್ನು ಬೆಳಿಸಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಪಾದನೆಯ ಸಣ್ಣ ಬರಹದ ಗುರುಬಸವರಾಜ ದೇವರು ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು. ಹೀಗೆ ಅಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಮಾಹಿತಿಗಳು ನಮಗೆ ಲಭ್ಯವಿವೆ.(ಚಿತ್ರ.೧೨-೧೬)

೪.೨.೧. ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು

ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಲಿಪಿಕಾರನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮೂಲ ಲಿಪಿಕಾರನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರಬಹುದಾದ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಲೋಚನ ಕ್ರಮ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಜನಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಜನರು ಆಕ್ಷರಿಕ ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ದೂರು ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥವರಿಗೆ ಕಥೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ತಿಳಿಯಲಿ ಎನ್ನುವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅಂದರೆ ಇವರ ಮುಂದೆ ಇದ್ದವರು ಅಕ್ಷರಿಕ ಜಗತ್ತಿನವರಲ್ಲ, ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಯದೇ ಇರುವ ಜಗತ್ತಿನವರು ಎನ್ನುವುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕೆಲವೊಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳು ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಆ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಸವಪುರಾಣ, ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಲೀಲೆ, ಶರಣಲೀಲಾಮೃತ ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಥೆಯ ನಡುನಡುವೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಥೆಯ ಉದ್ದೇಶದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಆ ಕಥೆ ಏನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅದು ಕೇಳುಗರಿಗೆ, ನೋಡುಗರಿಗೆ, ಓದುಗರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿಲುವು ತಾಳಲಿಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಚಾರವೆಂದರೆ ಲಿಪಿಕಾರ ಅಥವಾ ಮೂಲಲಿಪಿಕಾರ ತನ್ನ ಆಲೋಚನಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಮತಧರ್ಮಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ, ಕಥೆ ಲಿಪಿಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಕೃತಿ ತನ್ನ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ನಿಲುವಿಗೆ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ನಾವು ಗಿರಿಜಾ ಕಲ್ಯಾಣ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತದಂಥ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಆ ಕಥೆಗಳ ಹಂದರ ನಮಗೆ ಈ ಸಾಂದರ್ಭಿ

ಚಿತ್ರಗಳಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಹಲವು ಉದ್ದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.(ಚಿತ್ರ.೧೭–೨೦)

ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಮತ್ತೆ ಎರಡು ತೆರನಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ೧. ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಬಂಧಿ ಚಿತ್ರಗಳು ೨. ಕಥಾಸಂಬಂಧಿ ಚಿತ್ರಗಳು.

೪.೨.೧.೧. ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಬಂಧಿ ಚಿತ್ರಗಳು

ಧಾರ್ಮಿಕ ಇಲ್ಲವೆ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಲಾದ ಕೆಲವು ಚಿತ್ರ ಅಥವಾ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಕೊಡಮಾಡುವ ಆಕೃತಿಗಳು, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಯಂತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರ ಸಂಕೇತಗಳೂ, ಶಕುನಾದಿಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ, ರೋಗಾದಿ ಕಾಡಾಟಗಳನ್ನು ಪರಿಹಾರ ಸೂಚಿತ ರಹಸ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಈ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ರಟಶಾಸ್ತ್ರ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಚಿತ್ರಗಳು ರಚನೆಗೊಂಡಿವೆ ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಶಕುನಶಾಸ್ತ್ರ (ಕ್ರ.ಸಂ.೫೯), ರಟ್ಟಮತ (ಕ್ರ.ಸಂ.೧೨೩೮), ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ (ಕ್ರ.ಸಂ.೧೨೪೪), ರಟ್ಟಮತಶಾಸ್ತ್ರ (ಕ್ರ.ಸಂ.೧೩೦೨) ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಇವು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಗತ್ಯದ ಚಿತ್ರರಚನೆಗಳೆನಿಸಿದರೂ ಈ ಹಿಂದೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ ಅಗತ್ಯದ ಅಲಂಕಾರ ರಚನೆಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದವುಗಳು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇಂಥ ಚಿತ್ರರಚನೆಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ಕೇವಲ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದವುಗಳಲ್ಲ. ವಿಷಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಒಂದು ವಿಧಾನವಾಗಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡಂಥವುಗಳಾಗಿವೆ.

೪.೨.೧.೨. ಕಥಾಸಂಬಂಧಿ ಚಿತ್ರಗಳು

ಬರಹ ಹಾಗೂ ಪತ್ರಚ್ಛೇದನ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶ್ರಮವಿದ್ದ ಪ್ರತಿಕಾರರು ರಚಿಸಿಬಹುದಾದ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಪ್ರಸಂಗ ಅಥವಾ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಚಿತ್ರಗಳೇ ಇಂಥ ರಚನೆಗಳು. ಶಬ್ದರೂಪವಾಗಿರುವ ಕಾವ್ಯದ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಚಾಕ್ಷುಷಗೊಳಿಸಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಕಾರರ ಒಂದು ಸಫಲ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಲಿಪಿಕಾರರು ಕೇವಲ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಲಿಪಿಮಾಡುವವರಷ್ಟೆ ಆಗಿರದೆ, ಅವರು ಇಂಥ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ತೆರೆಸಿದರೆನ್ನಬಹುದು. ಶಬ್ದರೂಪಿದೃಶ್ಯ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಗರಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೀರ್ಣಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಕಾರಣ ತನ್ನ ಕಲಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮುಕ್ತವಾದ ಅವಕಾಶವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇಂಥ ರಚನೆಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಅಪರೂಪವೆನಿಸಿದರೂ ಅದರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಅಗಾಧವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಆಲೋಚನಾ ಕ್ರಮ ಲಿಪಿಕಾರನಿಗೆ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿ ಬಸವಪುರಾಣ, ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಲೀಲೆ, ಸಕಲ ಪುರಾತನರ ವಚನಗಳು, ಪಂಚತಂತ್ರ ಮುಂತಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರರಚನೆಗಳು ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನಹರಿಸಿವೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

೪.೨.೨. ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳು

ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ಕೆಲವು ಮುಂಚಿನ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಬಹುದು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಇನ್ನುಳಿದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವಂತೆ ಇನ್ನು ಉಳಿದ ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ರೀತಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಇತಿಹಾಸವು ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುವುದು.

'ರಾಗ' ಶಬ್ದಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಬಿಂಬಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಅದರ ಹಾವ ಭಾವಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಅದರ ಮೂಲಕವೇ ಕಲಾವಿದನಾದವನನ್ನು ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರ ರಚಿಸದೇ ಇದ್ದರೂ ಭಾಗವತ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂಲಕ ಗೀತೆಗಳಿಗೆ ಪೂರಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದು ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಕಂಡಬರುತ್ತವೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಲಾವಿದರಾದ ಗೀತಗೋವಿಂದ ಮತ್ತು ಚೋರಪಂಚಾಶಿಖಾ ಎಂಬ ನಾಯಕಾ-ನಾಯಿಕಾ ಹಾಡಿರುವ ಗೀತೆಗಳಿಗೂ ಚಿತ್ರರೂಪವನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು.

ರಾಗಗಳು ನಮ್ಮ ಹಳೆಯ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದತಂಹ ಜನರ ಮನಸನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಹಲವಾರು ರಾಗಗಳ ಮಾಲೆಗೆ ರಾಗಮಾಲಾ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ರಾಗ ನಂತರ ಇನ್ನೊಂದು ರಾಗ ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ರಾಗಗಳನ್ನು ಹಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸಪ್ತ ಸ್ವರಗಳಿಂದ ಹಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ನೂರಾರು ಜನರ ಮನಸನ್ನು ತಲ್ಲೀನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೇ ರಾಗಮಾಲಾ ಹಾಡುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ರಾಗಮಾಲಾ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ ಸಂಗೀತಗಾರರು ಹಾಡುವ ರಾಗಗಳಲ್ಲಿನ ಶಬ್ದಗಳು ಸಪ್ತ ಸ್ವರಗಳ ಚಾಲನೆಯನ್ನು ರಾಗದಲ್ಲಿ ಹಾಡಲಾಗುವ ಸ್ವರಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಕಲಾವಿದನು ಚಿತ್ರಗಳ ಹಾಗೂ ರೇಖೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡೆಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎರಡು ಕಲೆಗಳ ಮಿಶ್ರಣವೇ 'ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರ'ಗಳು. ಇವು ಎರಡು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಕವಿಗಳು ಅಥವಾ ಸಂಗೀತಗಾರರು ಇವರಿಬ್ಬರ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುವುದೇ ಚಿತ್ರಕಾರನು ಮೂರ್ತರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತಿರಸಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಚಿತ್ರಗಳು ರಾಗದ ಧ್ವನಿ ಮುಖಾಂತರ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತವೆ.

ಮೂಲ ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಜನರ ಮನಸನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುವ ರಾಗಗಳು ಕೆಲವೊಂದು ಮಾತ್ರ. ಅವು ಯಾವುವು? ಎಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ರಾಗ 'ಭೈರವ' ಎರಡನೆಯ

ರಾಗ 'ಶ್ರೀ' ಮೂರನೆಯ ರಾಗ 'ದೀಪಕ' ನಾಲ್ಕನೆಯ ರಾಗ 'ಮೇಘ' ಐದನೆಯ ರಾಗ 'ಹಿಂಡೋಲ' ಆರನೆಯ ರಾಗ 'ನಟನಾರಾಯಣ'ಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಆರು ರಾಗಗಳು ಬಹಳ ಆಳವಾಗಿ ಮತ್ತು ಜರನ ಅಂತರಾಳವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಿವೆ. ಈ ರಾಗಗಳು ಸಪ್ತಸ್ವರಗಳು ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ಮೂಡಿವೆ. ಕೇಳಿದವರ ಮನದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಹೀಗೆ ರಾಗಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ಕಲಾವಿದನಾದವನು ಆ ರಾಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರೇಖೆಯ ಮುಂಖಾಂತರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಯಾವ ರಾಗ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಚಿತ್ರಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜೊತೆಗೆ ಆಯಾ ರಾಗದ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಹಾಗೆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಆ ಭಾವನೆಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸಿ ಅದಕ್ಕೊಂದು ವಿಶೇಷ ಮೆರಗನ್ನು ಬಣ್ಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದುದರ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಂದ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳು ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆ ಇವೆರಡು ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳ ಸಂಗಮ. ಪರಸ್ಪರ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿವೆ. ಸಂಗೀತ ಅಮೂರ್ತ ಕಲೆ, ಚಿತ್ರಕಲೆ ಮೂರ್ತ ಕಲೆ. ಸಂಗೀತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶ್ರವಣಾರ್ಹ ಧ್ವನಿಗೂ ಒಂದು ದೃಗ್ಗೋಚರ ಪ್ರತಿಮಾರೂಪವಿರುತ್ತದೆಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯುಂಟು. ಆ ದೃಗ್ಗೋಚರ ಪ್ರತಿಮಾರೂಪವನ್ನು ರೇಖೆ, ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳದ್ದು 'ನಿಲ್ಲು ನಿಲ್ಲೆಲೆ ರಾಗಗಳೆ, ನಿಮ್ಮ ಬಣ್ಣಗಳೇಸು' ಎಂದು ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳು ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕೇಳುವಂತಿದೆ.

ರಾಗಗಳ ಉಗಮದ ಬಗೆಗೆ ಹಲವಾರು ಮತಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಮತ ಮಹತ್ವದ್ದು ಸೋಮೇಶ್ವರ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯ ಅರಸ ಅವನು ತನ್ನ ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸದಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಐದು ಮುಖಗಳಿಂದ (ಶಿವನಿಗೆ ಪಂಚಾನನ ಪಂಚಮುಖಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿದೆ) ಶ್ರೀ ವಸಂತ, ಭೈರವ, ಪಂಚಮ, ಮೇಘ ರಾಗಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು ಮತ್ತು ಪಾರ್ವತಿಯ ಮುಖದಿಂದ ನಟನಾರಾಯಣ ರಾಗ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಈ ಪುರುಷ ರಾಗಗಳಿಗೆ ರಾಗ ಪತ್ನಿಯರು ಜೊತೆಗೂಡಿ ರಾಗ-ಪುತ್ರ-ಪುತ್ರಿಯರು ಸಂಭವಿಸಿ ಅಸಂಖ್ಯ ರಾಗಗಳ ಪರಿವಾರವೆ ನಿರ್ಮಿತಗೊಂಡಿದೆ. 'ಮದ್ಭಕ್ತಾ ಯತ್ರ ಗಾಯಂತೆ ತತ್ರ ತಿಷ್ಠಾಮಿ ನಾರದ' ಎಂಬ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತು ಸಂಗೀತಕ್ಕಿರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಟನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಗಂಧರ್ವ ಲೋಕವನ್ನೆ ಭಾರತೀಯ ಕಲ್ಪನೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇವತೆಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ವಾದ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ. ಶಿವನಿಗೆ ಡಮರು, ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕೊಳಲು, ಸರಸ್ವತಿಗೆ ವೀಣೆ, ನಾರದನಿಗೆ ತಂಬೂರಿ, ದತ್ತಾತ್ರೇಯನಿಗೆ ಶಂಖ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಲವಾರು ರಾಗಗಳಿಗೆ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿರುವುದು ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಟನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಭೈರವ, ಭೈರವಿ, ಶಂಕರಾ, ಶ್ರೀ ನಟನಾರಾಯಣಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಗೌರಿ, ದುರ್ಗಾ, ಪರಮೇಶ್ವರಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕಾಗದವು ತಾಡೋಲೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ಮೇಲ್ಮೈಯುಳ್ಳದ್ದು, ಹಗುರವಾದುದು ನಮ್ಯವಾದುದು ಮತ್ತು ತಾಳಿಕೆ ಬರುವಂಥದ್ದು. ಜೈನ ವಣಿಕರು ಕಲ್ಪಸೂತ್ರದ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಹಂಚುವ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರತಿಕಾರರು ಪುಟಗಳ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದರು ಕಲ್ಪಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯ ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳು ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸದೇ ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟವು. ಅವುಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಮುಂದೆ ಬಂದ ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಣಸಿಗದು. ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ? ಅವುಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಕೂಡ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪುನರಾರಂಭಿಸಿದ ಚಿತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದರೂ ಸರಿಯೆ. ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಪರಂಪರೆ ೧೬ ರಿಂದ ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸಿತು. ದಕ್ಖನಿ, ರಾಜಸ್ತಾನಿ, ಪಹಾಡಿ, ಕಾಂಗ್ರಾ, ಮೊಘಲ್, ಗುಜರಾತ, ಜೈಪುರ, ಬುಂದಿ, ಮಾಳವಾ ಮೊದಲಾದ ಶೈಲಿಗಳಾಗಿ ಕವಲೊಡೆಯಿತು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಸಸ್ತಾನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದುದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿ ರಾಗಗಳನ್ನೇ ವಸ್ತುವಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.

ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಮಾನವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿಲ್ಲ. ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಕಾರರು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಆಯಾ ರಾಗ ರಾಗಿಣಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿತವಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲವೆ ಅಂದಂದಿನ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯದಾತ ರಾಜರು, ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರನ್ನು ಆದರೆ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ವಿವರಗಳು ಮತ್ತು ಮಾದರಿಗಳು, ವಸ್ತುಗಳು, ಪಾತ್ರೆ ಪರಟೆಗಳು, ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಸಸ್ಯಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿವೆ. ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿರುವ ಹಿಂದು ದೇವತೆಗಳ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ವಸ್ತುಗಳ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಗುಣ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ವಸ್ತುವಿನ ಪರಿಮಾಣಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಚಿತ್ರ ಹಾಗೂ ನೋಟಕನ ಮಧ್ಯದ ಅಂತರವಿಲ್ಲ. ನೋಟಕನ ಅಸ್ಥಿತ್ವ ಇಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕಿಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳಾವಕಾಶಕ್ಕೆ ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವವೇ ಆಧಾರ ಅವನ್ನು ಪಾರ್ಶ್ವಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ದೂರ ಇರುವವು ಭಾಗಶಃ ಹಿಂದೆ ಆದರೆ ಬಹುತರವಾಗಿ ಸಮೀಪ ಇರುವುವುಗಳ ಮೇಲ್ಗಡೆ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅಂತು ರಾಗ-ರಾಗಿಣಿಯ ಮುಖ್ಯ ಆಕೃತಿಯು ಚಿತ್ರದ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ಮುನ್ನೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕನ-ನಾಯಕಿಯ ಪ್ರಿಯತಮೆ-ಪ್ರಿಯಕರ ಮತ್ತು ಅನುಚರರದ ನಡುವಿನ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಮುಖಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಹಾವಭಾವಗಳನ್ನು ಪಾರ್ಶ್ವದಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ದ್ವಿ-ಆಯಾಮ ಅಥವಾ ಪಾರ್ಶ್ವ ನಿರೂಪಣಾ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಆಯಾ ದೇವತೆಗಳ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಸೊಬಗು, ಆಯಾ ರಾಗಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಬಗೆಯ ಬಗೆಗೆ ಸೂಚನೆ ಒದಗಿಸಿದಂತಿದೆ. ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು

ರಾಗವನ್ನೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಾಡುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ, ಬೆಳಕು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಸಂಜೆ, ರಾತ್ರಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಬೆಳಗಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೋಮಲ ಸ್ವರ ಪ್ರಧಾನ ರಾಗಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕೋಮಲ ಸ್ವರೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಬೆಳಗಿನ ಸಮಯ ಅನುಕೂಲ ಹಾಗೆಯೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಶುದ್ಧ ಸ್ವರ ಪ್ರಧಾನ ರಾಗಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದು ಸಂಜೆಗೆ ಪುನಃ ಬೇರೆ ಕೋಮಲ ಸ್ವರಪ್ರಧಾನ ರಾಗಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದು. ಸಂಪ್ರದಾಯ ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳೂ ರಾಗದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೆಳಗಿನ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ, ಸಂಜೆಯ ವಾತಾವರಣ ಸೃಷ್ಟಿಸಲೆತ್ನಿಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

೪.೨.೩. ಫಲಕ ಮಾಧ್ಯಮದ ಚಿತ್ರಗಳು

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೊಂಡಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ಫಲಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಫಲಕಗಳ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮಾಧಾರಿತ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕಟ್ಟಿನ ಒಳಗಡೆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಫಲಕದ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರ ಬಿಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬಸವಪುರಾಣ (ಕ್ರ.ಸಂ.೫೧೮) ಆಗಿದೆ. ಬಸವನನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಬಹುಪಾಲು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು, ಹಳದಿ, ಹಸಿರು, ಕಪ್ಪು, ನೀಲಿ ಮುಂತಾದ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ಫಲಕಗಳ ಮೇಲೆ ಸುಂದರವಾದ ಹೂವಿನ ಬಳ್ಳಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಈ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಜೀವಂತಿಕೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರೆ ಹೊರತು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಇಂಥ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ರೂಪಿಸುವ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮನದಾಳದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ತಾಳೆಗರಿಯು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಮಾಧ್ಯಮವೆಂದು ಸ್ವೀಕೃತವಾದ ಬಳಿಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕದ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯವಲಯದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಬದಲಾವಣೆ ಆದವು. ಅದರಂತೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೊಳಗೆ ಚಿತ್ರ ರಚಿಸುವ ಕಾರ್ಯವೂ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆದಿಕವಿ, ನಾಡೋಜ, ಕವಿಕುಲುಗುರು 'ಪಂಪ'ನ ಯುಗವನ್ನು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಯುಗ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸುವರ್ಣಯುಗವೆಂಬಂತೆ ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಯುಗವೆಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುವುದು. ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಆದಿಪುರಾಣ, ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ, ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣ, ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣಗಳಂತಹ ಅನೇಕ ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳು ತಾಳೆಗರಿಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡಂತೆ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಸಚಿತ್ರ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಮಹಾನ್ ಗ್ರಂಥಗಳಾದ ಧವಳ, ಜಯಧವಳ ಮತ್ತು ಮಹಾಧವಳಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿ ಹೊಯ್ಸಳ ಶೈಲಿಯ ಚಿತ್ರಕಲೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಚಿತ್ರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದವು. ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಚರಿತ್ರೆ ಒದಗಿಸಿದಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೂ ಅಧಿಕೃತವಾದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಒದಗಿಸಿವೆ. ತಾಳೆ

ಡಾ. ... ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ಗರಿಗಳನ್ನು ಮರದಿಂದ ತಂದು ಆರೈಕೆ ಮಾಡಿ ಹದಗೊಳಿಸುವುದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತವಾದರೆ, ಸಿದ್ಧಗೊಂಡ ತಾಳೆಗರಿಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ದಾಖಲಿಸುವ ಲಿಪಿಕಾರಂತೆ ಕೃತಿಯ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿರುವ ಪೀಠೋಪಕರಣದಂತೆ ಕವಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ರೂಪ ನೀಡುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದನ ಕಾರ್ಯವು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದದು ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗೆ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಸುವ ಕೃತಿ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಕಲಾಕೃತಿ ಫಲಕದ ಮೇಲೆ ಇದ್ದರೆ ಕೃತಿಗೆ ವಿವರವಾದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತಾಳೆಗರಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ.(ಚಿತ್ರ.೨೦-೨೪)

ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರರಚನಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಲಾವಿದನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಹಂತಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ನಾವು ಈ ಕೆಳಗೆ ತೋರಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

* ಫಲಕ ಮಾಧ್ಯಮ
* ಮರದ ಫಲಕ
* ಲೋಹದ ಫಲಕ

೪.೨.೩.೧. ಫಲಕ ಮಾಧ್ಯಮ

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಾಕವಚದಂತಿರುವ ಫಲಕಗಳು ರಕ್ಷಿಸುವ ಕೋಟೆಗೋಡೆಗಳ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ತಾಳೆಗರಿ, ಭೂಜ್ರಪತ್ರ, ಕಾಗದದ ಪತ್ರ, ಪಟಚಿತ್ರಗಳು ಯಾವುದೇ ಇದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಫಲಕಗಳು ಬಹುಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಮಾನವ ದೇಹದೊಳಗಿನ ಎಲುಬಿನ ಹಂದರದಂತೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಹೊರಗಿದ್ದು ಈ ಫಲಕಗಳು ಕಾಯುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಆಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಕೂಡಾ ಈ ಫಲಕಗಳು ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಗಾಳಿ ಎಷ್ಟೂ ತೇವಾಂಶಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಒದಗಿಸಿದಂತೆ ಗೆದ್ದಲು, ಜಿರಲೆ, ಬೆಳ್ಳಿಮೀನುಗಳಂತಹ ಕೀಟಗಳಿಂದ ಇಲಿ, ಹೆಗ್ಗಣ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಅಲಲ್ಲಿ ಗೂಡು ಕಟ್ಟುವ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದಲೂ ಈ ಫಲಕಗಳು ಸಂರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೃತಿಗಳ ತಾಳಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

130091

೪.೨.೩.೨ ಮರದ ಫಲಕ

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ಮರದ ಫಲಕಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಈ ಫಲಕಗಳನ್ನು ಕೀಟ ನಿರೋಧಕ ಶಕ್ತಿ ಇರುವ ಬೇವು, ಬೀಟೆ, ಗುಗ್ಗಳ, ತೇಗ, ಹೊನ್ನೆ, ಜಾಲಿ ಮತ್ತು ಹುಣಸೆ ಮರಗಳ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ತಯಾರಿಸುವಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜಾತಿಯ ಹಲವು ಮರದ ಹಲಗೆಗಳಿಂದಲೂ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲಿಪಿಕಾರ ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ಗರಿಗಳ ಅಳತೆಗೆ ಸಮವಿದ್ದರೆ ಕೆಲವು ಸಲ ಗರಿಗಳಿಗಿಂತ ಸುತ್ತಲೂ ಒಂದು ಕಿರುಬೆರಳಿನ ತುದಿಯಷ್ಟದ ಅಳತೆಯಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ಫಲಕವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುವುದು. ಫಲಕವನ್ನು ನಯಗೊಳಿಸಿ ಉಸುಕಿನ ಅವಗಳಲ್ಲಿ ತಿಕ್ಕಿ ರಂಧ್ರಕೊರೆದು ಮಣಿಮಣಿಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು.

ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಡಿಗ ಮೊದಲಹಂತದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದಂತೆ ಎರಡನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಲೋಹಶಿಲ್ಪಿ ಫಲಕದ ಮೂಲೆಗಳಿಗೆ ಬದಿಗಳಿಗೆ ರಂಧ್ರಗಳಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣ, ಹಿತ್ತಾಳೆ, ಬೆಳ್ಳಿ ಲೋಹದ ಅಲಂಕೃತ ಬಿರುಡೆಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ದೇಶಕಾಯುವ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ರಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಉಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ಫಲಕ ಹಾಳಾಗಬಹುದಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಲೋಹಫಲಕಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಕಾಯಕಲ್ಪ ಮಾಡುವನು.

ಮೂರನೆಯದು ಕಲಾತ್ಮಕ ಹಂತ. ವರ್ಣಗಾರ ಅಥವಾ ವರ್ಣಶಿಲ್ಪಿಯ ಹಂತ ಇದಾಗಿದೆ. ಫಲಕ ಬಾಳಲು ಬಡಿಗ ಮತ್ತು ಲೋಹಶಿಲ್ಪಿ ಮಾಡಿರುವ ಕಾರ್ಯದಂತೆ ಬಣ್ಣ ಹಾಕುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕಲಾವಿದ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣ ಮತ್ತು ಫಲಕಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಬಿಗಿದು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸುಣ್ಣದ ಕಲ್ಲನ್ನು ಬಳಪದ ಕಲ್ಲನ್ನು, ತೇಯ್ದು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಲೇಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ನಸುಬಿಳಿಯದಾಗಿದ್ದು ಇದನ್ನು 'ಸುದ್ದಾ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಬಿಗಿ ಬರಲಿಯೆಂದು ಇದರಲ್ಲಿ ಜಾಲಿ, ಬೇವು, ಹಗುರವಾದ (ವೇಟ್‌ಲೆಸ್) ಮರಗಳ ಅಂಟುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದಂತೆ ಮೀನಿನ ಸರಿ ಮರವಜ್ರವನ್ನು ಮಿಶ್ರಣ ಮಾಡಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಈ ಮಿಶ್ರಣ ಬಳಿಯುತ್ತಾರೆ. 'ಸುದ್ದಾ' ಎಂಬ ಪದದ ಮೂಲವು ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದರು ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಬದುಕಿನ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಭಾಷೆಗೆ ದೇಶೀಯ ಗಡಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕಲೆಗೆ ಅದರಲ್ಲೂ ಕುಶಲ ಕಲೆಗೆ ದೇಶಾತೀತ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಕಲಾವಿದರು ಬಂದ ನೆಲದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಈ ಪದಕ್ಕಿದೆ. ಸಧ್ಯಕ್ಕೆ 'ಸುದ್ದಾ' ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇವಲ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಲೇಪನಾ ಸಾಮಗ್ರಿ ಎಂದು ನಾವು ಈಗ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಫಲಕ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವರ್ಣಗಳಾದ ಕೆಂಪು, ಹಳದಿ, ನೀಲಿಯನ್ನು ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ಬಿಳಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ವರ್ಣಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣವನ್ನು ಶಿವನೆಂದು, ಹಳದಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು, ನೀಲಿಯನ್ನು ವಿಷ್ಣುವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರರನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ 'ದೇವರು' (ಗಾಡ್) ಎಂದು ಕರೆಯುವಂತೆ ವರ್ಣಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಳದಿ, ನೀಲಿ, ಕೆಂಪು ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಮೂಲ ಬಣ್ಣಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಮಯ, ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮೂಲಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಸಂಕಟದಿಂದ ಜನಿಸುವ ತಲೆಮಾರುಳ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದಲೂ ವರ್ಣಗಾರಿಕೆಯು ತಲೆಮಾರುಗಳಿಂದ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಗಳ ಸಹಿತ ನೀಡಿದ್ದೇನೆ.

೪.೨.೩.೩. ಲೋಹದ ಫಲಕ

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ಮರದ ಫಲಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣ, ತಾಮ್ರ, ಬೆಳ್ಳಿಯ ತಗಡುಗಳ ಮಿಶ್ರ ಲೋಹಗಳ ಫಲಕಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ವರ್ಣಗಾರಿಕೆ ಇರದ

ವರ್ಣಶಿಲ್ಪಿಯ ನೆರವಿನಿದ ಬರೆದ ಹಲವು ಹೂ-ಬಳ್ಳಿ ಸುಳಿವು ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಲೋಹಶಿಲ್ಪಿ ರಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಫಲಕಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಣ್ಣದ ಹರಳು ಬಂಗಾರದ ರೇಖಾಚಿತ್ರದ ಹಲವು ವಿವಿಧ ಬೆಸುಗೆಯ ಲೋಹದ ಫಲಕಗಳನ್ನು ಲೋಹದ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಶಿಲ್ಪಿಗಿಂತ ಲೋಹಶಿಲ್ಪಿಯ ಕುಶಲತೆ ಪ್ರಥಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೪.೩. ತಾಂತ್ರಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು

ಶಿಷ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹಂತದ ನಂತರದ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಲ್ಲದ ಭೌತದಾಚೆಯ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದೊಂದು ಸಂಕೇತಗಳನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ತಂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಯೋಗ ಶಾಸ್ತ್ರದ ನಂತರದ ಹಟಯೋಗದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ದೇವತೆಯರ ಕುಂಡಲಿನಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಲ್ಲದೆ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಸಕೀಲ ಉದ್ಧರಣೆ, ಕರಣಹಸಿಗೆ, ಉದ್ಧರಣೆಗಳು ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಬರಬಹುದು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನಿಸಿಕೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಭಿನ್ನಮಾರ್ಗದ ವಾಮಾಚಾರಗಳಾಗಿಯೂ ಕೆಲವು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ.(ಚಿತ್ರ.೨೪-೨೮)

ಈ ವಿಷಯ ಕುರಿತು ಬಿ.ಆರ್.ವಿಜಯ್‌ಕುಮಾರ್ (ಅನು:ಎಂ.ಎಚ್.ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ) ಅವರ ತಂತ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತ ವಿಚಾರ ಹೀಗಿದೆ. ತಂತ್ರ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅದು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ನಿಗೂಢ ರಹಸ್ಯ ಆಚರಣೆ ಅಥವಾ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಅನಾಗರಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಭಯ ಭೀತಿ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಯಾವುದೋ ನಿಷಿದ್ಧ ಪದ್ಧತಿ ಎನಿಸಿದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ತಪ್ಪು ಗ್ರಹಿಕೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವುದು ದುರದೃಷ್ಟಕರ ಇದರಿಂದಾಗಿ ಯೋಗದ ಅನುಭವದಂತೆಯೇ ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಒಂದು ಅನುಭವ ಪಡೆಯುವ ಅವಕಾಶದಿಂದ ವಂಚಿತರಾದಂತೆ ಆಗದೆ ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ 'ತಂತ್ರ' ಎಂದರೆ ಏನು? ಎನ್ನುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ತಾಂತ್ರಿಕರು ತಂತ್ರದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಲವನ್ನು ವೇದಗಳ್ಲಲಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದೊಂದು ತತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿನ ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆಯ ಸಾರ ಅದರಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿನ ಭಕ್ತಿ ಆಚರಣೆ ಪತಂಜಲಿ ಸೂತ್ರದ ಯೋಗ ವಿಧಾನಗಳು. ಅಥರ್ವಣ ವೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ಮಂತ್ರದ ಗುಣಸತ್ವ ಇವೆಲ್ಲದರ ತಿರುಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ರೂಪಿತವಾಗಿರುವ ವಿವಿಧ ಸಿದ್ಧಾಂತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಸತ್ಯವೂ ಅದರಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದು ತಂತ್ರದ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಈ ತಂತ್ರದ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಕೇತಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಕೇತಗಳು ಕೆಲವು ಸಲ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಮೈತಳೆದಿರುವ ವಿವಿಧ ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿ ಉರಗ ಮೀನುಗಳಂತಹ ಆಕೃತಿಗಳಾಗಿರಬಹುದು: ಅಥವಾ ರೇಖಾ ಗಣಿತದ ತ್ರಿಕೋನ ಚೌಕೋನ ಪಂಚ

ಬಹುಭುಜಾಕೃತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವರ್ತುಳಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವ ಆಕೃತಿಗಳಾದರೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಹೂಗಿಡದ ತಂತ್ರವೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಶ್ರೀ ಚಕ್ರ ಮೇಲ್ನೋಟದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿತಿಯ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಕಲನವಾದರೂ ಅದು ಪುರುಷ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಕೇತದಂತಿದೆ. ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಕೇಂದ್ರವು ಆಳವು ಗಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲದ ಮೂಲಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಬೀಜಕೇಂದ್ರವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದರೊಳಗಿನ ಒಂದು ತ್ರಿಕೋನ ಸ್ತ್ರೀ ಜನಾಂಗವಾದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪುರುಷ ಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲೂ ಇಂತಹ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ನಡೆದಿವೆ. ಈ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೆಡೆದಿರುವ ಜಿ.ಸ್ವಾಮಿನಾಥನ್, ಬಿರೇನ್‌ಡೇ, ಜಿ.ಆರ್.ಸಂತೋಷ, ಕೆ.ಸಿ.ಫಣಿಕ್ಕರ್, ಪಿ.ಟಿ.ರೆಡ್ಡಿ ಅಂತಹವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಇವರು ನೇರ ಲಲಿತಕಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದರೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾಟ-ಮಂತ್ರ, ಮಂಡಲದಂತಹ ಅನೇಕ ಸಂಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದಾದರೆ ೧೮೮೮ರ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ವೈದ್ಯ, ಮಂತ್ರಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಅವರ ಪದಮಂತ್ರ ಗೋಪ್ಯ (ಸಚಿತ) ದಶವಿಧ ಪಾದೋಧಕದಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದು.

ಉದ್ಧರಣೆಗಳು ಮಂಡಲ ತಂತ್ರಗಳ ಹೋಲಿಕೆಗೆ ಸಮೀಪ ಬರುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ಜ.ಚ.ನಿ ಅವರು ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉದ್ಧರಣೆ ಉಪಾಸನೆಯ ಒಂದು ತಂತ್ರ ಮನೋಭಾವಗಳನ್ನು ಕಾಯ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುವ ಸೂಚ್ಯಸೂತ್ರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ವಾಸನೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ, ವಿಕೃತಿಯಿಂದ ದೂರೀಕರಿಸುವ ಅಕುಟಿಲ ಯಂತ್ರ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವ ಅಕ್ಷರ ಮಂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇದು ವರ್ಣಮಯವೂ ಅಹುದು. ಇದನ್ನು ಅಂಗ-ಲಿಂಗ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದೂ ಹೇಳಬೇಕು. ಇದು ಅಂಕೆ ಅಕ್ಷರ ವರ್ಣ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಅನುವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ದೃಶ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಗಾಗಿ ತಾಡಪತ್ರಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಭೂರ್ಜ್ವಪತ್ರಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಹೇಗೆ ತಯಾರಿಸುತ್ತಾರೆ? ತಯಾರಿಕಾ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಾಳೆಯ ಮರದ ಗರಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ಹದಗೊಳಿಸಿ ಹಲವು ಕ್ರಮಗಳು ಹಂತಗಳು ಜರುಗಿದ ನಂತರ ಕಂಠವನ್ನು ಬಳಸಿ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಕೊರೆದು ಕಪ್ಪನ್ನು ಸವರಿ ಫಲಕಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ವಸ್ತ್ರ ಬಿಗಿದು ಕವುಳಿಗೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟನ್ನು ಹೇಗೆ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆತಿದೆ. ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಕನ್ನಡೇತರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳಿಂದಲೂ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಹಾಕವಿ ಕಾಳಿದಾಸನು ತನ್ನ 'ಕುಮಾರ ಸಂಭವ' ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಖನಿಜಾಂಶಗಳ ವರ್ಣದಿಂದ ರಚಿಸಿರುವ ಭೂರ್ಜ್ವಪತ್ರದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನದೇಯಾದ ಕವಿತ್ವಗುಣದಿಂದ ಈ ಮೇಲಿನಂತೆ ಕವಿತೆಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕಾವ್ಯದ ಭಾವ ಇಂತಿದೆ.

'ಕೃತಕವಲ್ಲದ ವರ್ಣಗಳಿಂದ ರಚಿಸಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರವು ರಕ್ತರಂಜಿತ ಆನೆಯ ಚರ್ಮವು ಯುವ ರಾಜಕುಮಾರ ವಿದ್ಯಾಧರನು ತನ್ನ ಯುವ ಕಿಶೋರಿ ಸಖಿಯರಿಗೆ ಬರಿಯುವ ಪ್ರೇಮ ಪತ್ರದಂತಿದೆ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಆತ ತನ್ನ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾವ್ಯ ಸಂಕಲನವಾಗಿರುವ 'ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೆಯ'ದಲ್ಲಿ ವರ್ಣರಂಜಿತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯು ಕಳಚಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಾಳಿಂಗ ಸರ್ಪದ ಪೊರೆಯಂತಿದೆ ಎಂದು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

೪.೩.೧. ಮಾಟ-ಮಂತ್ರ-ಯಂತ್ರ ಮತ್ತು ತಂತ್ರ

೪.೩.೧.೧. ಮಾಟ

ಇಂದ್ರಜಾಲ, ಹರಿಮೇಖರಿಕಾ, ಮಹೇಂದ್ರಜಾಲ, ಚೌಡಿ, ಮೋಡಿ, ಮಾಟ. ಮಾಡಿಕೆ, ಕಣ್ಕಟ್ಟು, ಕೈಚಳಕ, ಬಂಗಾಲಿ ವಿದ್ಯೆ, ಕೇರಳ ಮಂತ್ರವಿದ್ಯೆ, ಮಯಾಳಿಕೆ ವಿದ್ಯೆ, ತಲಿತಿಕ್ಕು ವಿದ್ಯೆ, ಮೊದಲಾದ ಪದ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಮಾಟದ ಸಮನಾರ್ಥಕ ಪದಗಳಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ದೈವವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಪಡೆಯುವ ಕ್ರಮ ಒಂದಾದರೆ ಒತ್ತಾಯವಾಗಿ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮ ಇನ್ನೊಂದು. ಮೊದಲನೆಯ ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶಿಷ್ಟ ಸಮಾಜಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ ರೀತಿ ಜನಪದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೈವ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ, ವಸ್ತು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಧ್ಯ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಮಧ್ಯವರ್ತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನೇರವಾಗಿ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ಅದರ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಎನಿಸುವ ಬದುಕಿನ ಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಹೊರತಾದವು. ಮಾಟದ ಕ್ರಮ ಕೃಷಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ತಂತ್ರವಾಗಿ ಬೇಟೆಯಾಡಲು ಬಳಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ದನ, ಕರು, ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಅನ್ಯರು ಅಪಹರಿಸದಿರಲಿ ಹಾನಿಮಾಡದಿರಲಿ ಎನ್ನುವ ಧೋರಣೆ ಮಾಟದ ಹಿಂದಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಗತಿ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಜೀವ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಗೆ ಬಂದೊಂದಗುವ ವಿಪತ್ತುಗಳು ಯಾವುದೇ ಗೂಢ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬರುವಂಥವವು ಎಂದು ನಂಬಿದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯರಿಗಿಂತ ಮಾಂತ್ರಿಕರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಮಾಟದ ಈ ಮನೋಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆ, ಅಜ್ಞಾನ, ಅನರಕ್ಷರತೆ, ಬಡತನಗಳಂತಹ ಸಂಗತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾದದ್ದು ಮಾಟದ ಪ್ರಯೋಗ ಪ್ರಾಣಿ, ಮನುಷ್ಯ, ದೇವತೆ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯವರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಧಾನವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮಾಟದಲ್ಲಿ ಸಾದೃಶ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಟಗಳೆಂಬ ಎರಡು ವಿಧಗಳಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಮಾಯಾವಿಯ ಮಾಟ ಮಕ್ಕುವುದು ಕಾರಣಮು ಬೇಗಂ ವಿಜಯಾಂಗಿಯುದು (ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣ ೯-೧೧೪)' ಇಂದ್ರ ಜಿತುವಿನ ಮೋಡಿ ಬೇವೂ ಸರಿಸಿ ದಿನದಿನ ಕೋಡಿ ಓಂಗಿದ ಜಯವಧುವ ತಿರುಹಿದನು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ (ತೊರವೆ ರಾಮಾಯಣ ೯-೩೫-೪೮) ಹಾವಾಡಿಗರು ವಿಷವೈದ್ಯ ಮಾಡುವವರು ಹರಿಮೇಖಲೆಯ ಕೇಳಿಕೆ (ಅಭಿನವ ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತೆ

(೯–೧೧೩) ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತದ ಸಭಾಪರ್ವ (೧೧–೭) ಮುಂತಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

೪.೩.೧.೨. ಮಂತ್ರ

ಮಂತ್ರ ಒಂದು ಧ್ವನಿ ಒಂದು ಉಚ್ಚಾರ ವಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದ ಧ್ವನಿ 'ಶಕ್ತಿ'ಯನ್ನು (ಇಂಧನವನ್ನು) ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವರ್ಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳ ಸಂಘಟನೆ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಕ್ರಮದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಬಯಕೆ (ಅಥವಾ ಕಾಮನೆ)ಯ ಪೂರ್ತಿಗೆ ನಿರ್ದುಷ್ಟ ದೇವ–ದೇವತೆಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಲು ನಿರ್ದುಷ್ಟ ಅಕ್ಷಗಳನ್ನು ಒಂದು ನಿಗದಿತ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜಪಿಸಿವುದೇ ಮಂತ್ರ. ಆ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಧಿದೇವತೆ ಒಬ್ಬನೆ. ಆ ದೇವತೆ ಕುರಿತು ಜಪ ವರ್ಣಗಳ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ದೇವತೆಯದೇ–ಕುರಿತದ್ದಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಆ ಮಂತ್ರ ಸಾಧಕನ ಪ್ರತಿ ಕರುಣೆ ಉದ್ದಿಪನಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕೃಪೆ ಮಾಡುವಂತೆ ದೇವತೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆ. ಓಟಲತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶ್ರಮ ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ಅರಿತು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಸರಳೀಕೃತಗೊಳಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಸುಲಭ ರೂಪವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರದ ಜತೆಗೆ ಕೆಲವು ಭೌತಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಪ್ರಯೋಗ ನಡೆಸಿ ದೇವತೆ ಸಾಧಕನ ಕಾಮನೆ ಪೂರೈಸುವಂತೆ ಒಂದು ವಿಧಾನವನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು. ತಂತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ಭೇಧಗಳಿವೆ. ಮಂತ್ರಕ್ಕಿಂತ ತಂತ್ರ ಸಾಧನೆ ಅತ್ಯಂತ ಸರಳ. ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಶಾಂತಿ, ಪ್ರೇಮ, ಯಶ, ಧನ, ವಶೀಕರಣ ಮೋಹನ, ಉಚ್ಚಾರಣೆ, ಮರಣ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಕಾಮನೆಗಾಗಿ ತಂತ್ರವನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಪ್ರಕೃತಿ ನಿಯಂತ್ರಣದ ಎರಡು ಬಿಂದುಗಳಾದ ಉತ್ಥಾನ–ಪತನ, ಆದಿ–ಅಂತ್ಯ, ಆಗಮನ–ನಿರ್ಗಮನ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಪರಿಹಾರ್ಯ, ಸಂಸಾರ ಚಕ್ರ ತನ್ನ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ತಿರುಗಲು ಈ ಎರಡು ಬಿಂದುಗಳೂ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಉತ್ಥಾನದಿಂದ ಪತನದ ತಳಹದಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಪತನದ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲ ಉತ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಜನ್ಮ ನೀಡುತ್ತದೆ.

೪.೩.೧.೩. ಯಂತ್ರ

ಮಂತ್ರ–ತಂತ್ರಗಳಿಗೂ ಇದೇ ನೀತಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ಸರಳೀಕೃತ ರೂಪವಾದ ತಂತ್ರ–ಪರಿವರ್ತನೆ ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧನೆಗಾಗಿ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿದಂತೆ ಮಹರ್ಷಿಗಳು 'ಯಂತ್ರ'ವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದರು. ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ಸಾಧನೆ (ಜಪ)ಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ಇದ್ದರೆ, ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ಸಾಧನೆಯ ಜತೆ–ಜತೆಗೇ ಕೆಲ ಭೌತಿಕ ವಸ್ತುಗಳ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಸ್ತು ಮುಖ್ಯ, ಮಂತ್ರ ಗೌಣ. ಆದರೆ ಯಂತ್ರ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರವೇ ಸರ್ವಸ್ವ. ಅದು ಅತಿ ಮುಖ್ಯವೂ ಹೌದು. ಅತಿ ಗೌಣವೂ ಹೌದು.

ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡರ ಸಮತೋಲನವಿದೆ. ಎರಡೂ ಸಮ್ಮಿಶ್ರವಿದೆ. ಎಂದೇ ಇದನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಆಯಾಮ ಎನ್ನಬಹುದು. ಚಿತ್ರಾತ್ಮಕತೆಯೇ ಈ ಮೂರನೆಯ ರೂಪ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಧನೆಯ ಮೂರನೆಯ

ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿಯೊಂದು ಚಾಲನೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಮಂತ್ರ-ತಂತ್ರಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ರೂಪದ ಹೊಸ ಮುಖ ಯಂತ್ರ ಹೀಗೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು.

ಯಂತ್ರದ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಅರ್ಥಾತ್ ರಚನೆ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದೆ. ನೋಡಲು ಯಂತ್ರಗಳು ಅಡ್ಡ-ಉದ್ದ, ಸೊಟ್ಟ ರೇಖೆ (ಗೀರು)ಗಳಿಂದ ತ್ರಿಕೋಣ. ಚತುಷ್ಕೋನ, ಮನೆ, ಬಿಂದು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಅರ್ಥಹೀನ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ ಎನಿಸುತ್ತವೆ. ಬಿಂದು, ವರ್ಗ, ತ್ರಿಕೋಣ, ಸರಳ ಹಾಗೂ ವಕ್ರರೇಖೆಗಳ ಈ ವಿನ್ಯಾಸ-ಪರಿಶುದ್ಧ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಪ್ರತೀಕ ಸಾಧನೆಯ ಒಂದು ಮಾಧ್ಯಮ.

ಯಂತ್ರದ ಒಂದೊಂದು ರೇಖೆ, ವರ್ಗ, ಬಿಂದು, ತ್ರಿಕೋನ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ದೈವಶಕ್ತಿಗಳ ಸಂಕೇತ. ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವುದುರಿಂದ ಆ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ದೇವತೆ ನೆಲೆಸಿ ಅದನ್ನು ಧರಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪವಾಡದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬಯಸಿದ್ದು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. (ಇಷ್ಟ ಕಾಮ್ಯಾ ಸಿದ್ಧಿ ರಸ್ತು) (ಚಿತ್ರ.೨೯-೪೬)

೪.೩.೧.೪. ತಂತ್ರ

ತಂತ್ರ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುವವನು ಐದು 'ಮ' ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅರ್ಥಾತ್ ಮದ್ಯ, ಮಾಂಸ, ಮೀನ, ಮುದ್ರಾ ಹಾಗೂ ಮೈಥುನುಗಳಿಂದ ದೂರವಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಮಾಂಸ ಎಂದರೆ ನಾಲಿಗೆ. ನಾಲಗೆಯ ಅಂಶ ವಾಣಿ ಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ನಾಲಗೆಯ ಅರ್ಥಾತ್ ವಾಣಿಯ ಮೇಲಿನ ಹತೋಟಿ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಮತ್ಸ್ಯ ಇಡಾ ಮತ್ತು ಪಿಂಗಳು ನಾಡಿಗಳು-ಮುದ್ರಾ, ಎಂದರೆ ಚಕ್ರ ಬೇಧಿಸಿ ಜ್ಞಾನ ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯ. ಮೈಥುನ ಎಂದರೆ ಶಿವ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಯೋಗ.

ಮಂತ್ರ ಸಾಧನೆಗೆ ಕೆಲ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮಗಳುಂಟು. ಮಂತ್ರ ಸಾಧನೆಗೆ ಸಿದ್ದವಿರುವವರು ಈ ನಿಯಮವನ್ನು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಮಂತ್ರಸಾಧನೆಗೆ ಕೂಡುವ ಮುನ್ನ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಶುಚಿರ್ಭೂತರಾಗಿ ಶುದ್ಧ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು. ಇಂತಿಂಥ ಕಾಮನೆಗಳಿಗೆ ಇಂತಿಂಥ ಬಣ್ಣದ ವಸ್ತ್ರವೇ ಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿದ್ದರೆ ಅಂಥ ಬಣ್ಣದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೇ ಧರಿಸಬೇಕು.

ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಇಂತಿಷ್ಟು ಅವಧಿ ಎಂದು ನಿಯಮವಿರುತ್ತದೆ. ನಲವತ್ತೆಂಟು ದಿನಗಳು, ನೂರೆಂಟು ದಿನಗಳು, ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ. ಅಷ್ಟು ದಿನಗಳವರೆಗೆ "ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ" ಪಾಲಿಸಲೇಬೇಕು. ಊಟ ತಿಂಡಿ, ನೀರು ಇವುಗಳ ಕುರಿತು ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರಬೇಕು ಮಾಂಸ ಮದ್ಯ ವರ್ಜ್ಯ ತನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧಿಷ್ಟ ಕಾಮನೆಯೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆನೂ ಸುಳಿಯಕೊಡದು.

ಮಂತ್ರಾನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದೇವತೆಯ ಉಪಾಸನೆ ಇರುತ್ತದೆ. ತುಪ್ಪದ ದೀಪವನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿ ಆ ದೇವತೆಯ ಪೂಜೆಗೈಯುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ. ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಮಂತ್ರ ಜಪ ಮಾಡಬೇಕು. ಮರದ ಹಲಗೆ, ಮಣೆ ಅಥವಾ ಕುಶಾಸನ ಚಾಪೆ, ಶುದ್ಧೀಕರಸಿದ್ದು ಅಥವಾ

ಅದಕ್ಕೆಂದೇ ಕೊಂಡದ್ದು ಅಥವಾ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಬೇಕು ಮಿತಾಹಾರವಿರಲಿ ಮಧುಆಹಾರ ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮ.

ಜನಪದ ಬಳಿಕ ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಬೇಕು ಆ ಸ್ಥಳ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು ಶುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು. ಜಪವನ್ನು ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷದ ತಿಥಿಗಳೆಂದೇ ಆರಂಭಿಸಬೇಕು ಆ ದಿನ ಅಮೃತ ಸಿದ್ಧಿ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಯೋಗಗಳಿದ್ದು ರವಿ ಹಾಗೂ ಗುರುಪುಷ್ಪವಾಗಿರಬೇಕು.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ಯಂತ್ರಗಳು ಅರ್ಥಾತ್ ತಾಯಿತಗಳು ದೈವೀಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆಯೋ? ಅವು ಬೇಕಾದ ಫಲ ನೀಡುತ್ತವೇನು? ಎಂಬುದು ಕುತೂಹಲದ ಸಂಗತಿ. ಈ ಯಂತ್ರಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ನಂಬಿಕೆ ಹಾಗೂ ಪೂಜ್ಯತೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಯಂತ್ರವಿದೆ. ದೃಷ್ಟಿ ತಾಕಿದ್ದರೆ, ಗಾಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಬಿದ್ದು ಒಂದೇ ಸಮನೆ ರಕ್ತ ಸ್ರಾವವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಹಲ್ಲು ನೋಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಗರ್ಭದೋಷವಿದ್ದು ಗರ್ಭಕಟ್ಟುವುದು ತಡವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ವಶೀಕರಣಕ್ಕೆ ಭೂತ ಉಚ್ಚಾಟನೆಗೆ–ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಯಂತ್ರಗಳಿವೆ.

ಯಂತ್ರದ ಮೂರು ಬಗೆಗಳು: ಹಿಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಒಂದು ಸಾಧನೆಯ ಸಾಧನವಾಗಿರುವ ಯಂತ್ರವು ವಿವಿಧ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವಿವಿಧ ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟಗುತ್ತದೆ.

೧. ಮಂತ್ರವಿದ್ಯೆಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಣಾ ಯಂತ್ರಗಳು ಎಂದು ಇವುಗಳನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

೨. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಯಂತ್ರಗಳು, ದೇವತಾ ಯಂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು

೩. ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಧ್ಯಾನಯಂತ್ರಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಮೊದಲ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಸುವುದು ತುಂಬಾ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅದನ್ನು ಕೇವಲ ಸರಳ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಧರಿಸಿ ಅಥವಾ ಗೌರವಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಷ್ಟೆ. ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಸಂಚಯಿತ ಸಾಧನವಾಗಿದ್ದು ಜಾನಪದ, ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಬಗೆಯ ಯಂತ್ರವು ಶೈಲೀಕೃತ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಆರಾಧನೆಗಾಗಿ ಇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅದನ್ನು 'ಪೂಜಾ–ಯಂತ್ರ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಮೂರನೆಯ ಬಗೆಯ ಯಂತ್ರವು ತುಂಬಾ ಆಧುನಿಕವಾಗಿದ್ದು ಗೆರೆಗಳು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ.

ಈ ಮಂತ್ರದ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು.

೧. ಅನುಕೂಲಕಾರಕ (ಸೌಮ್ಯ ಅಥವಾ ಅಘೋರ) ಮತ್ತು ಹಾನಿಕಾರಕ

೨. ಕ್ರೂರ ಅಥವಾ ಘೋರ

ಮೊದಲನೆಯ ಬಗೆಯ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕೆಡಕು ಕಾಯಿಲೆಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಲು, ಉದ್ದಿಮೆ ಅಥವಾ ಕೃಷಿಯ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಖ್ಯಾತಿಗಳಿಸಲು, ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸ ಪಡೆಯಲು, ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸು ಮುಂತಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಶಾಂತಿಯನ್ನು ತರಲು, ಕಳೆದುಹೋದ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮಕ್ಕಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಬಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ 'ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸೌಹಾರ್ದತೆಯ (ಶಾಂತಿಕ–ಪೌಷ್ಟಿಕ) ಸಾಧನೆಗಳು' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಹಾನಿ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಅವರನ್ನು ಮಾಟ ಮಾಡಿ ಕೊಲ್ಲಲು ಅಥವಾ ಅವರನ್ನು ಹುಚ್ಚನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಅವರನ್ನು ಅವರ ವಸತಿಯಿಂದ ಕಿತ್ತೆಸೆಯಲು ಸ್ನೇಹಿತರ ನಡುವೆ ವೈರತ್ವವನ್ನು ತರಲು ಒಂದು ಮನೆಗೆ ಕೆಡಕನ್ನು ಬಯಸಲು ಮಾತು ಅಥವಾ ಚಲನೆಯನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ತಡೆಯಲು ಮುಂತಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೇಡಿನ ಕ್ಷಿಪಣಿಗಳು (ವ್ಯಭಿಚಾರ) ಅಥವಾ 'ಉಗ್ರ ಕರ್ಮಗಳು' (ಕೃತ್ಯ) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಬಗೆಯ ಕ್ರೂರ ಅಥವಾ ಘೋರ ಯಂತ್ರಗಳು ಕೆಲವು ಆರಾಧನೆಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದೇವರುಗಳನ್ನು ಆವಾಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದೇವತೆಗಳು ಮಂತ್ರದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಹನುಮಾನ್, ವೀರಭದ್ರ, ಖಡ್ಗರಾಯಣ, ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ, ಬಗಲಾ, ಚಿನ್ನಮಸ್ತಾ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಣಭೈರವ ಇವು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಬಹುದಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಇಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ದೈವವು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಬಗೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆ ಹನುಮಾನ್‌ನನ್ನು ಹೆದರಿಕೆ ಮತ್ತು ಉದ್ವೇಗದ ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ವೀರಭದ್ರನನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲಾಗದ ತೊಂದರೆಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಾಗ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಖಡ್ಗರಾವಣನನ್ನು ಬಾಲಗ್ರಹದಿಂದ ಪೀಡಿತವಾದ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯವು ಸರಿಯಾಗಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಳೆದುಹೋದ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆಯಲು ಮತ್ತು ಕಳ್ಳತನ–ದರೋಡೆಯ ಭಯದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಲು ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ದೈವಗಳ ಜೊತೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಯಂತ್ರಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಇಡೀ ವಿಶ್ವದ ಕಿರು ಮಾದರಿಯಂತೆ ನೋಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಎಂಟು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು, ದಿಕ್ಕುಗಳ ಪಾಲಕರು ಗ್ರಹಗಳನ್ನು, ಮೂಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು, ದೈವಗಳನ್ನು, ಸರಳ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು (ಬಿಂದು ಸರಲ ರೇಖೆ, ಭೇದನ ರೇಖೆಗಳು ತ್ರಿಕೋನ ವೃತ್ತ) ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವದ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಸಂಕೀರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. (ಚತುಷ್ಕೋನ, ಪಂಚಕೋನ, ಷಟ್‌ಕೋನ, ದ್ವಿಭೇದನ, ನಕ್ಷತ್ರ, ಸ್ವಸ್ತಿಕ, ಕಮಲ ಇತ್ಯಾದಿ) ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಮಹಾನ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಕೀರ್ಣ ರಚನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಇರುವ ಇಡೀ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿದ ದೈವದ 'ಆಟದ ಮೈದಾನ' ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ದೈವಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಏಳು ಬಗೆಗಗಳಿಗಿವೆ.

೧. ಪಂಥದೇವರುಗಳು (ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು, ದೇವಿ, ಸೂರ್ಯ, ಗಣಪತಿ, ಇತ್ಯಾದಿ)

೨. ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಮಾರುಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಗೊಳಗಾದ ಕುಲದೇವತೆಗಳು

೩. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಥವಾ ಹಿರಿಯರು ನೀಡಿದ ಇಷ್ಟ ದೇವತೆಗಳು

೪. ಮನೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ವಾಸಸ್ಥಾನದಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಗೃಹದೇವತೆಗಳು.

೫. ಸಮುದಾಯಿಕವಾಗಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳು

೬. ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನು ಆಳುವ ದೇವತೆಗಳು (ಲೋಕಪಾಲರು, ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳು, ಹನ್ನೊಂದು ರುದ್ರರು, ಹನ್ನೆರಡು ಆದಿತ್ಯರು ಇತ್ಯಾದಿ ರಕ್ಷಕ ಚೈತನ್ಯಗಳು)

೭. ಹೃದಯದಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಿರುವ ಆತ್ಮದೇವತೆಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಯಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂಬತವಾಗಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಇವು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗುಂಪುಗಳೂ ಅಲ್ಲ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ದೈವವು ಕುಲದೇವತೆಯೇ ಆಗಿರಬಹುದು, ಕುಲದೇವತೆಯು ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯೂ ಆಗಿರಬಹುದು ಅದು ಗೃಹದೇವತೆಯೂ ಆಗಿರಬಹುದು.

ಯಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ದೈವಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪಂಥೀಯ, ಇಷ್ಟ ಕುಲ ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮದೇತೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಪಂಥೀಯ ದೈವಗಳನ್ನು 'ಪಂಚಬ್ರಹ್ಮರು' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಗಣಪತಿ (ಆರು ಅಕ್ಷರಗಳ ಮಂತ್ರ)

ಸೂರ್ಯ (ಎಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳ ಮಂತ್ರ)

ದೇವಿ (ಹದಿನೈದು ಅಕ್ಷರಗಳ ಮಂತ್ರ)

ಶಿವ (ಐದು ಅಕ್ಷರಗಳ ಮಂತ್ರ)

ವಿಷ್ಣು (ಹನ್ನೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳ ಮಂತ್ರ)

ಅವುಗಳ ಬೀಜಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹರೂಪದಲ್ಲಿ ಐಂ, ಹ್ರೀಂ, ಶ್ರೀಂ, ಸ್ರೈಂ, ಸ್ರೌ, ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ದಶ ಮಹಾವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ದೈವಗಳು ಈ ದೈವನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಯಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವು ಅವುಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಕಾಳಿ (ಕ್ರೀಂ ಬೀಜಾಕ್ಷರದಿಂದ ಮೂಡಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ವಿಕಾಸದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ)

ತಾರಾ (ಚೈತನ್ಯದ ಸೋಪಾನ, ಓಂ)

ಷೋಡಶ್ಕೀ (ಸಂಪೂರ್ಣತೆ ಮತ್ತು ನಿಖರತೆ ಹ್ರೀಂ)

ಭುವನೇಶ್ವರಿ (ಆಕಾಶ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹ್ರೀಂ)

ಛಿನ್ನಮಸ್ತ (ಸದಾ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಎತ್ತಲು ಬಯಸುವ ದೇವತೆ, ಹೂಂ)

೪.೩.೨.೧. ಶಕುನದ ಚಿತ್ರಗಳು

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶಕುನದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ನಮಗೆ ಮನುಷ್ಯನ ದೇಹಮೂಲ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಮಂಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಅವನ ದೇಹ ಪರಸ್ಪರ ಅವಲಂಬಿಯಾಗಿರುವುದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೂಲ ತಿರುಳಿನೊಂದಿಗೆ. ಹಾಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪರಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಬದುಕಿಗೆ ಬೇಕಾದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಬದುಕನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಅಂಶಗಳಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅಂತ ತತ್ವವನ್ನು ನಮಗೆ ಈ ಶಕುನದ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತವೆ. 'ಶಕುನ' ಎಂದ ತಕ್ಷಣ ನಾವು ಮಾಟ–ಮಂತ್ರ–ಮೋಡಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಶಕುನಶಾಸ್ತ್ರವು ಮನುಷ್ಯನ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಬದುಕಿನ ನಡಾವಳಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಅವು ನೆರವಾಗಿವೆ ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಮನುಷ್ಯ ಸಂಘಜೀವಿ. ಅವನ ಬದುಕು ಪ್ರಕೃತಿದತ್ತವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಕೆಲವೊಂದು ಅಡೆತಡೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಆ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವನು ಈ ಶಕುನದ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಅವನಲ್ಲಿರುವ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಶಕುನದ ಚಿತ್ರಗಳು ಹೇಗೆ ಲಿಪಿಕಾರನಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿವೆ ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪರಂಪರೆಯೊಳಗೆ ತನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ದಾಟಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಭಾರತ ಬಹುಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದೇಶವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದೇವರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಮೂಲಕ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದರೆ ಬದುಕಿನ ಏಳುಬೀಳುಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ತೊಂದರೆಗಳಾದಾಗ ಈ ಶಕುನ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಅನಂತರ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಪರಿಹಾರ ಸಿಗುತ್ತದೆಂದಲ್ಲ. ಅವನ ಆ ಕ್ಷಣದ ಮಾನಸಿಕ ಭಯ ಮತ್ತು ದುಗುಡಗಳು ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ನಂಬಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನನಗಿದ್ದ ಕಂಠಕಗಳು ಪರಿಹಾರವಾದವೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಆರಾಮವಾದ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಸ್ಥಿತಿ.

ದೇಹಮೂಲ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ದೇಹದ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಯಿಲೆ, ಅವನಿಗೆ ಕಾಡುತ್ತಿರುವ ವಿವಿಧ ದೇವರಗಳ ಕಾಟ, ದೆವ್ವಗಳ ಕಾಟ, ದೋಷ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡ ಜ್ಯೋತಿಷಿಗಳು ಆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರ ಒದಗಿಸುವ ಉಪಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪರಿಹಾರಗಳು ಶಾಶ್ವತವಾದವುಗಳಲ್ಲ ಕೇವಲ ಆ ಕ್ಷಣದ ಮನಃಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಹ ಮರೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಈ ಶಕುನದ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಹಲವಾರು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನುವ ಸಂಗತಿಗೆ ಈ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪರಂಪರೆ ಉಳಿಸಿ ಬೆಳಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಶಕುನದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೇ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ ಎನ್ನುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಸತ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

೪.೩.೨.೨. ಕಾಗೆ ಶಕುನ

ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯು ಕಾಗೆಯ ಶಕುನದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಜನಪದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದೆ. ಕಾಗೆಯ ಶಕುನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಕಾಗೆಯು ಮಾನವನ ಏಳಿಗೆಗೆ ಒಳಿತು ಹಾಗೂ ಕೆಡಕಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಬೇರೂರಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಗೆಯು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಕೂಗಿದರೆ ಬಂಧು ಮಿತ್ರರು, ಅತಿಥಿಗಳು ಬರುವ ಸೂಚನೆಯನ್ನೋ ಇಲ್ಲವೆ ಟೆಲಿಫೋನ್ ಅಥವಾ ಕಾಗದ ಬರುವ ಮುನ್ಸೂಚನೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಕಾಗೆಯು ಯಾವ ಯಾವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕೂಗಿದರೆ ಶುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

* ಕಾಗೆಯು ಇಂದ್ರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕೂಗಿದರೆ ಲಾಭವೂ (ಶುಭ)
* ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕೂಗಿದರೆ ಮನೋವ್ಯಥೆಯೂ (ಅಶುಭ)
* ಯಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕೂಗಿದರೆ ನಾಶವೂ (ಅಶುಭ)
* ನೈಋತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕೂಗಿದರೆ ನಾಶವೂ (ಶುಭ)
* ವರುಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕೂಗಿದರೆ ಧನ ಲಾಭವೂ (ಶುಭ)
* ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕೂಗಿದರೆ ಜಗಳ, ಭಯವೂ, ಶರೀರ ಪೀಡೆಯೂ (ಅಶುಭ)
* ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕೂಗಿದರೆ ಶಾರೀರಿಕ ಪೀಡೆ (ಅಶುಭ)
* ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುತ್ತ ಕೂಗಿದರೆ ಹಾನಿಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. (ಅಶುಭ)

ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಕೂಗಿರುವ ಧ್ವನಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ನಾವು ಶುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭ ಎನ್ನುವ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಜನರು ಮತ್ತು ಇಂದಿನ ಜನರೂ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಯಾವುದನ್ನು ನಾವು ಸಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಳಗೆ ಕನಿಷ್ಠವೆಂದು ನಂಬಿರುತ್ತೇವೆಯೋ ಅಂಥ ಪ್ರಾಣಿ–ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾನವನ ಜೀವನದ ಮುಂದಿನ ಬದುಕನ್ನು ಇಂಥ ಶಕುನಗಳು ಹೇಗೆ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿವೆ ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರಗಳ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇಂಥ ಶಕುನಗಳು ಅದೇನೋ ಕಾಕತಾಳಿಯವೆಂಬಂತೆ ನಿಜವಾಗುವ ಸಂಗತಿಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ಹಾಗಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ, ಎಂದಿಗೂ ಪರಪರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಚ್ಚಳವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮನೆಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಕಾಗೆಯು ಮನುಷ್ಯನ ಮೇಲೆ ಸ್ಪರ್ಶವಾದರೆ ಇದರಿಂದ ಬರುವ ಕಾಯಿಲೆಗಳು ಶಾರೀರಿಕ ಪೀಡೆ, ಆಪ್ತಮಿತ್ರರ ಅಶುಭ ವಾರ್ತೆ, ಕಾಗೆ ಹಾರಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಎದೆ, ಹೊಟ್ಟೆ, ಭಾಷಾ, ಬೆನ್ನಿಗೆ, ಭುಜಕ್ಕೆ, ಸ್ಪರ್ಶವಾದರೆ ಸಹೋದರ ಸಹೋದರಿಯರಿಗೆ ಹಾನಿ, ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಬಡಿದರೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಾನಿ, ಎದೆಗೆ ಬಡಿದರೆ ಸರಕಾರದಿಂದ ತೊಂದರೆ, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶವಾದರೆ ಪತಿಗೆ ಹಾನಿ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಾಗೆಯ ಸ್ಪರ್ಶವು ದೇಹದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹಾನಿದಾಯಕ. ಹಾಗಾಗಿ ಅನಿಷ್ಟವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ರುದ್ರಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

೪.೩.೨.೩. ಹಾಲಕ್ಕಿ ಶಕುನ

ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ನೋಡಿದರೆ 'ಹಾಲಕ್ಕಿ'ಯು ಅಶುಭ ಪಕ್ಷಿ. ಆದರೆ ಬುಡ ಬುಡಿಕೆ ಸಮುದಾಯದವರಿಗೆ 'ಹಾಲಕ್ಕಿ' ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಾಲಕ್ಕಿ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಗುತ್ತದೆ. ಕೂಗು ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಊರಿನ ಕೆಡಕು ಒಳಿತುಗಳ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ಕೇವಲ ಬುಡ ಬುಡಿಕೆ ಸಮುದಾಯದವರಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ಇವರು ಸುಡಗಾಡಿನ ಪಣ ಕಟ್ಟಲು ಹೋದಾಗ ರಾತ್ರಿಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಸುಮಾರು ೧೨ ರಿಂದ ೨ರ ವರೆಗೆ ಪಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಾಗ ಗೂಬೆಯ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಬರುವ ಶಬ್ದವು ಕೇಳುತ್ತಾ ನುಡಿದ ಶಬ್ದವು ಶುಭವೋ ಅಥವಾ ಅಶುಭವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಊರ ತುಂಬೆಲ್ಲ ತಿರುಗಾಡಿ ಆ ಊರಿಗೆ ಕೆಡಕು ಬಂದದ್ದನ್ನು ಊರ ಜನರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಊರಿನಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ದೇವರಿಗೆ ಹರಕೆಯನ್ನು ಹೊರುವುದರ ಮೂಲಕ ಮಂಗಳವಾರ ಅಥವಾ ಶುಕ್ರವಾರ ವಾರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಆ ಒಂದು ದಿವಸ ಊರಲ್ಲಿರುವ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ತೆಲೆ ಜಳಕವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮೀಸಲು ನೀರಿನಿಂದ ಅಡುಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಊರಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ದೇವರಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಊರ ಜನರೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ದೇವರಿಗೆ ಹರಕೆಯನ್ನು ತೀರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಮೇಲೆ ದೇವರ ಮುಂದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಊರಿಗೆ ಬಂದ ಪಿಡಗನ್ನು ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಿರಿ ಎಂದು ದೇವರಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡು ತಮಗೆ ಬಂದಿರುವ ಪಾಪವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

೪.೩.೨.೪. ರತ್ನಪಕ್ಷಿ ಶಕುನ (ಸಾಂಬರ ಕಾಗೆ)

ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಗುಣವಾಗಿ ರತ್ನಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಶುಭಪಕ್ಷಿ ಕಂಬಾರ ಕಾಗೆ, ಸಾಂಬರ ಕಾಗೆ, ಚೆಂಬರಕಾಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮೂಲತಃ ರತ್ನಪಕ್ಷಿಯು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಶುಭ ಪಕ್ಷಿಯಂತಲೇ ಪ್ರೀತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿದೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರು ಭಾವಿಸಿರುವ ಹಾಗೆ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎದ್ದಕೂಡಲೇ ರತ್ನಪಕ್ಷಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಾಕು ಆದಿನ ಕೈ ಗೂಡಬಹುದಾದ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಕೈ ಗೂಡುವುದೆಂದು ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ರತ್ನಪಕ್ಷಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷತೆ ಏನೆಂದರೆ ರತ್ನಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಯುಗಾದಿ ದಿನ ನೋಡಿದರೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಇಡೀ ವರ್ಷ ಶುಭದಾಯಕವಾಗಿ ತಾನು ಕೈಗೊಂಡ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೈ ಗೂಡುವವು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ಆ ದಿನ ಈ ಪಕ್ಷಿ ಸಿಗುವುದು ಬಹಳ ಅಪರೂಪ. ಊರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಜನರು ಯುಗಾದಿ ದಿನದಂದು ಆ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹೊಲಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರುವುದುಂಟು.

೪.೩.೨.೫. ಗಿಳಿ ಶಕುನ

ಶಕುನ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಿಳಿಯ ಪಂಚಾಗ ಅಥವಾ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದೆಂದು ಜನ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬಾಯಿ ಇಲ್ಲದ ಪಕ್ಷಿ ತನ್ನ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧ ಮಾದರಿಯ ಕಾರ್ಡುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮೂಲೆಯಿಂದ ತೋರಿಸುವುದು ವಿಶಿಷ್ಟವೆನಿಸಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ ಯಾಕೆಂದರೆ ಗಿಳಿಯಿಂದ ತಗೆಸುವ ಹಲವಾರು ಕಾರ್ಡುಗಳಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಒಂದು ಕಾರ್ಡನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಹೇಳುವವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಜನರಿಗೆ ಹೇಳುವುದು ಅದರಿಂದ ಹಲವಾರು ದೋಷಗಳು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವ ಸಂಭವವು ಉಂಟು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದು ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬಂದಂತ ಪದ್ಧತಿ ಈ ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಬೇಕಾದರೆ ಅಥವಾ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಮೊದಲು ಶಕುನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಕುನ ಕೇಳಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಗಾರರು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಇತ್ತು. ಅವರು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ದೋಷವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದಿನ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ನಮಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪಕ್ಷಿಯ ಧ್ವನಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಯಾವುದು ಶುಭ ಯಾವುದು ಅಶುಭ ಎಂಬುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

೪.೩.೨.೬. ಹಸ್ತ ನೋಡಿ ಭವಿಷ್ಯ ಹೇಳುವುದು

ಹಾಗೇನೆ ಮನುಷ್ಯನ ಹಸ್ತವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನ ಮುಖ ಲಕ್ಷಣ ನೋಡಿ, ಅವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳ ಕುರಿತು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಗಾರರು ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಅವನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಅಂದರೆ ಮಾನವನ ಬದುಕಿನ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿ ಜೀವನದ ಜೊತೆಗೆ ನಂಟಾಗಿ ಬಂದಿರುವಂತಹದ್ದು. ಇವತ್ತು ಅದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಿಜಿನೆಸ್ ಆಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಾನವನ ಎಷ್ಟು ಆಧುನಿಕದತ್ತ ದಾಪುಗಾಲು ಹಾಕುತ್ತಾನೋ ಅಷ್ಟ ಅಷ್ಟೂ ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಯತುಂಬಿ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಅವನು ವಾಲುವುದನ್ನು ಸಹ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ನಾವು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಾಲಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮೂಲತಃ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯದ

ಗುಟ್ಟು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಮೂಲದಿಂದ ಮಾನವನ ದೇಹ ರಚನಾ ಮೂಲದಿಂದ ರಚನೆಯಾದಂತಹ ಬದುಕಿನ ಭಾಗವಾಗಿ ಮಾನವನ ಜೀವನದ ಜೊತೆಗೆ ಬೆಳಕು ಬಂದತಹ ಈ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಮರು ಸೃಷ್ಠಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೇಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಮಹತ್ವವೋ ಹಾಗೆ ಈ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಮಹತ್ವವು ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವು ಮರು ಸೃಷ್ಠಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

○□○

ಅಧ್ಯಾಯ ಐದು

ಚಿತ್ರಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆ

೫.೧. ಜ್ಯಾಮಿತಿ ಚಿತ್ರಗಳು

ಜ್ಯಾಮಿತಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಲಿಪಿಕಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೈದಾಳಿದ ಚಿತ್ರರೂಪಗಳು. ಇವು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವುಗಳಾಗಿವೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ರೂಪಗೊಂಡು ಅದೊಂದು ಬರೆಯಲ್ಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಆನಂತರ ಲಿಪಿಕಾರ ಬರೆಯುವಾಗ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಎರಡು ಬದಿಗೂ (ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ) ಅಕ್ಷರಗಳು ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯ ಆಗಬಾರದೆಂದು ಮತ್ತು ಪಾಠಕ್ಕೆ ದಕ್ಕೆ ಬರಬಾರದೆಂದು ಮುನ್ನಾಲೋಚನಾ ಕ್ರಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಚಿತ್ರಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಜೊತೆಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಮುಗಿದಾಗ ಮೇಲೆ ಖಾಲಿ ಉಳಿದ ಪುಟಗಳಿಗೆ ಈ ಜ್ಯಾಮಿತಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಬಿಡಿಸಿರುವುದು ಸಹ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಜ್ಯಾಮಿತಿ ಚಿತ್ರಗಳು ತುಂಬಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ತ್ರಿಜ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸದೆ ಅವನ ಕಂಠದಿಂದ ಎಷ್ಟು ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಈ ಚಿತ್ರಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮುಂದೆ ಇದೇ ಜ್ಯಾಮೀತಿ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಬಸವಣ್ಣ ತ್ರಿಶೂಲ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಯಾವುದಾದರೂ ದೇವರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಥನ ಕ್ರಮ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಸಹ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಲಿಪಿಕಾರ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನಾಗಿದ್ದನು ಎನ್ನುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ಮಾರ್ಮಿಕವಾದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಲಿಪಿಕಾರರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬರಬಹುದಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂಥದ್ದು ಎನ್ನುವುದು ಸಹ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜ್ಯಾಮಿತಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಫಿಲಾಸಫಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಚಿತ್ರಗ ಲಿಪಿಕಾರನ ಕೌಶಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಅವನ ಮನೋಧರ್ಮದ ಒತ್ತಾಸೆಯನ್ನು ಇವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

೫.೨. ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು

ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಇತಿಹಾಸ ಆರಂಭವಾಗುವುದೇ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಹಾಗೂ ಸ್ಪೇನ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿರುವ ಕಾಂಟಿಬ್ರಿಯನ್ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲದ ಆದಿಮ ಬೇಟೆಗಾರರು ಗುಹೆಗಳ ಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ರೇಖಾಚಿತ್ರದ ಅಂಶಗಳಿದ್ದು ಇವುಗಳೇ ಪ್ರಪಂಚದ ಆದಿಮ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಚಿತ್ರಗಳಂತೆ ಅಮೂರ್ತ ಅಥವಾ ಅಲಂಕಾರ ಶೈಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳಾಗಿರದೆ ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣ ಚಿತ್ರಗಳಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು ಹಲವಾರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುವಾದರೂ ಅವು ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕರಡು ಪ್ರತಿಗಳಂತೆ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಆದಿಮ ಯುಗದಲ್ಲಿ ರೇಖಾ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದ ಚಿತ್ರಗಳು ಮುಂದಿನ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ರೇಖೆ'ಯ ಎಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೈನಂದಿನ ಉಪಕರಣಗಳಾದ ಪಾತ್ರೆ, ರತ್ನಗಂಬಳಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ವಿವಿಧ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಪೌರಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಾಡೋಲೆ, ಬಟ್ಟೆ, ಮರದ ಹಲಗೆ ತಾಳೆ ಓಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು.

ಕಳೆದ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಹಲವಾರು ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮುಖಪುಟ, ಪುಸ್ತಕದ ಒಳ ಪುಟಗಳನ್ನು ಕೆಲವೆ ಆಕೃತಿಗಳಿಂದಲೂ ಶೃಂಗರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಆರಂಭದ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹೂ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯರು, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಮುಂದೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜೈನರು ತಾಳೆಯೋಲೆ ಮತ್ತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಥಾ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು ೮-೧೦ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಧವಳ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯ ಬಣ್ಣ ತುಂಬಿದ ಚಿತ್ರಗಳು ಹದಿಮೂರನೇ ಶತಮಾನದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಆ ಕಾಲದ ಬಣ್ಣ ತುಂಬಿದ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ತಾಳೆ ಓಲೆಯ ಅಂಚುಗಳಲ್ಲಿ ಕೈವಾರವನ್ನು ಬಳಸಿ ಅನೇಕ ನಮೂನೆಯ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ರೇಖೆ ಸಮತಲದ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಆಯಾಮಗಳ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲದೆಯೂ ರೂಪ ತಾಳಬಹುದು. ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅಂಕು-ಡೊಂಕಾಗಿ, ವಕ್ರವಾಗಿ, ತಡೆತಡೆದು, ನಿಂತೂ ಹೋಗಬಹುದು. ದಪ್ಪ, ತೆಳು, ನವಿರಾಗಬಹುದು. ಅಥವಾ ಬೆಳಕು ನೆರಳಿನ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ಕಾಣಿಸಿ, ಮರೆಯಾಗಬಹುದು, ತುಂಡಾಗಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಬಣ್ಣಗಳ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಬಹುದು. ಹೀಗಾಗಿ ರೇಖೆಗೆ ಅದರದೇ ಚೈತನ್ಯವಿದೆ. ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವರ್ತನೆಯಿದೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಿದೆ. ಅದು ಸ್ವತಂತ್ರ 'ಕಲೆ'ಯಾಗಿ ಕಲಾತ್ಮಕ, ಸೌಂದರ್ಯಾತ್ಮಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಅನೇಕ ಕಲಾವಿದರು ರೇಖಾ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಶಿ, ವರ್ಣ, ನೆರಳು-ಬೆಳಕು ಇವುಗಳಿಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ರೇಖೆ ಹೊರತು, ಅದರ ಆಕಾರ-ವಿಕಾರ ನಿರೂಪಿಸುವಾಗ ರೇಖಾ ಕೌಶಲ್ಯವೂ ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ರೇಖಾ ಕೌಶಲ್ಯವಿಲ್ಲದ ವರ್ಣಚಿತ್ರವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವರ್ಣ ಲೇಪನವಿಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧ ರೇಖಾಚಿತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಉತ್ತಮ ರೇಖಾಚಿತ್ರ ರಚನೆಯೆಂದರೆ ರೂಪವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಲು, ರೇಖೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಇಂಗ್ರೇಸ್ ಎನ್ನುವವನು 'ರೇಖೆಯೇ ರೇಖಾಚಿತ್ರ, ಅದೇ ನಮ್ಮ ಕಲೆಯ ಸರ್ವಸ್ವ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ರೇಖೆ ಎಂಬುದಿಲ್ಲ. ಅದು ತಳಗಳ ಚಲನೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಒಂದು ಭ್ರಮೆ. ಆದರೂ ದೃಶ್ಯ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ರೇಖಾಚಿತ್ರ ಕಲೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಎಂದು ಊಹಿಸಲು ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ವರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು ಆದ್ದರಿಂದ ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಅದರ ಉಗಮ, ವಿಕಾಸ, ವ್ಯತ್ಯಾಸ ವಿಧಾನಗಳು, ವೈವಿಧ್ಯ, ಕಾಲದೇಶಾನುಗುಣವಾದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ತುಂಬ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಅದರ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ದೃಶ್ಯ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಅನನ್ಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು, ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸ್ವಯಂ ಪೂರ್ಣ ಕಲೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಇತ್ತೀಚಿನದು. ಆಧುನಿಕ ಎನ್ನಬಹುದಾದದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಚಿತ್ರಕಲೆಗಿಂತ ಅದು ಭಿನ್ನ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪ, ಶಬ್ದ, ವರ್ಣಚಿತ್ರಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರೇಖಾಚಿತ್ರ, ವರ್ಣಚಿತ್ರ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ರ ಎಂದಾಗ ಅದೊಂದು ಸಮಗ್ರ ರಚನೆ.

ಗ್ರೀಕ್ ಮತ್ತು ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ಒಂದೇ ಶಬ್ದ ರೇಖಾಚಿತ್ರ ವರ್ಣಚಿತ್ರ ಎರಡನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೫ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ವರ್ಣಚಿತ್ರ ರಚನೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ನೆರಳು-ಬೆಳಕು ಆಳದ ಭ್ರಮೆ ಮೂಡಿಸುವ ಮೂರು ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಏಕವರ್ಣ ಅಥವಾ ಬಹುವರ್ಣ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳೇ ಇದ್ದುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ.

ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಕಲಾಪ್ರಕಾರವೆಂದರೆ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು. ಇವು ಪದ್ಯ, ಕಥೆ, ನಾಟಕಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಜೊತೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಸಲ್ಪಟ್ಟವುಗಳು. ಮೊದಲಿಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಲೇಖಕನೇ ಬರೆದು ಅಥವಾ ಕಲಾವಿದನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿಸಿ ಸೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು. ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಕಾಶಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲಾವಿದರಿಂದ ಬರೆಯಿಸಿ ಪಡಿಯಚ್ಚು ತಯಾರಿಸಿ ಪಠ್ಯದೊಂದಿಗೇ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

ಪ್ರಥಮ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮರದ ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ರೇಖಾಚಿತ್ರ ಕೊರೆದು. ಪಠ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ನಂತರ ಅದಕ್ಕೆ ಹಲವು ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಕಲಾವಿದರಿಂದಲೇ ಹಾಕಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ನಂತರ ಬಹು ವರ್ಣದ ಪಡಿಯಚ್ಚುಗಳು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದವು. ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಎರಡು ಬಗೆಗಳುಂಟು, ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗುವಂತೆ ಚಿತ್ರ ರಚಿಸುವುದು, ಇಲ್ಲವೆ ಅದರೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು, ತನ್ನದೇ ಆದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಸ್ವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯ ರಚನೆಗಳು ಬಳಕೆಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

೫.೩. ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆ

ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯ ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸುವಾಗ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಾನವನಿಗೆ ತಿಳಿದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ, ತನಗೆ ತೋಚಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಕಲಿತ ಆನಂತರ ಕಾಲ ಸರಿದಂತೆ ಅವನ ಬುದ್ಧಿ ವಿಕಸನ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆದ ಅವನಿಗೆ ಈ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳ ಒಳಗೆ ಮುಖ, ಕೈ, ಕಾಲು, ದೇಹ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಬಣ್ಣ ತುಂಬಿದರೆ ಹೇಗಾಗಬಹುದೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಬಣ್ಣಹಾಕಿ ನೋಡಿ ಅನಂತರ ಅದರ ಸಂವಹನದ ರೂಪ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ರೂಪಗೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಬಣ್ಣವನ್ನು ತುಂಬುವುದು ಮಾನವ ಕಲಿತಿರಬೇಕು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಸಿಕ್ಕ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಬಣ್ಣವನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಲೇಪನ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬುಹುದು. ಅನಂತರ ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಷಹಜಾನ್, ಔರಂಗ್ ಜೇಬ್, ಮುಂತಾದ ಮುಸ್ಲಿಂ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಚಿತ್ತಕಲೆಗೆ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ಸ್ಥಾನ ಸಿಕ್ಕಿತು ಆನಂತರದಲ್ಲಿ ಈ ಲಿಪಿಕಾರರ ಅದರ ಮಹತ್ವ ಅರಿತು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣೆ ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯ ಮಹತ್ವವು ಅಷ್ಟೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ರೇಖಾ ಹಂತವು ಮಾನವನ ದೇಹದ ಮೂಳೆಗಳ ಹಂತವಾದರೆ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯ ಹಂತವು ದೇಹಕ್ಕೆ ಬಲಯುತವಾದ ಮಾಂಸ, ಖಂಡ ಮಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ತುಂಬುವ ಹಂತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಚಿತ್ರಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಮುಖ ಹಂತವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಲಾವಿದನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಯ ನಾಯಕ, ನಾಯಕಿಯರಿಗೆ ಪ್ರಥಮವರ್ಗದ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದರೆ ಮುಂಬರುವ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ, ದರ್ಜೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಆಯಾ ದರ್ಜೆಯ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತೀಯ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯು ಆಸರೆಯಲ್ಲೇ ಬೆಳೆದಿರುವ ಕಾರಣ ನಾಯಕನ ಚಿತ್ರ ದೊಡ್ಡದಿದ್ದರೆ ಪೂರಕ ಪಾತ್ರಗಳು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅಜಂತದಲ್ಲಿಯ ಬುದ್ಧನ ಚಿತ್ರ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದರೆ ಭಿಕ್ಷೆ ನೀಡುವ ಯಶೋಧರೆ ಮತ್ತು ರಾಹುಲರ ಆಕೃತಿಗಳು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಇವೆ. ಬದುಕಿನ ಸೀಮಿತ ವಲಯ. ಬದುಕಿಗೆ ಥವಕ್ಕೆ ಅಂಟಿದ ಹಂತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಭವವನ್ನು ದಾಟಿದ ಉದಾತ್ತತೆಯನ್ನು ತಲುಪಿದ ಹಂತದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಸಾಧಕನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಎತ್ತರದ ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಚಿತ್ರಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಫಲಕದ ಮೇಲೆ ಸಿಗುತ್ತವೆ.

'ಋಕ್ಕು'ಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೊಂದಿಗೆ ಆಯಾ ದೇವತೆಯ ರೂಪ, ಆಕಾರ, ವರ್ಣ, ವಾಹನಗಳ ವಿವರ ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ಖಚಿತವಾದ ಆ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಅನುಭಾವಿಸಿಯೇ ಆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿರುವ ಶಿವ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುಗಳವರೆಗೆ ನೀಲದೇಹವಿದ್ದರೂ ವಸ್ತ್ರ, ಆಭರಣಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ. ಶಿವನು ಹೈಮಾದ್ರಿ ವಾಸಿಯಾದರೆ ವಿಷ್ಣುವು ಹಾಲ್ಗಡಲ ವಾಸಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಏಕತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಭಿನ್ನತೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯ ನಂತರ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಶೈಲಿಯೂ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲೆ ಕದಂಬ, ಚಾಲುಕ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ, ಹೊಯ್ಸಳ ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರಗಳ ಶಿಲ್ಪ ಶೈಲಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಂತೆ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲೂ ಇಂತಹ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯು ಒಂದೇ ಕಾಲಮಾನದ ವರ್ಣಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಿನ್ನಾಳ ಚಿತ್ರಗಾರ ಶೈಲಿ, ಸುರುಪುರದ ಗರುಡಾದ್ರಿ ಶೈಲಿ, ಮತ್ತು ತಂಜಾವೂರಿನ ರೇಖಾಶೈಲಿಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹೊಯ್ಸಳರ ಶೈಲಿಯನ್ನು ವಿ.ಟಿ.ಎಸ್.ರಾವ್ ಅವರು ಈ ರೀತಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ಹೊಯ್ಸಳ ಚಿತ್ರಕಾರರು ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯಾದ ವಿಶಾಲ ಎದೆ, ಅಗಲವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಎರಡೂ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಮುಂದೆ ಬಂದಿರುವ ತ್ರಿಕೋನಾಕಾರದ ಚೂಪು ಮೂಗು, ದೀರ್ಘವಾದ ಕಣ್ಣಿನ ಮೂಲೆಗಳು, ಬಿಲ್ಲಿನಾಕಾರದ ಹುಬ್ಬುಗಳು, ಕೋನಾಯುಕ್ತವಾದ ಮುಖ, ಸುಂದರ ಗಲ್ಲಗಳು, ಸಪೂರಾದ ಸೊಂಟ, ಹಿತಮಿತವಾದ ವರ್ಣ ಸಯೋಜನೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ತನವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದಿನ ಚಿತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಕಲಾಗುರುಗಳಾಗಿರುವವರು'

ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯ ಕುರಿತು ಚಿತ್ರಕಲಾ ಸಾಹಿತಿಗಳಾಗಿರುವ ಎನ್.ಮರಿಶಾಮಾಚಾರ್‌ರು ವರ್ಣ ಸಂಯೋಜನೆ ಬಗೆಗೆ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ವಿವರಣೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದು ಅದು ಹೀಗಿದೆ. ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಹಳದಿ, ಹಸಿರು ಮತ್ತು ನೀಲಿಗಿಂತ ಉಷ್ಣವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಹಲವಾರು ಮಾನಸಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಬಣ್ಣಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಹಳದಿಯು ಮುಂದೆ ಬಂದು ನೀಲಿಯು ಹಿಂದೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಉಬ್ಬಿದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ಕಿರಣಗಳನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ತಗ್ಗಿದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನೀಲಿ ಕಿರಣಗಳು ಕಣ್ಣಿನ ರೆಟಿನಾ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕೋನಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವ ಈ ಬಣ್ಣಗಳ ಸಂವೇದನೆ, ಬಣ್ಣಗಳಿಗೆ ಚಲನೆ ಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಈ ರೀತಿಯ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬರೆಯುವುದು ಭಾರತೀಯ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಹೊಸತಾಗಿಯೇನು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕ್ರಮ ಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವಂತೆ [illegible]

ವೃಷಭವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ಬಯಲಾಟದ ಜಾನಪದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸಿದ್ದ ನಂಜೇಶನ ರಾಘವಂಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇಂತಹ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನ ಆಧುನಿಕವಾಗಿ ಬರೆದವರು ಭಾರತೀಯ ಪುನರುತ್ಥಾನ ಕಾಲದ ಬಂಗಾಲದ ದೇಶೀಯ ಕಲಾವಿದರುಗಳಾದ ಅಸಿತಕುಮಾರ ಹಲ್ದಾರ, ನಂದಲಾಲ್ ಬಸು, ಅಬ್ದುಲ್ ರಹಮಾನ್ ಚಂಗತಾಯಿ ಕೆ. ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅವರ ಮನೆತನದ ಹಿರಿಯರಾಗಿರುವ ಮೈಸೂರಿನ ಆಸ್ಥಾನದ ಕಲಾವಿದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಹಸ್ತಪ್ರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಬಿಳಿ, ಕಪ್ಪು, ಕೆಂಪು, ಹಳದಿ ಹಾಗೂ ಹಸಿಬಣ್ಣಗಳನ್ನೇ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಇವೇ ಪಂಚಬಣ್ಣಗಳು, ಈ ಪಂಚವರ್ಣಗಳ ಮಿಶ್ರಣದಿಂದ ಬಹುಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಕಲಾವಿದರು ಸಿದ್ಧ ಹಸ್ತರು, ಹರಿತಂ, ತಾಮ್ರ, ಕೃಷ್ಣ ಪೀತ, ಸೀತೆ ಎಂಬ ಪಂಚವರ್ಣಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಪೊನ್ನನ ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಪಂಚವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ನೀಲಿ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅಭಿನವ ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಷಡ್ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು, ಸುಂದರವಾದ ಬಣ್ಣದ ಚಿತ್ರರಚನೆಗೆ ಷಡ್ವರ್ಣಗಳ ಶ್ರೇಣಿ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದುದು ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಚಿತ್ರ ಕಲಾವಿದರು ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಲಾವಿದರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರೆನ್ನಲಾದ ಬಣ್ಣಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾವ್ಯಗಳು ಹೀಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. ಪದ್ಮ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಚವರ್ಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಪೊನ್ನ ತನ್ನ ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯ ಪಂಚರೂಪಿ ಪ್ರತಿಕೃತಿ ಹರಿತಂ, ತಾಮ್ರ, ಕೃಷ್ಣ, ಪೀತ, ಸೀತ ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ, ವಚನಕಾರ ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯ 'ಷಡುವರ್ಣದ ತಿಪ್ಪಣ್ಣದಂತೆ' ಎಂದು ಆರುವರ್ಣಗಳ ಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಹರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಕವಿ ಚೌಂಡರಸ ತನ್ನ ಅಭಿನವ ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪಟದೊಳ್ ಸರ್ವಾಂಗ ಸೌಂದರ್ಯದೊಪ್ಪವನಾಂ ಚಿತ್ರಮೆನಕ್ಕೆ ಕೂರ್ತು ಬರೆದೆ ಷಡ್ವರ್ಣ ಸಂಪೂರ್ಣದಿಂ ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಮತ್ತು ಪಾಯಣ ವರ್ಣಕವಿ ಸಿಂಧೂದೇವಿಯ ಪ್ರಭವಾವಳಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ ಆಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ 'ಹರಿತ ಪೀತಾರುಣ, ಶ್ವೇತ, ಕೃಷ್ಣಗಳೆಂಬುದು ತರಪಂಚವರ್ಣಗಳಿಂ ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಬಿಳಿ, ಹಳದಿ, ಕೆಂಪು, ಎಳೆ ಹಸಿರು, ಕಪ್ಪು ಇತ್ಯಾದಿ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ, ಶಿಲಾಜಿತ ಅಲಕಾತಕ ಹರಿತಾಳಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಗಳಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಾದಾಮಿ ಚಿಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು, ಹಸುವಿನ ಮೂತ್ರದಲಿ ಬೆರಸಿ ಮಸಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಶ್ರೀ ಆರ್.ಸಿ.ಶಿವಗಂಗೇಶ ಮೂರ್ತಿಯವರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳಾಗಿ ಬಣ್ಣಗಳ ಕುರಿತು ವಿವರಣೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ನಿಸರ್ಗದ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮದೆಯಾದ ಹಲವು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಬಳಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳ ತೂಕವನ್ನು, ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ವರ್ಣಗಳಲ್ಲೂ ತೂಕಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿಷ್ಟ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣ ವಿನ್ಯಾಸ, ಸಮತೆ, ಸಮತ್ವಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯ ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜಾನಪದೀಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ವರ್ಣ ಅಥವಾ ಹಲವು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಅವರದೆಯಾದ ದೇಶೀಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಬಳಸಬಹುದಾದ ಬಳಪ ಘನರೂಪದ್ದು. ಇದು ನಿಸರ್ಗ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ದೊರೆಯುವ ಮೆದುಗಲ್ಲು, ಬಳಪದ ಕಲ್ಲು ಎಂದೇ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಪೊನ್ನ, ಕೇಶಿರಾಜ, ಚೌಂಡರಸ, ಪಾಯಣವರ್ಣಿ ಇವರು 'ಬಳಪ'ದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನು ಲೇಹ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಪ್ಪು, ಕಾಡಿಗೆ, ಅಂಜನ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ಮಸಿ ಅಥವಾ ಬಣ್ಣ ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿಯೂ ಗುರುತಿಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರನಂದಿಯ ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಿನಿ ಕಲ್ಪದ ಪ್ರರಿಯೊಂದರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ '.....। ಬಿಳಿಯ ದಾಸಿವಾಣದ ಬಡಗ ಹರಿದ ಬೇರಂ ತಂದು ತೇದು, ಹೊಸ ಹಂಚಿಗೆವೂಡಿ, ಆಲತೆಗೆಯ ಬತ್ತಿಯ ಮಾಡಿ ಆಮದಮ (ನು?)ಡಿ ಕಾಳಿ ಆವಿನ ತುಪ್ಪದಲಿ ಕಾಡಿಗೆವಿಡಿದು, ಮದು ಕರ್ಪುರದಿಂದ ಮರ್ದಿ...೩೭ ಎಂಬುದೇ ಈ ಲೇಹ್ಯ ತಯಾರಿಕೆಯ ಅಪರೂಪವಾದ ವಿವರಣೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ, ಕಪ್ಪನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಬೇರೆ ವಿಧಾನಗಳೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಬಹುಶಃ ಅಂಥ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು, ಪ್ರಾಯಶಃ ತಮ್ಮ ಕಾಲಾವಧಿಗಳಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಒಂದು ವಿಧಾನವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿಯೇ ಜೈನ ಕವಿಗಳು ನೇಮಿಚಂದ್ರನ 'ಲೀಲಾವತಿ'ಯ ಅಗ್ಗಳಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ.

೫.೩.೩.ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ವಿಷಯ ಸಂವಹನ

ಇಡೀ ಮಾನ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಸಂವಹನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಲವು ರೀತಿಯ ಪರಿಕರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸಂವಹನ ಮಾಡಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ಹಲವಾರು ದಾಖಲೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಸಂವಹನ ಎಂದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಆ ವಸ್ತು ಏನನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡುವುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಮನಗಂಡು ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪರಿಕರಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುತ್ತ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಒಂದು ವಿಧಾನವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ಇದು ಇವರ ಸಂಕೇತ ಎನ್ನುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಂವಹನ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ನಾವು ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಸಂವಹನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೇಗೆ

ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮುಖಿಯಾದ ಸಂವಹನ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಇರುವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸೋಣ.

ನಾವು ಯಾವುದೇ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸುವಾಗ ನಮಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾದ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಸಂವಹನದ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಭಯದ ಮತ್ತು ಉಗ್ರಸ್ವರೂಪದ ಸಂವಹನ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನಾವು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಇವತ್ತಿಗೂ ಆ ಸಂವಹನ ಗುಣ ಅಡಕವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮತ್ತು ಅದೊಂದು ಪ್ರೀತಿಯ ಸಂಕೇತಿಕವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸಹ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳಿಗೆ ಈ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣವನ್ನು ನೋಡಿ ವಾಪಾಸು ಹೋಗುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕೆಂಪುಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಡುವ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದು ಹಿಂದೆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಲಿಪಿಕಾರ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ತುಂಬುವಾಗ ಲಿಪಿಕಾರನಿಗಿದ್ದ ಅರಿವು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಹಸಿರು, ಹಳದಿ, ನೀಲಿ, ಬಿಳಿ, ಕಪ್ಪು ಮುಂತಾದ ಬಣ್ಣಗಳಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಸಂವಹನ ಗುಣ ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮಾತಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೊಂದನ್ನು ಬಣ್ಣಗಳ ಮೂಲಕ ಆ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕೆಲವೊಂದು ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ ಆ ಒಂದು ಬಣ್ಣದ ಮೂಲಕ ಆ ಇಡೀ ತತ್ವವನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಜೊತೆಗೆ ಕೇವಲ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಬಳಸುವಾಗ ಕಾಗದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದಿಂದ ಗೆರೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದರಿಂದ ಕೀಟಗಳಿಂದ ಕಾಗದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡುವುದನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆ ಜನರಿಗೆ ಈ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದಾಗುವ ಸಂವಹನದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಇವತ್ತು ಟ್ರಾಫಿಕ್‌ಗಳಲ್ಲಿ, ರೈಲ್ವೆಗಳಲ್ಲಿ ರೋಡ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿ ಕೆಲವು ಸಂವಹನ ಮೂಲವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಪ್ರೇರಣೆ ಇಂಥ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ನಮಗೆ ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಹೇಗೆ ಸಂವಹನಗೊಳಿಸುತ್ತ ಬಂದಿವೆ ಎನ್ನುವಂಥದ್ದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಾನವ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಸಂವಹನಗಳನ್ನು ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಭಾಗವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಅವನ್ನು ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಭಾಗವಾಗಿ ಜನರಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಹರಿಯುತ್ತ ಮುಂದುವರಿದಿವೆ ಎನ್ನುವುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜಗತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಂವಹನ ಗುಣದ ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ ನಾವು ಹೇಗೆ ಅದನ್ನು ಬದುಕಿನ ಭಾಗವಾಗಿ ಆ ಬಣ್ಣಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಲಿಪಿಕಾರನಿಗೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಏ ಲಿಪಿಕಾರನೇ ನನಗೆ ಹಲವು ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಲೇಪನ ಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡು ಯಾಕೆಂದರೆ ನಾವು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕಾಗಿವೆ ಹಾಗಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಉಳಿಸು ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಅಂತರಂಗದ ವೇದನೆ ಲಿಪಿಕಾರನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು

ಆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಲಿಪಿಕಾರ ತನ್ನ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಉಳಿಸುವಲ್ಲಿ, ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯ ಸಂವಹನ ಅಗತ್ಯ ಎಷ್ಟಿದೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

೫.೩.೩.೧. ಸನ್ನಿವೇಷಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಾರಿಕೆ

ಕಥೆ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸನ್ನಿವೇಷಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಿಯಾಗಿ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡದಿದ್ದಾಗ ಅಥವಾ ಲಿಪಿಕಾರನಿಗೆ – ಮೂಲ ಲಿಪಿಕಾರನಿಗೆ ಆ ಸನ್ನಿವೇಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನು ರಚನೆಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಬಣ್ಣವನ್ನು ತುಂಬಿ ಆ ಕಾವ್ಯ ಭಾಗದ ಸನ್ನಿವೇಷವನ್ನು ಚಿತ್ರದ ಮೂಲಕ ಪಡೆಮೂಡಿಸುವ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಸ್ವರೂಪದ ಚಿತ್ರಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕಂಡುಬರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಂದ ಜೈನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಶೈವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಜೈನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾದವರು, ಗಮನಿಸುವಾಗ ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಮಹಾವೀರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬಹಳ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಕುಳಿತು ಧ್ಯಾನಸ್ತವನ್ನು ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ಜೈನ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾದವನು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ನಂತರ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗುವವ ಅದನ್ನು ಕಲಿತು ಆ ಮೂಲಕ ಆ ತತ್ವವನ್ನು ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ನಾವು ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವಾಗ ಅದರ ತಾತ್ವಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಬಸವ ಚಿತ್ರ ಶಿವನ ಚಿತ್ರ, ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳಾಗಲಿ, ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮ ಮಾಯೆಯ ಚೇದಿತಿಯ ಸ್ವರೂಪದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಓದುವುದರಿಂದ ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಅದರ ಎಫೆಕ್ಟ್ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಕವಿಯಾದವನು ಅದನ್ನು ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಾಗ ಇಡೀ ಆ ಭಾಗದ ಸನ್ನಿವೇಷ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅದರ ನಿಚ್ಚಳ ರೂಪ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತದಂತ ಕೃತಿ ಪ್ರತಿಯಾಗಿದ್ದು ಚಿತ್ರಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡುವಾಗ ರಾಧೆ–ಸತ್ಯಭಾಮೆಯರ 'ಪಾರಿಜಾತ' ಹೂವಿನ ಪ್ರಸಂಗದ ಮೂಲಕ ಅವರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ವಿರಸ ಭಾವನೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾವು ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಸನ್ನಿವೇಷ ಮಾತ್ರ ಪಾತ್ರಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ನಾವು ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವನೆಗೆ ಯಾವುದು ಬಹುಬೇಗನೆ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೋ ಅದನ್ನು ಕವಿ, ಲಿಪಿಕಾರ ಆ ದೃಷ್ಟಿ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ.

ದೊಡ್ಡಾಟ, ಸಣ್ಣಾಟ, ಯಕ್ಷಗಾನದಂಥ ಆಟಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಆಯಾ ಕಥೆಗೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕವಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ. ಹಾಗೆ ಲಿಪಿಕಾರ ದೇವಿ ಮಹಾತ್ಮೆಯಂಥ ದೊಡ್ಡಾಟದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು

ಕಥನಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಅದರ ಪೂರ್ವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೇವಿ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತ್ರ, ಒಡವೆ, ವೇಷಭೂಷಣ, ಅದರ ಗಂಭೀರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಆ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವವರ ಆ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ನೋಡುಗರಿಗೆ 'ದೇವಿ' ಎಂದರೆ ಹೀಗಿರುತ್ತಾಳೆ ಎನ್ನುವ ಕಲ್ಪನೆ ಥಟ್ಟನೆ ಅವರ ಮನದಾಳದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಲು ಬಹುತೇಕ ದೇವರುಗಳು ಇಂದು ಶಿಲ್ಪದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಿಗಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೇ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಪಾತ್ರಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಾವು ಪಾತ್ರಗಳ ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಗುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳ ಕಾರಣೀಭೂತಗಳಾಗಿವೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

○□○

ಅಧ್ಯಾಯ ಆರು

ಸಮಾರೋಪ

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನಡೆದ ಅಧ್ಯಯನವು ಹಲವಾರು ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಅನುವಾಗಿದೆ. ಇದೂವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಭಾಷಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಆ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಮತ ಧರ್ಮಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಶಕುನಶಾಸ್ತ್ರದ ಜನೋಪಯೋಗಿ ಚಿತ್ರಗಳ ಕುರಿತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೊಳಗೆ ಹೇಗೆ ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆ ಎನ್ನವಂಥದ್ದು. ಹಾಗೇನೆ ಸಮಾಜ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ ಬಗೆಗೂ ಲಿಪಿಕಾರನಿಗೂ ಇರುವ ದೃಷ್ಟಿ ಧೋರಣೆಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧದ ಅಂತರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಾವು ಯಾವುದನ್ನು ಭಾಷಿಕವಾಗಿ, ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕ್ರಮವನ್ನು ಆಯಾ ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ರಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮನುಷ್ಯನ ಹಲವು ಮನಸ್ಸುಗಳ ವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಾವಿದ ತನ್ನ ಕುಂಚದಿಂದ ಅರಳಿಸಿರುವುದನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತು ಒಟ್ಟಾರೆ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಪರಿ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದ ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ರೂಪಕೊಟ್ಟು ಹೇಗೆ ಅದನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆ ಚಿತ್ರ ಅನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಲ್ಲಿ ಮೈವಡೆದಿದೆ ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಾವು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಫಲಿತಗಳು

೧) ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇದುವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗಿಂತ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಹೇಗೆ ಭಿನ್ನ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವಂಥದ್ದು.

೨) ಮನುಷ್ಯ–ಜೀವನ–ಸಮಾಜ–ಚಿತ್ರಕಲೆ ಹೇಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ.

೩) ಕಲೆ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಇರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ತನ್ನ ಇರುವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡುದರ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ದೃಷ್ಟಿಧೋರಣೆಗಳು ಎಂಥವು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ನಿಲುವುಗಳು ರೂಪಗೊಂಡ ಬಗೆ ಯಾವುದು? ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರದ ಚರ್ಚೆಯಿದೆ.

೪) ಆಯಾ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಇದರ ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧ್ಯಯನದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

೫) ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಭಾಷಿಕವಾದ, ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾದ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳೇ ಜಾಸ್ತಿ ನಡೆದಿವೆ. ಅದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬಹುದೆಂಬ ದಾರಿಯನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನ ತೋರಿಸಿದೆ.

೬) ಇದು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಿತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಅಧ್ಯಯನ ಇದಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಈ ಭಂಡಾರದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಜರೂರಿದೆ.

೭) ಉಪೇಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾದ, ಕೆಲವೇ ಜನರ ಅಭೀಕ್ಷೆಯಾದ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಹೇಗೆ ಜನರ ನಡುವೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇದು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

೮) ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಗತಿಸಿ ಹೋದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಾಸ್ತವ ಸಂಗತಿಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುನರ್‌ನಿರ್ಮಿಸುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರೂವಾರಿಗಳಾಗಿವೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿದೆ.

೯) ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಬಳಸುವ ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು, ಹಳದಿ, ಹಸಿರು, ಬಿಳಿ, ಮತ್ತು ನೀಲಿ ಮುಂತಾದ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ಆಪತ್ತುಗಳು ತಗಲದಂತೆ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವುದು ಒಂದು ಅಂಶವಾದರೆ; ಕಲಾವಿದನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಭಾಗವೂ ಮತ್ತೊಂದಾಗಿದೆ. ಶಿವ, ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಈ ಐದು ಜನರ ಪ್ರತಿರೂಪವಾಗಿ ಈ ಬಣ್ಣಗಳು ಬಳಕೆಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

೧೦) ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದರಿಂದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಕಲಾವಿದನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ವಿಚಾರ ಸರಣಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಪರಿಭಾವಿಲಾಗಿದೆ.

೧೧) ಮೂರ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನೂ ಮಂಡಿಸುವುದು.

೧೨. ಇಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಬಣ್ಣಗಳು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಶೈಲಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿವೆ. ಕಾರಣ ದೊರೆತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಂಥವು. ಕೆಲವೊಂದು ಫಲಕ ಮಾಧ್ಯಮದ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದಖನೀಚಿತ್ರ ಶೈಲಿಗಳು ಚಿಕಣಿಚಿತ್ರ ಶೈಲಿಗಳು ಅಡಕವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ವಿಶೇಷ.

೧೩. ಬರೀ ಶಿಷ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯವಲ್ಲದೆ ಜಾನಪದದ ಮಾಟ–ಮಂತ್ರ–ಯಂತ್ರ–ತಂತ್ರಗಳ ನೆಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಪ್ಪು ಮಸಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಪಠ್ಯದೊಳಗೆ ಬರುವ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳು ಪಠ್ಯದ ಆರಂಭ ಹಾಗೂ ಮುಕ್ತಾಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂಜ್ಞಾ ಚಿತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಮೀರಿ ಲಿಪಿಕಾರನ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಚಿತ್ರಲಿಪಿಗಳು ಅಕ್ಷರ ವಿನ್ಯಾಸದ ಹಲವು ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ತರುತ್ತವೆ.

ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಭಂಡಾರದ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಬಂಧವು ಕೆಲವು ಇತಿ–ಮಿತಿಗಳೊಳಗೆ ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕೈ ದೀವಿಗೆಯಾಗುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

○□○

ಅನುಬಂಧ

ಗ್ರಂಥಋಣ

೧. ಅರುಣಿ.ಎಸ್.ಕೆ.(ಡಾ), ೨೦೦೧; ದಖನಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.

೨. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ.(ಡಾ), ೧೯೯೩; ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.

೩. ಕೃಷ್ಣಕಟ್ಟಿ (ಡಾ), ೧೯೯೫; ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ,ಹಂಪಿ.

೪. ಜೋಗಳೇಕರ ಎನ್.ಕೆ., ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೧; ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೦; ತೇಜಸ್ವಿ ನಗರ, ಕಲಘಟಗಿ ರೋಡ, ಧಾರವಾಡ.

೫. ನರಸಿಂಹನ್ ಅ.ಲ.(ಡಾ), ರೇಖಾಚಿತ್ರ (ಸಂ) ಪ್ರಬಂಧ, ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು–೧೯೯೮.

೬. ನಾವಡ ಎ.ವಿ., ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಕೆ., (ಸಂ) ೨೦೦೬; ಕವಳಿಗೆ (ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗದ ದಶಮಾನೋತ್ಸವ ನೆನೆಪಿನ ಸಂಪುಟ) ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

೭. ಪಾಟೀಲ ಎಸ್.ಸಿ.(ಡಾ), ೧೯೯೩; ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ಚಿತ್ರಕಲೆ, ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನ ಮಠ, ಗದಗ.

೮. ಪಾಟೀಲ ಎಸ್.ಸಿ. ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟ, ೨೦೦೩; ನಿಜದ ನೆಲೆ (ಡಾ.ಪಿ.ಕೆ. ಹಿರೇಮಠ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ), ವೈರಾಗ್ಯದ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ ಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ, ಬಾಗಲಕೋಟ.

೯. ಪಾಟೀಲ ಎಸ್.ಸಿ.(ಡಾ), ೨೦೦೩; ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ, ವೈರಾಗ್ಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ, ಬಾಗಲಕೋಟ.

೧೦. ಭಾನುಮತಿ ವೈ.ಸಿ.(ಡಾ), ೧೯೯೯; ಜಾನಪದ ಭಿತ್ತಿ, ಸಂವಹನ, ೧೨/೧, ೧೫೫೦, ಶಿವರಾಂ ಪೇಟೆ, ಮೈಸೂರು.

೧೧. ವೀರೇಶ ಬಡಿಗೇರ (ಡಾ), ೨೦೦೫; ಹಲಗೆ ಬಳಪ, ಮಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕಮಲಾಪುರ

೧೨. ವೀರೇಶ ಬಡಿಗೇರ (ಡಾ), ೨೦೦೬; ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಬಹುಪಠ್ಯೀಯ ನೆಲೆಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

೧೩. ವೀರೇಶ ಬಡಿಗೇರ, ಚನ್ನವೀರಪ್ಪ ಎಸ್.ಆರ್.(ಸಂ), ೨೦೦೩; ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸೂಚಿ. (ಸಂಪುಟ-೪) ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

೧೪. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರಿ ಟಿ.ವ್ಹಿ.(ಪ್ರೊ), ೧೯೮೯; ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರಕಾವ್ಯ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು.

೧೫. ಶಿವಾನಂದ ಬಂಟನೂರ (ಡಾ), ೨೦೦೪; ವ್ಹಿ.ಜಿ.ಅಂದಾನಿಯವರ ಕುರಿತ ಲೇಖನ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.

೧೬. ಸಣ್ಣಯ್ಯ ಬಿ.ಎಸ್., ೧೯೭೧; ಗ್ರಂಥಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು.

೧೭. ಹಂದೂರ ಬಿ.ಆರ್.(ಡಾ), ೨೦೦೩; ಜೈನ ಪರಂಪರೆಗೆ ಬೆಳಗಾವಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕೊಡುಗೆ, ಶ್ರೀಅಜಿತ ಕುಚನೂರೆ, ಬಿಜಾಪುರ.

೧೮. ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ಎಫ್.ಟಿ.(ಡಾ), ೨೦೦೦; ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

೧೯. ಹಿರೇಮಠ ಬಿ.ಕೆ.(ಡಾ), ೧೯೯೨; ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ವೇದಿಕೆ, ಕಸಬಾ ಜಂಬಗಿ.

ಬಳಸಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು

೧. ಉದ್ಧರಣೆ ಪಟಲ, ಕಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ, ೫೦೮; ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

೨. ಜನ್ಮ ಕುಂಡಲಿ, ಕಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ, ೧೫೮೦; ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

೩. ಉದ್ಧರಣೆಗಳು, ಕಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ, ೧೧೭೦; ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

೪. ಬಾಲ ಗ್ರಹದ ಪುಸ್ತಕ, ಕಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ, ೧೨೬೬; ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

೫. ಮಕ್ಕಳ ಫಲಕ್ಕೆ ಯಂತ್ರಗಳು, ಕಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ, ೧೫೦೭; ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

೬. ಮಿಶ್ರಾರ್ಪಣ, ಕಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ, ೫೯೬; ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

೭. ಯಂತ್ರ-ಮಂತ್ರ, ಕಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ, ೧೨೦೮, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

೮. ಯಂತ್ರದ ಪುಸ್ತಕ, ಕಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ, ೧೨೧೨; ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು

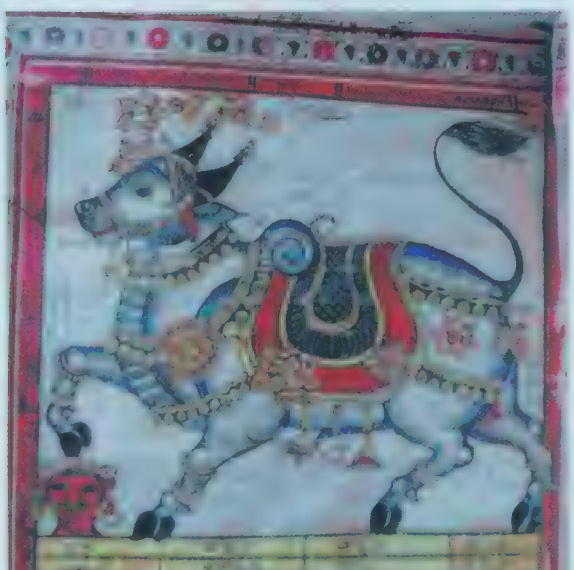
ವೀರಶೈವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು - 1 ರಿಂದ 4

ಚಿತ್ರ 1

ಚಿತ್ರ 2

ಚಿತ್ರ 3

ಚಿತ್ರ 4

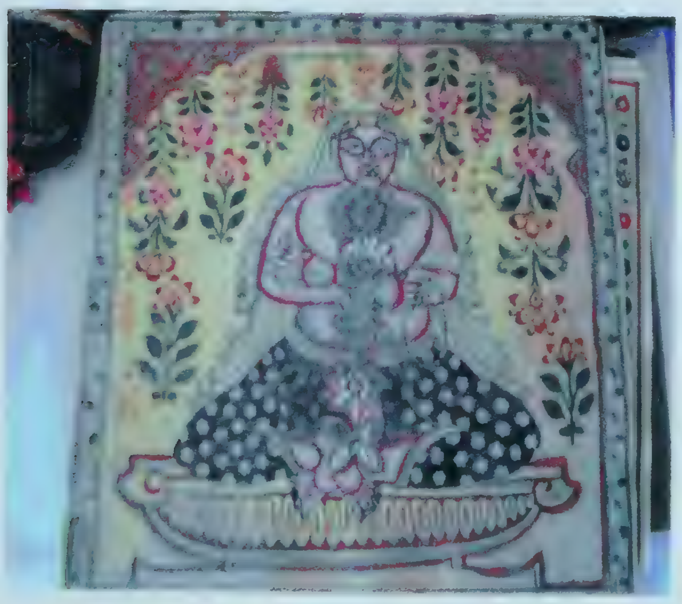
ಉದ್ಧರಣೆ ಪಟಲಗಳು - 5 ರಿಂದ 10

ಚಿತ್ರ 5

ಚಿತ್ರ 6

ಚಿತ್ರ 7

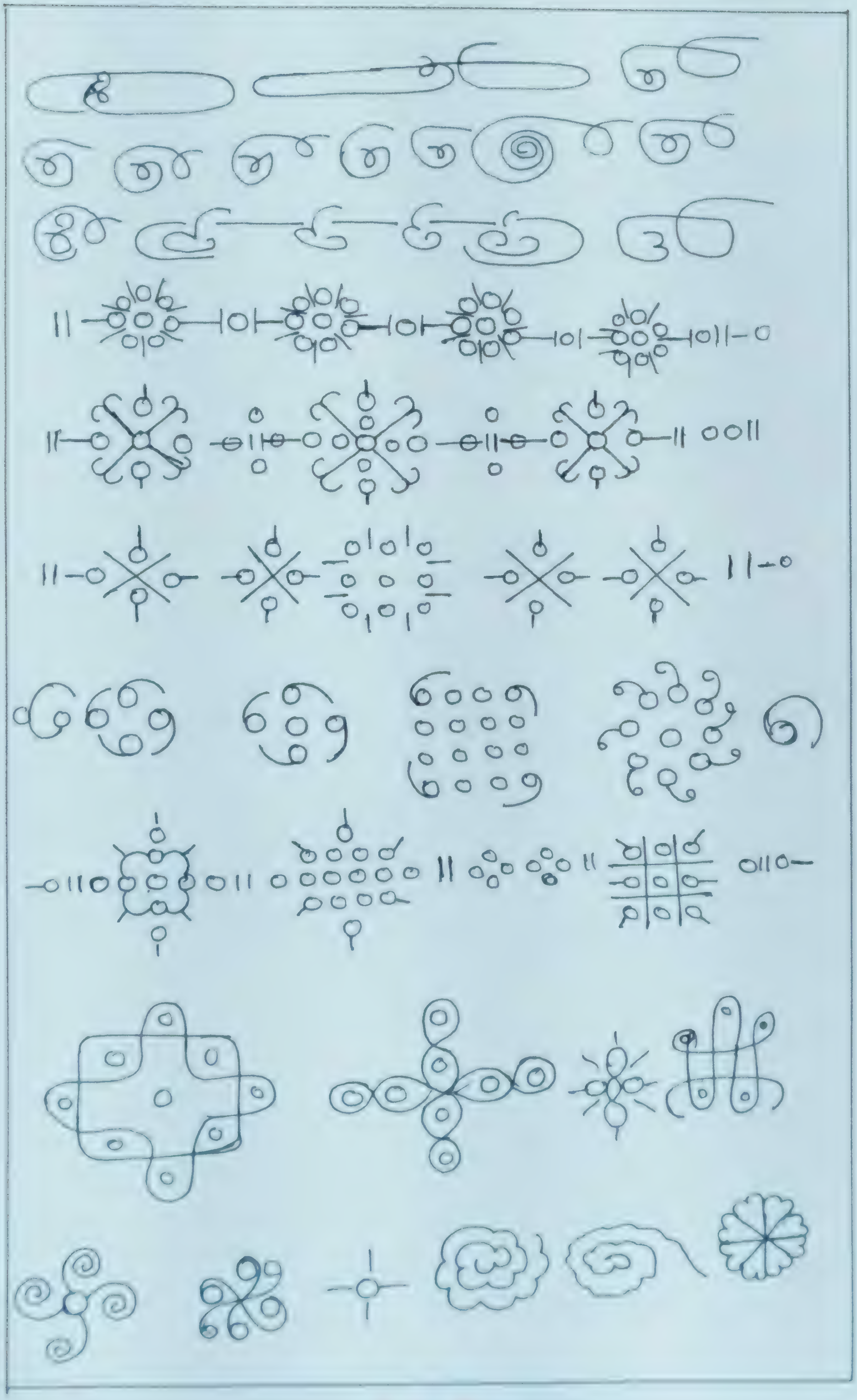
ಚಿತ್ರ 8

ಚಿತ್ರ 9

ಚಿತ್ರ 10

ಚಿತ್ರ 15

ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು - 16 ರಿಂದ 18

ಚಿತ್ರ 16

ಚಿತ್ರ 17

ಫಲಕ ಮಾಧ್ಯಮ ಚಿತ್ರಗಳು - 19 ರಿಂದ 22

ಚಿತ್ರ 19

ಚಿತ್ರ 20

ಚಿತ್ರ 21

ಚಿತ್ರ 22

ತಾಂತ್ರಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು - 23 ರಿಂದ 26

ಚಿತ್ರ 23

ಚಿತ್ರ 24

ಚಿತ್ರ 25

ಚಿತ್ರ 26

ಯಂತ್ರ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ ಚಿತ್ರಗಳು - 27 ರಿಂದ 44

ಚಿತ್ರ 27

ಚಿತ್ರ 28

ಚಿತ್ರ 29

ಚಿತ್ರ 30

ಚಿತ್ರ 31

ಚಿತ್ರ 32

ಚಿತ್ರ 33

ಚಿತ್ರ 34

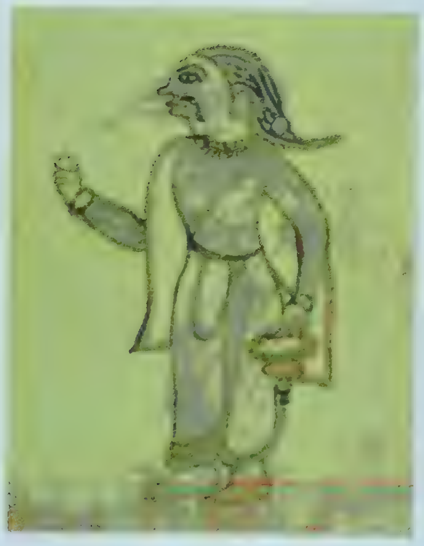
ಚಿತ್ರ 35

ಚಿತ್ರ 36

ಚಿತ್ರ 37

ಚಿತ್ರ 38

ಚಿತ್ರ 39

ಚಿತ್ರ 40

ಚಿತ್ರ 41

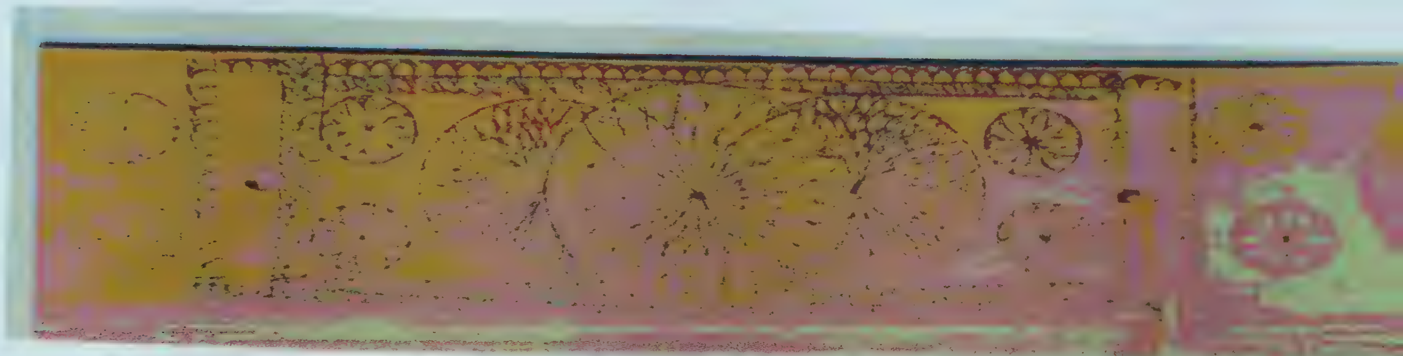

ಚಿತ್ರ 42

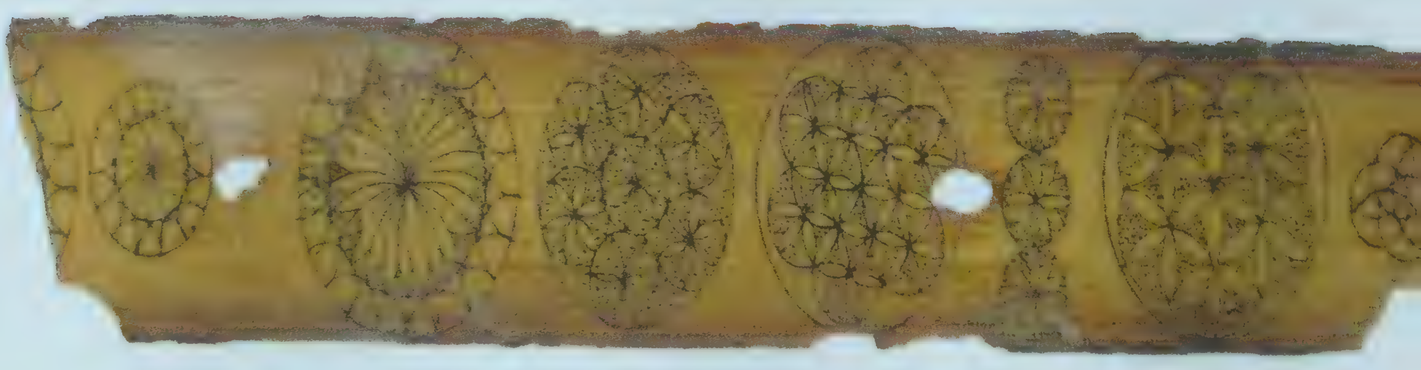

ಚಿತ್ರ 43

ಜ್ಯಾಮಿತಿ ಚಿತ್ರಗಳು - 44 ರಿಂದ 48

ಚಿತ್ರ 44

ಚಿತ್ರ 45

ಚಿತ್ರ 46

ಚಿತ್ರ 47

ಚಿತ್ರ 48

ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು - 49 ರಿಂದ 66

ಚಿತ್ರ 49

ಚಿತ್ರ 50

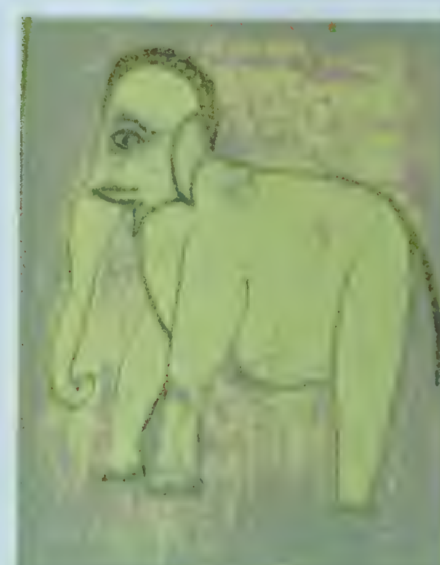
ಚಿತ್ರ 51

ಚಿತ್ರ 52

ಚಿತ್ರ 53

ಚಿತ್ರ 54

ಚಿತ್ರ 55

ಚಿತ್ರ 56

ಚಿತ್ರ 57

ಚಿತ್ರ 58

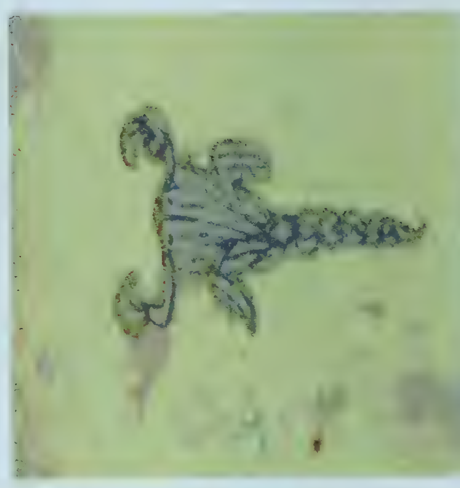
ಚಿತ್ರ 59

ಚಿತ್ರ 60

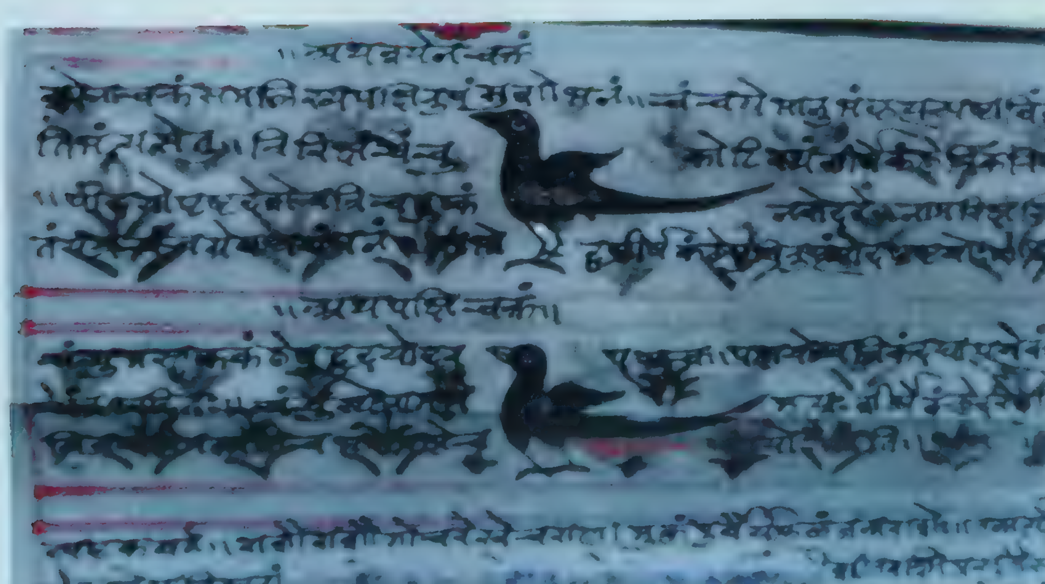
ಚಿತ್ರ 61

ಚಿತ್ರ 62

ಚಿತ್ರ 63

ಚಿತ್ರ 64

ಚಿತ್ರ 65

ವಿವಿಧ ಮಾದರಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು

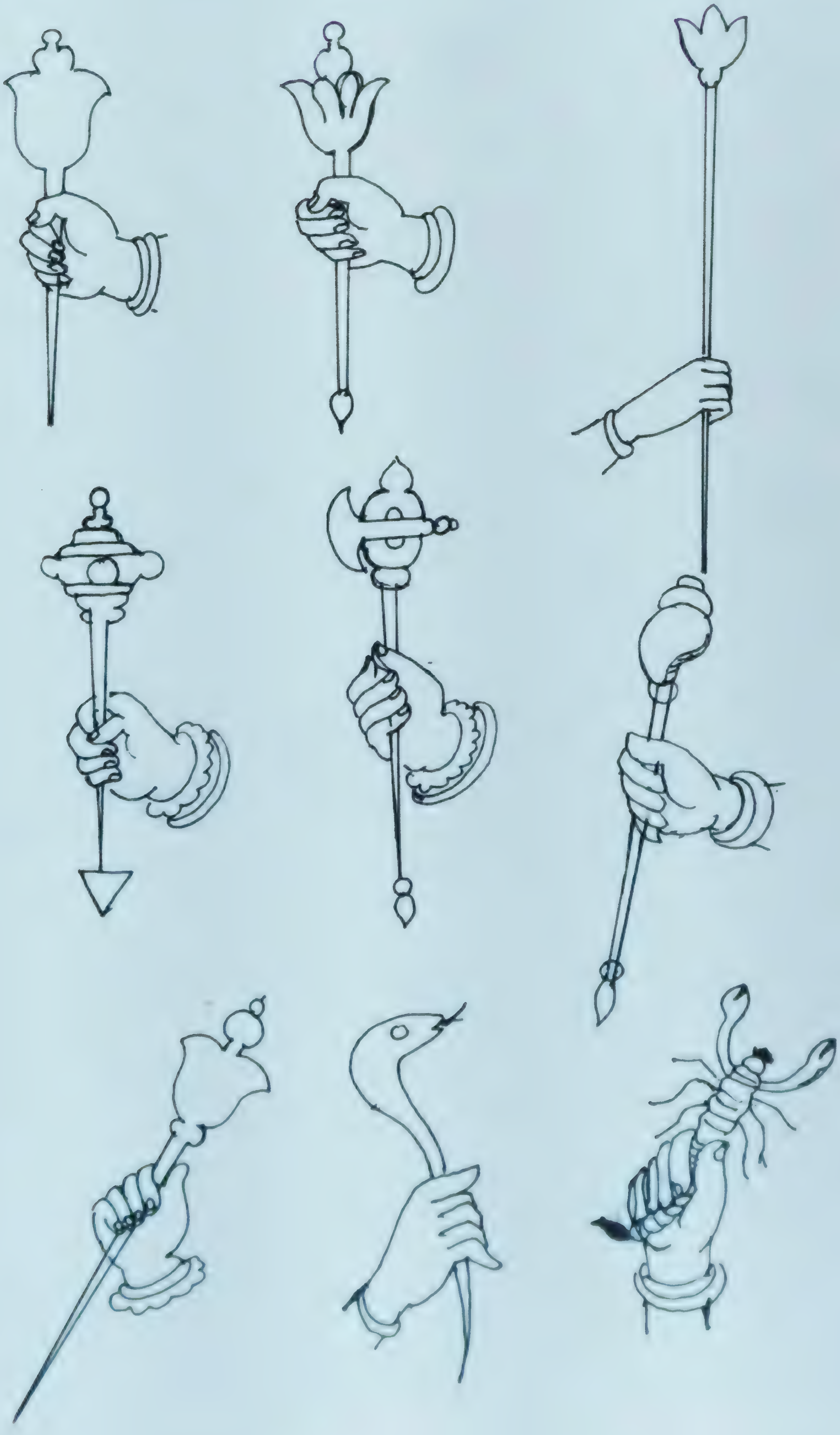

ಕಂಠ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಬಳಸುವ ವಿವಿಧ ರೀತಿ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ

AKSHARA GRANTHALAYA
ACC.NO. 130091

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಚಿತ್ರಕಲೆ:
ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ